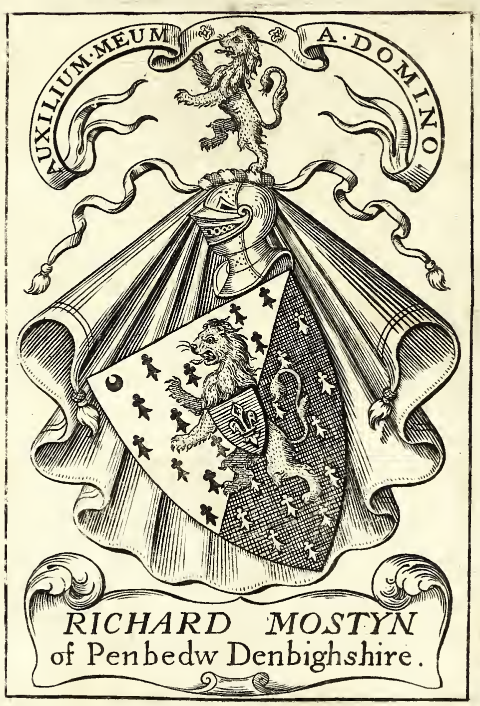

AUXILIUM·MEUM A·DOMINO
RICHARD MOSTYN
of Penbedw Denbighshire.

Consl: 3 flor 10f

5-6 8 8 8

64

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

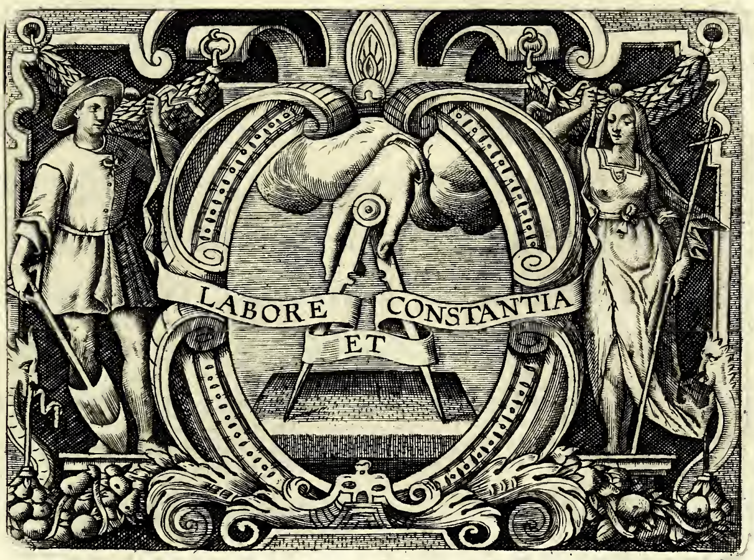
https://archive.org/details/philippirubeniel00rube

PHILIPPI RVBENI
ELECTORVM
LIBRI II.

In quibus antiqui Ritus, Emendationes, Cenſuræ.

EIVSDEM

ad IVSTVM LIPSIVM Poëmatia.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
CIↃ. IↃC. VIII.

NOBILISS. ET AMPLISS.

DOMINO

IOANNI RICHARDOTO

SENATVS BELGICI

PRINCIPI.

EXimia profectò dignitas eſt eorum qui ſedent in puppi, clauumq́ue Reipub. tenent ac gubernant. Sunt enim arbitri rerum humanarum, imò velut mens & anima ciuitatis, ac ſupremi rectoris vmbra quædam & imago. Verùm hanc fortunam vt multi cupiunt, ita pauci numero capiunt. Ad ſcientiam principem & dominam (ita ciuilem hanc Peripateticorum ille coryphæus indigitat) magnis opus eſt præſidiis & adiumentis. Habet ampliſſimus iſte honos ſuum onus, cui ſuſtinendo prudentiâ ac virtute, quaſi gemino tibicine, fulciri debet. *Plura* enim, vt benè animaduertit hiſtoricorum prudentiſſimus, *in ſummâ fortunâ auſpiciis & conſiliis, quàm telis & manibus geruntur.* Idcirco dux ille Græciæ, quod præclarè notat eloquentiæ Romanæ antiſtes,

numquam optat, Aiacis vti ſimiles decem habeat, ſed vt Neſtoris: id ſi contigerit, non dubitat, quin Troiam, cùm facili negotio, tum breuiſſimo tempore, ſit expugnaturus. Et his te gradibus, PRAESES AMPLISSIME, qui noſtræ es ætatis Neſtor, &, vt ille,

——— * *βροτῶν ὄχ' ἄριστος ἁπάντων*

Βουλῇ *καὶ μύθοισιν*;

--hominũ longè optimus vnus Conſilio & ſermone.

in id euectum videmus, ſuper quod aſcendi non poteſt. Hinc ſingularis illa SERENISS. erga te PRINCIPVM caritas: ſed & omnium, quotquot ipſis triginta vel ampliùs abhinc annis hiſce regionibus cum imperio præfuerunt. Mira certè res, & pænè ſupra fidem, diuerſis ex æquo placere, & apud plures vnum eumdemque gratiæ & auctoritatis locum obtinere. Sed nimirum magnæ virtutis ea vis eſt, vt ſine lenociniis, ſine conciliatriculis ipſa ſe commendet; & quamuis nihil ad gratiam faciat, omnia tamen ſint grata quæ facit. Quinetiam vel inuitam vltrò ipſe veſtigat & ambit Honor: vtque prouidus ac diligens nauarchus nauigandi peritiſſimos, architectus ædificandi, legit & aſſumit; ita boni prudenteſque Principes eos aſciſcunt ſibi conſiliarios & adiutores, quos aptiſsimos ad Rempub. & idoneos maximè iudicant. Cuius quidem ordinis atque loci non minùs meri-

meritis quàm dignatione ſine controuerſiâ longè tu princeps, qui congeſtis omnibus à Deo bonis, ita imples omnia, quemadmodum alij ſingula; prætérque excellens ingenium, raram doctrinam, multarúmque notitiam linguarum (quas quidem ſingulas ſic tenes, nullam vt aliam ſcire videaris) eam prudentiam eúmque rerum vſum poſsides, vt viri πολιτικωτάτου germana quædam effigies & ſimulacrum exiſtas. Quicquid grauiter ac prudenter in legationibus obeundis, fœderibus ſanciendis, omníque adminiſtratione Reipub. ex quo Dei benignitate gubernaculis admotus es, in terrâ Belgicâ geſtum eſt, id eſt eâ quâ nulla noſtro ſæculo vel fortunæ ludo magis exercita, vel plures & maiores rerum conuerſiones & vidit & ſenſit, tuâ potiſsimùm ope, tuo conſilio geſtum eſt. Quòd pro tempeſtate & procellâ belli Gallici, quæ tam atrociter in nos detonuit, priſtina ſerenitas, velut poſtliminio, reſtituta: quòd ab Angliâ tranquillitas, & Alcedonia in illo mari, quod decumanis anteà fluctibus agebatur: quòd libera denique cum vtroque regno commercia, & quibus vnaquæque præ ceteris abundat regio, cum vicinis ea liberaliter participat, teterrimæque belli clades in bona pacis conuerſæ ſunt: id optimis

quidem PRINCIPIBVS, quorum auſpiciis, ſed & tibi, cuius maximè ductu res geſtæ, acceptum ferri debet. Et, Deo faciente, iam accedet palma tertia: iam aliquando Chriſtianum ——— *pax miſſa per orbem*

Ferrea belligeri compeſcet limina Iani.

Ita ſpondent tum induſtria ac prudentia tua, tum illud dulce loquendi pondus, quo in quamuis cumque partem animos inclinas, & Gallicani inſtar Alcidę, leni quadam & blandâ vi rapis: ſed & neſcio quis Genius, qui conatus tuos ſecundat, & quicquid ſuſcipis, quicquid aggrederis, ad felicem exitum perducit. vt meritò de te dici poſsit; quemadmodum in fabulis Anij regis filiæ quidlibet tactu ſui vertebant

In ſegetem laticemq́; meri baccamq́; Mineruæ,

ſic vbique facundiâ, prudentiâ, felicitate tuâ, diſcordiam concordiâ, tumultum otio, bellum pace commutari. O laudem inſignem & omni omnino præconio maiorem! Quid habuit Gręcia, quid Italia pręſtantius? Eat, eat oſtentatrix ſui vetuſtas, triplicíque Pompeij curru laureáque glorietur; multò certè laudabilius fuerit, terna (terna, inquam, animo bonę ſpei pleno) grauiſsimorum incendia bellorum exſtinxiſſe, quibus non tantùm Europa, ſed etiam ſola terrarum vltimarum,

& alio

& alio calentes ſole populi conflagrarint. Iactet illa licet inclyta nomina titulóſque deuictarum cruore gentium óblitos, Nicatoras, Poliorcetas, Callinicos, Aſiaticos, Macedonicos, Africanos; omnibus illuſtrior & tum Deo tum hominibus, qui mite genus ſumus, multò gratior & acceptior titulus PACATORIS. Quòd ſi lumen illud & ornamentum Athenarum Pericles omnibus ſuis & victoriis & præclaris in repub. factis antepoſuit, quòd eius operâ pullam nemo veſtem induiſſet; quantâ dignum prædicatione, quòd operâ tuâ pro pullâ candidam omnes ſumunt, omnes quaſi nouum adepti fatum, gaudio geſtiunt & exſultant? quam ego laudationem, quæ eulogia cum vocibus illis publici ſenſus indicibus conferam, quibus communis quaſi parens, & à POTENTISSIMO REGE & SERENISSIMIS PRINCIPIBVS proximus publicæ felicitatis auctor, publicè paſsim & priuatim audis? Nam ita profectò res eſt: ceſſit, ceſſit liuida illa Dea, quæ plerumq; eminentis fortunæ comes. Emerſit è tenebris Veritas, lucémque ſuam latè diſtulit ac diffudit. Nemo non videt, quâ caritate publico te impendas; vtque ſiderum modo, quæ irrequieta ſemper curſus ſuos explicant, quaſi in perpetuâ quadam vigiliâ,

num-

numquam oculos à republicâ dimoueas, & in tanto rerum vndique accurrentium congeſtu vix otioſum ſpiritum ducas, vt cunctis negotio tuo otium, curâ ac ſollicitudine ſecuritatem præſtes. Sed hæc vnius anguſtiis epiſtolij velle concludere, id verò ſit

——— * χεδίῃ περάαν μέγα λαῖτμα θαλάσσης.

* magnum rate pertranſire profundū.

Ibunt in Faſtos & Annales: & vt quiſque ſcriptorum veritatis erit ſtudioſiſsimus, ita plurimùm in laudum tuarum commemoratione verſabitur. Nos aliqua libanda dumtaxat exiſtimauimus, omnibus vt perſpicuum foret, vel magnitudinis tuæ contemplatione, deligendum vnum ante alios te fuiſſe, cuius ampliſsimum huic paginę nomen inſcriberem: vt eo velut vmbone aduerſus maledicentiæ tela tutus tectúſque eſſem, eiúſque ſolo vel ſplendore, non aliter quàm Achillis aſpectu Phryges ac Barbari, Calumnia, quæ ſemper in procinctu, perculſa pedem referret. Nec enim metuo, ne quis hæc ipſa tenuiora cenſeat, quàm vt offerri decorè tibi poſsint. Notum nimis ac teſtatum, quarum olim artium exſtitiſti cultor, earum nunc eſſe patronum; atque etiam in loco, quando cum influentibus negotiis paria feciſti, laxando paullulùm animo, reſpicere eas & recolere. Neque verò minùs apud omnes peruulgata

facili-

facilitas & humanitas tua ſingularis, & illa difficillima comitatis cum grauitate ſocietas. Poſtremò ſcitur (& quo ſciatur, nihil ego reliquum mihi facio) quibus & quantis tibi beneficiis ſim vadatus. Conſtat me profluxiſſe è fonte domus ac diſciplinæ tuæ, quamq́ue præcipuam duco felicitatis meæ partem, ære & librâ tuum eſſe, meoſq́ue adeò labores ex aſſe tibi deberi. Quod igitur non modò conſuetudinis muta lex, verùm etiam officij ſanctiſſima religio iubet, hoc Amplitudini tuæ ſcriptum, maximam partem Romæ concinnatum, velut ἀνάθημα tutelari Numini, do, dico. Vt optimi conſulas, per ego tuum te Genium obſecro & obteſtor; Deum autem Opt. Max. votis conceptis veneror, vt publicis te commodis, Nobilissime & Amplissime Domine, diu commodare, & in hac ſtatione mortali diurnare velit.

SVA *cuique ſæculo nota, ſuum inſigne. Noſtrum hoc loquax atque ſtreperum, & ſcriptis potiùs quàm factis fecundum. Declarant illi copioſi librorum indices, qui in omni genere litterarum ſemeſtri quôque ſpatio vulgantur, quibúſque vel ſolis peruolutandis tantúmnon ætas hominis occupetur. Quid facias? hi mores,*

* —— τοῖοι νῦν βροτοί εἰσιν.

Nos etiam, Lector, * καιρῷ λατρεύειν *incipimus, & aliquâ ratione prouidere, ne tacite & abſque ſonitu vitæ curſum conficiamus, ac perinde quaſi ſcenica ſatellitia, ſilentes hiantéſque præteruehamur. Ergo chartis aliquid illeuimus, & operam Criticæ dedimus, quam haut parùm multi ſuperuacaneam, neque minùs hodie fugiendam, quàm in ſano corpore Cheirurgiam volunt. Quod vtinam ita res haberet, ac nihil vſquam nobis erratorum mendorúmque reliquum elegantium & eruditorum hominum acumen & induſtria feciſſent! Meliùs certè cum libris, meliùs cum litteris ageretur, neque toties inter legendum velut in rupes & ſcopulos impingeremus. Verumtamen ſi quis tam læuus aut cæcus animi, nihilo minus vt nigrum apponendum mihi calculum cenſeat, prouocabimus, vt olim quidam à Philippo*

** tales nũc homines ſunt.*
** tempori ſeruire.*

Mace-

Macedone oſcitante & dormitabundo ad vigilem & attentum, à iudice parùm æquo vel neglegenti (nolo dicere, imperito) ad eum qui diligenter animum aduertet, iuſtíſque noſtra ponderibus examinabit. Is enim reapſe deprehendet, non temerè alicubi ferrum & ignem vſurpatum. Niſi fortè quiſquam repe-riatur tam ambitiosè triſtis, vt in crimen etiam vocet, quæ animi & amœnitatis gratiâ, velut acroa-mata quædam, in medium adduxi. Quæ ſanè de-fenſione opus non habent, cùm nota ampliationis, hoc adiecta conſilio, ſententiam noſtram ſatis ſuperq́ declaret. Sed nec, vt opinor, de genere ſcriptionis de-ſultorio, déque Ritualibus adiunctis & admixtis. Vt enim

—— contextæ viridantes floribus herbæ

ſuauiſsimos miſcent odores: vt ſenſum oculorum ma-ximè permulcent

—— & ſuaue rubens narciſſus,

Et crocus alternâ coniungens lilia calthâ:

ſic ad delectationem & voluptatem Lectoris nihil hac varietate & commutatione aptius. Præiuit etiam *πάνσοφος *ille* καὶ πανάρετος IVSTVS LIPSIVS, *qui anno ſuperiore proximo reipub. litterariæ, cui dono quodam Prouidentiæ genitus erat, mihíque meo gra-uiſsimo tum damno tum dolore eſt ereptus. Quòd ad membranas & ſcriptos, quos cito, codices attinet, eorũ vſura partim Louanij, partim Romæ mihi fuit, cùm in Bibliothecâ Vaticanâ, tum eâ quam impenſo*

** omni ſapientiâ ac virtute præditus.*

** 2 *pretio*

pretio comparatam, & omni genere librorum benè inſtructam, nobilitatis Romanæ planè princeps & inter lumina purpuratorum Patrum ASCANIVS COLVMNA *fidei curæq́; meæ liberaliter commiſerat; quáque diutiùs magnâ cum iucunditate, ſed & aliquo fortè bono litterarum, vti frui potuiſſem, niſi parentis imperium, amicorum hortatus ac preces, ipſius denique patriæ reuocantis quaſi vox alia nos omnia miſſa facere & abrumpere coëgiſſet. Vale beniuole Lector, & his faue, quæ fauorem merebuntur; quæ minùs, condona.*

IN-

INDEX CAPITVM

LIBRI I.

CAPVT I.

Mos antiquus in opidis condendis. Depalare quid apud Tertullianum. Vrbs vnde dicta. pag. 1.

CAP. II. De communi loco quid præter Plautum Artemidorus. pag. 4.

CAP. III. Ciceronis Oratio pro Sullâ mendis aliquot expurgata. 4.

CAP. IV. Ciceronis lectio defenſa. Vehens pro eo qui vehitur. 5.

CAP. V. De die luſtrico plura veterum ſcriptorum loca. Diuerſus is pro ſexu. Ariſtoteles & Plautus explicati. 6.

CAP. VI. Quis Antiochus rex apud Plautum. 8.

CAP. VII. Reſtitutio loci Ciceroniani. Velia pro villâ. 9.

CAP. VIII. In Cæſare compluſculæ correctiones. 10.

CAP. IX. Oratio Ciceronis pro Sullâ duobus locis emẽdata. 12.

CAP. X. In Hirtio non paruæ rei coniectura, Iubam à Petreio cæſum; non, vt vulgò legitur, hunc ab illo. Florus & Oroſius obiter correcti. 12.

CAP. XI. Quibus victimis factum in Suouetaurilibus. Dionyſius Halicarnaſſ. emendatus. 14.

CAP. XII. Ciceroni labes duæ deterſæ. 15.

CAP. XIII. De duplici Plauti loco coniectura. 16.

CAP. XIV. De verbo Populares quædam non protrita: vox populi latè patens. In Gloſſario vetere diuinatio. 17.

CAP. XV. Lux Hirtio. 18.

CAP. XVI. Quinctiliani locus in Declamat. purgatus. 19.

CAP. XVII. Quid ſinus togæ. Quinctilianus illuſtratus. 20.

CAP. XVIII. Medicina Liuij duobus vulneribus. 22.

CAP. XIX. Valerio Maximo vox fugitiua reſtituta. 23.

CAP. XX. Antilogiam in Cæſare videri. 23.

CAP. XXI. In Liuio vera ſcriptura repoſita. 24.

CAP. XXII. Quæſitum ſuper loco Cæſaris. Curicta inſula. Appianus correctus. 24.

CAP. XXIII. Liuius de opinione emendatus. 26.

CAP. XXIV. Vocula Cæſari reddita. Ærarium ſanctius ab eo apertum. 26.

CAP. XXV. Liuij & Silij ἀβλεψία. 28.

CAP. XXVI. Curtij numeralis error de exercitu Darij. 29.

CAP. XXVII. Antilogiæ ſuſpicio ab Hirtio & Suetonio ſegregata. 30.

CAP. XXVIII. Liuij locus corrigitur & declaratur. 31.
CAP. XXIX. Vitium in Curtio animaduerſum. Roxanē Oxathris, nō Cohortani filiam fuiſſe. 31.
CAP. XXX. De Circo & mappæ miſſione. 32.
CAP. XXXI. Deſperatus & depoſitus Liuij locus ſanatus. 33.
CAP. XXXII. Conatus in duobus Hirtij locis emaculandis. 34
CAP. XXXIII. Q. Curtius aliquoties caſtigatus. 35.
CAP. XXXIV. Quid Abacus & Delphica. Quando Romam & vnde aduecti. Quâ materiâ: quomodo vaſa in iis diſpoſita. In Plinio coniecturæ. 36.
CAP. XXXV. Cæſaris quædam loca tentata. 38.
CAP. XXXVI. In Liuio diuinationes. 39.
CAP. XXXVII. Curtij duo loci priſtino nitori reſtituti. 39.
CAP. XXXVIII. De Armillis collectanea. Gloſſæ & Iſidorus emendati. Tertullianus illuſtratus. 40.
CAP. XXXIX. Coniectura triplex in Liuio. Vna in Ammiano. 42.
CAP. XL. In Polybio loci nomen de opinione repoſitum. 43.

LIBRI II.

CAP. I. Veſtibus olim verſus & tituli inſcripti. ſed & imagines intextæ. 45.
CAP. II. Mendum è Propertio extritum. Sententia melior & argutior repoſita. 47.
CAP. III. Liuij locus de coniectura correctus. 48.
CAP. IV. In Hirtio coniectura. Verba in ordinem repoſita. 49.
CAP. V. Lucani incogitantia & ἀπειροκεψία. 50.
CAP. VI. Liuio lux & ſanitas 50.
CAP. VII. Taxatus Cæſaris locus & tentatus. 51.
CAP. VIII. De ſimpulo ſiue ſimpuuio. Scholiaſtes Iuuenalis & Varro correcti. 52.
CAP. IX. Duûm Liuij locorum correctio. 53.
CAP. X. Petronius correctus & illuſtratus. 54.
CAP. XI. Liuij locus emaculatus. 54.
CAP. XII. De veſte militari. Publicitus ea data. Sagum, Lacerna, Pænula, Armilauſa. De colore veſtium militarium diſceptatum. 55.
CAP. XIII. Occultior ſignificatio vocis Commeatus, & exempla. 58.
CAP. XIV. Soleis feminarum inſerti claui, gemmæ. Calcei purpurei, interpuncti auratis prælati. Crepidæ æratæ. Calcei pedum quaſi vincla. 59.
CAP. XV. De numero copiarum Rom. ad Cannas. Liuius ex Silio emendatus. 61.
CAP. XVI Veteres haut ſemper ad legem Grammaticorū ſcripſiſſe,

pſiſſe, eique rei exempla. 62.
CAP. XVII. Agellij duo fœdiſſima ſtigmata ſublata. 63.
CAP. XVIII. Vlpianus explicatus de Sparſionibus equorum. Quid Spartor? 64.
CAP. XIX. Percutiendi verbum rariore ſignificatu. 65.
CAP. XX. De tunica interiore diſceptatum. Ouidius, Plutarchus, Agellius explicati. 65.
CAP. XXI. Περιεργία & curioſitas Pauli Iouij. 67.
CAP. XXII. In Agellio gloſſemata quædam expuncta 68.
CAP. XXIII. Diſſenſus ſcriptorũ in annis imperij Titiani. 69.
CAP. XXIV. Suus numerus Suetonio reſtitutus. 70.
CAP. XXV. De ſacris Apicibus, eorumq; materiâ & formâ. Galerus, Albogalerus, Apiculum. Varronis lectio defenſa. 71.
CAP. XXVI. Iuuenalis emendatus & ſecùs quàm vulgò enarratus. 74.
CAP. XXVII. Suetonius & Dio, ſiue potiùs Xiphilinus, leui correctione in gratiam reconciliati. 75.
CAP. XXVIII. In Scholiaſte Iuuenalis vetus ſcriptura integrata. 76.
CAP. XXIX. Iulij Frontini de Strategematis pluſcula loca ſanata. 77.
CAP. XXX. Adoratio ſacræ purpuræ. Non omnes ad eam promiſcuè admiſſi. A Conſtantio cœpit, & hodie etiam in vſu. 79
CAP. XXXI. Qui Diui fratres in Lampridio. Vopiſcus correctus. 80.
CAP. XXXII. E Iulio Frontino pluria vitia ſublata. 81.
CAP. XXXIII. De verſibus aliquot Claudiani cõiecturæ. Numeri militares. 82.
CAP. XXXIV. De cultu ſacrarum arborum. Longè lateque diffuſam hanc ſuperſtitionem fuiſſe, & in Conciliis ſæpè damnatam. 83.
CAP. XXXV. Frontinus de Aquæductib. duobus locis correctus. 85.
CAP. XXXVI. De pueris ac puellis alimentariis. 86.
CAP. XXXVII. In Claudiano diuinationes. Diſſenſus à viro docto. 88.

THEO-

THEOGNIS.

Τοὺς ἀγαθοὺς ἄλλος μάλα μέμφεται, ἄλλος ἐπαινεῖ·
Τῶν δὲ κακῶν μνήμη γίγνεται οὐδεμία.

Ille bonos culpat grauiter, hic laudibus ornat;
Prauorum verò mentio nulla hominum.

PHILIPPI RVBENI
ELECTORVM
LIBER I.

CAPVT I.

Mos antiquus in opidis condendis. Depalare quid apud Tertullianum. Vrbs vnde dicta.

DIVERSA ſunt hominum ſtudia,

* Καὶ ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.

Me quidem, vt verum proloquar, antiqua delectant. Quippíni? inter vetera tot monimenta, quæ paſſim in oculos incurrunt,

——* σέβας δ' ἔχει εἰσορόωντα.

Itaque paullatim è Scriptoribus collectum imus, quæ maximè eò facere videntur, vt varijs inter ſe locis comparatis & quaſi colliſis abſtruſum veritatis lumen effulgeat. Specimen aliquod in his libellis vnà cum Criticis dabimus, & initium quidem ab opidis condendis, ominis cauſsâ, ſumemus. Primùm igitur obſeruo, palis ſiue terminis, qui opidum condituri eſſent, ſpatium ei deſtinatum ſignaſſe & finiſſe. Liuius lib. I. Pomerium dicit eſſe *circa murum locum, quem in condēdis vrbibus quondam Etruſci, quà murum ducturi erant, certis circa terminis inauguratò conſecrabant.* Ex quibus verbis, non tam muri locum, quàm largiùs quicquid pomerij eſſet, terminabant. Ita & Varro IV. De L. L. *Cippi pomerij ſunt circa Romam.* Tacitus de Româ vetere, lib. XII. *Inde certis ſpatijs lapides per ima montis Palatini.* Tertullianus hoc dixit meo animo, *Depalare.* vt in Apologet. cap. X. *Mons, quem incoluerat, Saturnius dictus; ciuitas, quam depalauerat, Saturnia vſque nunc eſt.* Et Metaphorâ ſcitâ, aduerſus Hermog. cap. XXIX. *Omnia opera ſua Deus ordine con-*

* *Et alia res alij voluptatem creat.*

* *- habet ſtupor aſpicientem.*

ſummauit, incultis primò elementis depalans quodammodò mundum, dehinc exornatis velut dedicans. Nec aliter aduerſus Marcionem lib. v. cap. vi. de Paullo Apoſtolo: *Nam quòd architectum ſe prudentem affirmat, hoc inuenimus ſignificari depalatorem diſciplinæ diuinæ*. Vbi quod interpretes explicant, *Propalatorem*, & quaſi à palàm deducunt, haud placet, & priores ſanè loci refutant. Sed architectum ille explicat quaſi conditorem, & qui fines poſuerit diſciplinæ diuinæ. Ergo primùm termini. quid deinde? Aratrum terræ impreſſum formâ & modo, quem Cato apud Iſidorum promit, lib. xv. *Qui vrbem nouam condit, tauro & vaccâ aret: vbi arauerit, murum faciat: vbi portam eſſe vult, aratrum ſuſtollat & portet, vt portam vocet*. Similia aut plura Io. Zonaras in Romulo: Ρωμύλος θάψας τὸν ἀδελφὸν ᾤκισε τὴν πόλιν, καὶ βοῦν ἄῤῥενα συζεύξας θηλείᾳ, καὶ ἀρότρῳ ὕνιν χαλκῆν ἐμβαλὼν, αὐτὸς μὲν αὔλακα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιέγραφεν. οἱ δὲ ἑπόμενοι τὰς βώλους, ἃς ἀνίστη τὸ ἄροτρον, εἴσω πάσας τῆς αὔλακος περιέστρεφον. καὶ ὅπου μὲν ἔμελλε τὸ τεῖχος ἀνίστασθαι, καθὼς εἴρηται, ἡ αὖλαξ ἐτέτμητο· ἔνθα δὲ πύλας στῆσαι διενοοῦντο, διάλειμμα ἐποιοῦντο τῆς αὔλακος, τὸ ἄροτρον ἀνέχοντες ὕπερθεν. Πᾶν μὲν γὰρ τεῖχος νομίζουσιν ἱερόν. τὰς δὲ πύλας εἴπερ ἥγηντο ἱεράς, οὐκ ἦν τὰ μὲν δι' αὐτῶν εἰσάγειν, τὰ δὲ ἀποπέμπειν τῶν ἀναγκαίων καὶ μὴ καθαρῶν. *Romulus cùm fratrem ſepeliſſet, vrbem condidit, & bouem marem vaccæ adiungens, æreumque vomerem aratro inſerens, ipſe ſulcum profundum in orbem circumduxit. qui ſequebantur, glebas, quas aratrum excitaſſet, omnes intra ſulcum reijciebant. Atque vbi murus extruendus erat, vt dictum eſt, ſulcus ducebatur: vbi verò portas ſtatuere volebant, interruptio ſulci atque interuallum fiebat, aratro ſublato. Nam omnem murum ſanctum arbitrantur. Quòd ſi idem in portis, tum nec inferre nec efferre per eas neceſſaria liceret & quæ non pura*. Similia Plutarchus in eâ re, imò ab ipſo Zonaras, qui ſæpè eum tranſſcribit. niſi quòd vbi hîc αὔλακα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιγράφει, *ſulcum profundum in orbem circumducit*; ille αὔλακα βαθεῖαν περιάγει τοῖς τέρμασι, *ſulcum profundum circumducit terminis*. vbi benè hoc de terminis tangit, & non facit priſcam Romam circularem: vti certè nec fuit. Dionyſius quidem diſertè, vbi hæc narrat, περιγράφει τετράγωνον σχῆμα τῷ λόφῳ, *colli quadrangulam figuram circumſcribit*: & Feſtus indicat in voce Quadrata. Addit Dionyſius: Ἐξ οὗ Ῥωμαίοις τοῦτο τῆς περιαρόσεως τῶν χωρίων ἐν οἰκισμοῖς πόλεων παραμένει. *Ex quo Romanis iſtud de circumaratione in*

condendis

condendis opidis hodieque manet. Varro hoc quoque totum, vt pleraque antiquitatis (exſtaret modò) monuit lib. IV. De L.L. *Opida condebant in Latio Etruſco ritu multa, id eſt, iunctis bobus tauro & vaccâ interiore, aratro circumagebant ſulcum. Terram vnde exſcalpſerant, Foſſam vocabant, & introrſum factum, Murum. Poſteà quod fiebat orbis, Vrbs.* Sed quod eſt *introrſum factum*, putarem meliùs, *iactū.* vti ex Zonarâ & Plutarcho diſcimus fieri ſolere. Cumulus ſcilicet ille terræ, ſiue porca altior appellata Murus. De hoc ſulco & Feſtus: *Primigenius ſulcus, qui in nouâ vrbe condendâ tauro & vaccâ deſignationis cauſſâ imprimitur.* Tangit Iſidorus: *Vrbs vocata ab orbe, vel ab vrbo parte aratri, quod in vrbe condendâ adhiberi ſolet.* Et Pomponius tit. De verb. ſign. *Vrbs ab vrbo appellata eſt: vrbare eſt aratro definire. & Varus ait, vrbum appellari curuaturam aratri, quod in vrbe condendâ adhiberi ſolet.* Hinc eſt illud,

Optauitque locum regno & concludere ſulco.

Sed & Manilius de toto more, lib. IV.

Vrbibus augebit terras, iunctiſque iuuencis
Mœnia ſuccinctus curuo deſcribet aratro.

Et ſignum coloniæ opidíve conditi taurus & vacca, aut alter eorum, in numis paſſim. Quod ipſum Romæ in veteri vrbe Tacitus agnoſcit XII. Ann. *Foro Boario æneum tauri ſimulacrum aſpicimus, quòd id genus animalium in condendis opidis aratro ſubditur.* Et Xiphilinus de Commodo: Τὴν δὲ Ῥώμην ἀθάνατον, εὐτυχῆ κολωνίαν, οἰκουμένην τῆς γῆς (καὶ γὰρ ἄποικον αὐτὴν ἑαυτοῦ δοκεῖν ἐβούλετο) ἐπωνόμασε. καὶ ἀνδριάς τε αὐτῷ χρυσοῦς χιλίων λιτρῶν μετά τε ταύρου καὶ βοὸς θηλείας ἐγένετο. *Romam immortalem, fortunatam coloniam, orbem terrarum appellauit. volebat enim omnino vrbem ſuam eſſe coloniam videri: & ideò ſtatua ei aurea mille librarum cum tauro & vacca poſita eſt.* Nec verò in condendis ſolùm opidis, ſed & euertendis, adhibitum aratrum. Seneca de Clement. lib. I. cap. vlt. *Inijcere tectis ignem, aratrum vetuſtis vrbibus inducere, potentiam putat.* Horatius:

——— *imprimeretque muris*
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.

Adde ICtum L. XXI. Quibus mod. vſusfr. amitt. & ſatis erit exemplorum. At fruſtrà eſt totaque errat viâ Cælius Rhodiginus, cùm hæc verba Ciceronis, *vt vexillum videres, & aratrum circumduceres,* ad excidium referenda cenſet, quæ nemo non videt

ad deductionem coloniæ pertinere. Sed non eſt lege agendum cum eo, cui nihil penſius fuit, quàm multa concẽturiare, numerumque librorum & grandes titulos ac lemmata venditare. Extremum erit quod Feſtus ſcribit in *Quadrata*: locum ante templum Apollinis in Palatio ſic dici, *vbi repoſita ſunt, quæ ſolent boni ominis gratiâ in vrbe condendâ adhiberi.*

CAP. II.
De communi loco quid præter Plautum Artemidorus.

PRologus Plautinus, ſed non Plauti, ſic ait:

Eâ tempeſtate flos poëtarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc ad communem locum.

Clara res eſt, omnesque ſcimus eum ſignificari locum, quò imus omnes. Tamen quia ſumpta ea dictio è communi vulgi ſermone, pro bono facturus mihi videor, ſi fido teſte firmem. Is eſt Artemidorus lib. I. cap. LXXX. Narrat quendam per ſomnium *ſibi viſum in lupanar ingredi, nec poſſe inde retroïre. Is*, inquit, *poſt aliquot dies mortuus eſt. meritò.* Κοινὸς γὰρ ὁ τόπος οὗτος καλεῖται, ὡς καὶ ὁ τοὺς νεκροὺς δεχόμενος. *Communis enim locus ille appellatur, vt & is qui mortuos ſuſcipit.*

CAP. III.
Ciceronis oratio pro Sullâ mendis aliquot expurgata.

POſt tot eruditos homines, qui in Cicerone emendando multum & laboris & operæ conſumpſerunt, ſupereſſe videntur quæ notemus. Oratione pro Sullâ Cicero in Torquatum inuehitur, quòd ab eo peregrini eſſet nomine affectus. Sic enim inter alia:

Ac ſi, Iudices, ceteris patricijs me & vos peregrinos videri oporteret; à Torquato tamen hoc vitium ſileretur. Eſt enim ipſe à materno genere municipalis.

Vitij vox hîc vitioſa, & ſubſtituam libens, *conuitium*. Peregrinitatem enim vitium, niſi valdè ἀκύρως haud dixeris. Quod inferiùs, pollutum videtur:

Permitto

Permitto aliquid iracundiæ tuæ, do adoleſcentiæ, cedo amicitiæ, tribuo parenti. Sed niſi aliquem modum vitæ conſtitueris, coges oblitum me noſtræ amicitiæ habere rationem meæ dignitatis.

Cur enim modum vitæ hîc poſtulet? imò linguæ. Sed vera lectio ſcripti libri: *aliquem modum tute conſtitueris.*

Nemo vnquam me ne tenuiſſimâ quidem ſuſpicione perſtrinxit, quem non peruerterim.

In membranis reperio, *quem non pertulerim ac perfregerim.* Verè, ſi *perculerim* legas.

Ac ſi conſiderare cœperis, vtrùm magis mihi hoc neceſſe fuerit facere, an tibi: intelliges honeſtiùs te inimicitiarum modum ſtatuere potuiſſe, quàm me humanitatis.

Eſt inibi, *an iſtud tibi.* quod verbum ſententiæ planè eſt opus: quia defendere ſibi Cicero ſumpſerat; Torquatus accuſare.

Cap. IV.

Ciceronis lectio defenſa. Vehens pro eo qui vehitur.

MVlta quidem Dionyſius Lambinus in Cicerone correxit; quædam verò deprauauit. velut in hoc loco è Bruto, ſiue De claris Oratoribus:

Sed in te intuens, Brute, doleo, cuius in adoleſcentiam per medias laudes quaſi quadrigis volantem tranſuerſa incurrit miſera fortuna reipub.

Sic ipſe edidit, cùm antè libri *vehentem* haberent: quod negat ferri poſſe, ceu ineptum loquendi genus. *Nam equus, currus, quadrigæ vehunt; non autem res vlla vehit equo, curru, quadrigis.* Téne hoc dicere, ijs litteris, eâ eruditione virum? Ineptè igitur locutus eſt Quadrigarius Annal. VI. *Ei Conſuli pater Proconſul obuiam in equo vehens venit, neque deſcendere voluit.* Liuius apud Cariſium lib. II. *Ibi manens ſedeto, donicum videbis me carpento vehentem domum veniſſe.* Apul. I. Miles. *Equo peralbo vehens.* Lampridius Elagabalo: *Quæ earum carpento, quæ equo veheret.*

* Ἀλλ' οὐ γάρ πως ἐστὶν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν
Ἀνθρώπους. ———

Humanum eſt labi, errare, neſcire, decipi.

* *At nõ eſt homini vigilanti perpetuò eſſe.*

CAP. V.

De die Luſtrico plura veterum ſcriptorum loca. Diuerſus is pro ſexu. Ariſtoteles & Plautus explicati.

DE Luſtrico die quod variè ſcriptum eſt, & ἀξιομνημόνευτον videtur, hoc capite exequi, & vno velut faſce complecti mens eſt. Et, vt exordiar à Feſto, *Luſtrici dies*, ait, *infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus, quia his luſtrantur, atque eis nomina imponuntur.* Ergo purgātur tunc luſtranturque, &, ſpe bonâ iam vitæ, nomina imponuntur. Diſcrimen hoc in vtroque ſexu de die luſtrico etiã Plutarchus obſeruauit in Quæſt. Rom. CII. Διά τι τῶν μὲν παίδων τοῖς ἄῤῥεσιν ἐννεαταίοις, ταῖς δὲ θήλεσιν ὀγδοαίαις τὰ ὀνόματα τίθενται; *Quare pueris maribus nono die, puellis octauo nomina imponunt?* & cauſſas deinde ſuas addit. Idem Macrobius I. Saturn. cap. XVI. *Eſt etiam Nundina Romanorum Dea, à nono die naſcentium nuncupata, qui luſtricus dicitur. Eſt autem luſtricus dies, quo luſtrantur, & nomen accipiunt: ſed is in maribus nonus, octauus eſt feminis.* M. Antoninus Imperator mutaſſe videtur, ac triceſimum diem præfiniſſe. Ita enim Capitolinus de eo: *Iuſſit apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra triceſimam diem nomine impoſito.* Vbi tamen alij legunt, *intra tertium diem.* Nomina autem hæc dare proximi ſæpè ſolent, qui ritus hodieque valet. Suetonius Neronis cap. VI. *Futuræ felicitatis ſignum euidens luſtrico die exſtitit. Nam C. Cæſar, rogante ſorore, vt infanti ei, quod vellet, nomen daret, intuens Claudium, eius dare ſe dixit.* Vbi nomen pro prænomine capiendum, quia ipſa gentilia nomina certa ſemper eademque erant; at Prænomina modò mutabant. Hoc ipſum de propinquis Polyænus indicat, Stratag. lib. VI. exemplo VI. de Iaſone, qui nato ſibi puero, primores Theſſalorum ad conuiuiũ vocauit, vt nomen puero imponeretur, atque in ijs fratrem Merionem, vt is primas in eo actu teneret. Imò totum hoc Romani à Græcis ſumpſere, etſi in die leuiter diſſidentes. Nam Græcis decimus erat qui iſtis nonus. Præter alios Suidas: Δεκάτην ἑστιᾶσαι. Ἔθος ἦν παίδων συγγενομένων τοῖς Ἀθηναίων ἀστοῖς τῇ δεκάτῃ τῶν νυκτῶν ἀπὸ τῆς γενέσεως συγκαλεῖσθαι τοὺς περὶ πα-

τρὸς δὲ μητρὸς οἰκείους καὶ τοὺς ἐγγύτατα φίλους, καὶ παρόντων ἐκείνων τὰ τ' ὀνόματα τοῖς παισὶ τίθεσθαι, καὶ καλλιερεῖσθαι τοῖς θεοῖς. ἔπειτα τοὺς συνεληλυθότας εὐωχεῖσθαι: *Decimam conuiuari. Mos erat cùm pueri nati eſſent Atticis ciuibus, decimâ noctium à natali conuocari paternos maternosq́ue cognatos & amicorum proximos, atque ijs præſentibus nomina pueris dare, & Dijs ſacrificare; denique qui conueniſſent conuiuari.* Ariſtophanes in Auibus de hoc ritu:

> Οὐκ ἄρτι θύω τὴν δεκάτην ταύτης ἐγώ;
> Καὶ τ' ὄνομ' ὥσπερ παιδίῳ νῦν δὴ θέμην.
> *Non ergo decimam nunc ſacrifico ob hanc ego?*
> *Et nomen illi iam velut puero dedi.*

Vbi Scholiaſtes: Σαφὲς ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν παίδων ἐτίθεσαν τῇ δεκάτῃ. *Notum quòd nomina infantibus impoſuerunt decimâ.* Sed & Euripides in Electrâ:

> Ἤκουσας, οἶμαι, τῶν ἐμῶν λοχευμάτων.
> Τούτων ὑπέρ μου θῦσον· οὐ γὰρ οἶδ' ἐγώ·
> Δεκάτῃ σελήνῃ παιδὸς, ὡς νομίζεται.
> *Et partionem audiſti, opinor, tu meam.*
> *Pro me ſacrifica (ego ipſa ritum neſcio)*
> *Decimâ puelli luce, ſicut mos habet.*

Ita iſti. At Ariſtoteles de ſeptimo die ſcribit, quod miremur. In Hiſtoriâ Animalium lib. VII. cap. vltimo: Τὰ πλεῖστα δὲ (παιδία) ἀναιρεῖται πρὸ τῆς ἑβδομῆς· διὸ καὶ τὰ ὀνόματα τότε τίθενται, ὡς πιστεύοντες ἤδη μᾶλλον τῆς σωτηρίας. *Plerique puerorum moriuntur ante diem ſeptimum: ideoq́ue & nomina tunc imponunt, tanquam iam de ſalute magis fidentes.* Sed licet accipere *tunc* non ita ſtrictè, nempe circa & poſt ſeptimum diem. Plautus non mouebit, qui in Truculento, quaſi ex more Græciæ:

> *Quin Dijs ſacrificare hodie pro puero volo.*
> *Quinto die quod fieri oportet.* DIN. *Cenſeo.*

Nam illa ſunt Amphidromia Græcorum, quinto die vſitata. de quibus Suidas, Heſychius & Athenæus. At noſtra hæc ſunt Nominalia ab illis diuerſa. Dico Nominalia: nam & ſic ille dies appellatus. In Gloſſis: *Nominalia*, ὀνομαθεσία. Tertullianus de Idololatriâ cap. XVII. inter officia priuatarum ſollennitatum recenſet *Nuptialia, Nominalia*, quibus, vt mox ſignificat, *nomen ſolet imponi.* Atque hæc de Luſtrico die.

CAP. VI.

Quis Antiochus rex apud Plautum.

LEpidè & facetè à Plauto ſcriptum in Pœnulo:

——— vbi ego curer molliùs,
Quàm regi Antiocho oculi curari ſolent.

Sed enim quæ cauſſa huius dicti? Lambinus & alij negant quicquam ſuper hac re legiſſe. Ego videor aliquid, parum plenè, & ab Hiſtorico in rebus grauibus, ὡς ἐν παρόδῳ ſcriptum, tamen quod ſatis ſit ad rei fidem. Antiochus Syrię rex, Seleuci Callinici filius ſolitus ex oculis laborare, & vti medico Apollophane in his alijsq́ue rebus magis arduis curandis. Colligimus ex Polybij v. vbi narrat Hermeæ cædem, concinnante hoc medico & annuente rege patratam: Συμφρονήσαντες, inquit, μετὰ ταῦτα καὶ προβαλόμενοι σκῆψιν, ὡς σκοτωμάτων τινῶν ἐπιπεπτωκότων τῷ βασιλεῖ, τὴν μὲν θεραπείαν ἀπέλυσαν ἐπί τινας ἡμέρας, & plura quæ addit. Sed ex his vides σκοτώμασι, id eſt, caligini oculorum obnoxium regem fuiſſe; & haud dubiè pro more Syriaco, ſed & regio, molliſſimè curatum. Nam, vt vel obtentus hic morbus inſidijs (id enim aliquis fortaſſe dixerit) neque re, ſed verbo malè Regi fuerit; vero tamen omnino ſimile eſt, iam antè eodem illo tentatum, fideiq́ue conciliandæ genus morbi ſimulaſſe & notum & familiare. Et quamquam τὸ σκότωμα pro δίνῳ quoque, id eſt, vertigine ſumitur; hîc tamen, & propriè quidem, hebetudinem viſus atque caliginem ſignificat. Idq́ue pòſt paullò modus curationis confirmat per motum & inambulationem matutinam, quæ ad ocularíam ægritudinem proficiant; ad vertiginem non item: quemadmodum pro affectu, & eo quod inter nos eſt

Alternum ſanctæ fœdus amicitiæ,

docuit me Lud. Nonnius, qui ſupra liberalem omnem doctrinam καὶ τὴν ἰατρικὴν à patre & auo maiorum gentium medicis velut iure hereditario poſſidet.

CAP. VII.

Reſtitutio loci Ciceroniani. Velia pro Villâ.

IN Oratione de Aruſpicum reſponſis:

P. Valerio pro maximis in rempub. beneficijs data domus eſt in Villâ publicâ; at mihi in Palatio reſtituta: illi locus; at mihi etiam parietes atque tectum.

Sunt hæc à ratione & veritate longè auerſa. Nam quomodo domus in domo ſit data? cùm ipſa Villa publica ædificium fuerit, quemadmodum in nummis videre eſt: atque adeò in campo Martio, procul ſanè à loco, vbi Valerius, conſenſu omnium, habitauit. Corrigebat Pantagathus, *in Vico publico*: Antonius Auguſtinus in *Viâ ſacrâ.* Vtrumque, ἀέρος πληγή. Nec enim de vico illo poteſt verum eſſe, qui non in regione eâ Palatij, ſed *altæ Semitæ*, vt deſcriptores Vrbis memoriæ prodiderũt; & impoſuit illi viro, cui tamen pleraque veterum litterarum quęſita meditataque erant, corrupta Liuij lectio. Non item de *Viâ ſacrâ*, quia cũ auctore nullo nititur, tum à libris nimium quantum abhorret. Ego meo remigio rem geram:

* Ὧδε δέ μοι φρονέοντι δοάσατο κέρδιον εἶναι,

data domus eſt in Veliâ publica. Profectò ita res fuit. Cùm in ſummâ Veliâ ædificare Valerius cœpiſſet, idque ſuſpectum populo, tanquam arcem moliretur, *confeſtim* (ait Liuius) *delata materia omnis infra Veliam, &, vbi nunc Vicæ Potæ eſt, domus in infimo cliuo ædificata*. Et Aſconius, an potiùs Varro, firmamentum addit. Nam Aſconius in Piſonianam ſcribit, Varronem *tradere, P. Valerio Voleſi filio Poplicolæ ædes publicas ſub Veliâ, vbi nunc ædes Victoriæ eſt, populum ex lege, quam ipſe tulerat, conceſſiſſe*. Vica Pota enim & Victoria eadem vna Dea. Docet hoc incomparabilis vir & nullo non præconio maior I. Lipſius lib. II. Quæſtionum Epiſt. & Notis in Ludum Senecæ: atque etiam Iſidorus, diſertè ſcribens, *Viciam* antiquis dictam, quæ nunc Victoria eſt: in quo ſi *Vicam* reſcribamus, habemus hanc Diuam. & in veteri codice legi, *Vitam* pro *Vicam*, quod eſt à *Vico.* Sic enim veteres dixère ſine *n*: vt *Tago, Frago, Pugo.*

* *Sic inquirenti mihi viſum rectius eſſe.*

CAP. VIII.

In Cæſare compluſcula correctiones.

COmmentarios Cæſarianos multi ſtudio doctrináque prę-ſtantes homines illuſtrarunt; & nuperrimè quidem Ioannes Brantius vir clariſſimus, & à iure ciuili, ab hiſtoriâ ac litteris politioribus benè inſtructus, Notis non modò ſuis illis perelegantibus & examuſſim bonis, ſed etiam Petri Ciacconij, quas è ſchedis eius & liturarijs ingenti labore & induſtriâ collegit, in ordinem redegit, & vnà vulgari curauit. Quo facto cùm ſtudij propenſæque in rem litterariam voluntatis illuſtre ſpecimen dedit, tum magnam ab eruditis omnibus gratiam iniuit. Huius itaque, id eſt hominis πολὺ φιλτάτου, ceterorúmque quibus obtigit ea Sparta, pace bonaque cum veniâ, carptim ego quædam & vellicatim è Cæſare libabo.

Hac re perſpectâ Craſſus, cùm ſuâ cunctatione atque opinione timidiores hoſtes, noſtros milites alacriores ad pugnandum effeciſſet, atque omnium voces audirentur, exſpectari diutiùs non oportere; cohortatus ſuos, ad hoſtium caſtra contendit.

Qui rem & filum narrationis videt, fatebitur contra mentem Cæſaris hæc ſcribi. Nam quomodo ſuâ cunctatione Craſſus timorem hoſtibus, alacritatem ſuis daret? imò contrà prorſus; & detrectantes metum pati ſolent. Addo, quòd hoſtes hîc, non Craſſus, cunctentur: atque adeò ipſe eos vltrò in caſtris ſedentes inuaſit. Fuluij liber, *ſua cunctatio atque opinio*: nihil pro re. ego ſic emendabam: *cùm ſuâ cunctorumque opinione timidiores hoſtes:* & ſtatim, numero plurium, *effeciſſent*. Sententia nimis eſt clara. De bello ciuili lib. I.

Eadem ferè atque eiſdem de rebus Prætor Roſcius agit cum Cæſare, ſibique Pompeium commemoraſſe demonſtrat.

Vir doctus haud iniuriâ reſiſtit, & hęc verba culpat. Quid enim aliud *eadem dicere*, quàm, *eiſdem de rebus*? Hoc eſt verè * δὶς ταὐτὸ εἰπεῖν, quod meritò Comicus inſcitiam appellat. Tentabam mederi: *Eadem ferè, atque eiſdem diebus*. vt hoc velit, non eadem ſolùm mandata Roſcium pertuliſſe, ſed eodem quoque tempore.

* *Bis idem dicere.*

Quod

Quod verum eſſe, ex Dione lib. XLI. & ipſo hîc Cæſare diſcimus. Eodem libro:

Decuriones Auximi ad Actium Varum frequentes conueniunt, docent iudicij ſui rem non eſſe: neque ſe, neque reliquos municipes pati poſſe, C. Cæſarem, tantis rebus geſtis, opido mœnibusque prohiberi. Proinde habeat rationem poſteritatis & periculi ſui.

Nego hîc aptum eſſe *poſteritatis* verbum: quia præſens iſtuc omne periculum imminebat, non in poſterum exſpectabatur. Veriùs, *poteſtatis*. Callidè rogant ſcilicet, nec ſine occultis minis: videat cogitétque, non quid velit ſolùm, ſed quid etiam poſſit. ſeſe vel inuito eo Cæſarem admiſſuros, nec eſſe ipſum reſiſtendo. quid autem futurum ſic deſerto? Paullùm infrà:

Gladiatores, quos ibi (Capuæ) *Cæſar habebat, in forum productos Lentulus* * *libertati confirmat, atque ijs equos attribuit. quos poſteà monitus à ſuis, quòd ea res omnium iudicio reprehendebatur, circum familiares conuentus Campaniæ, cuſtodiæ cauſſâ, diſtribuit.*

* Lipſ. *libertate.*

Implexè & moroſè dictum videtur, *familiares conuentus Campaniæ*. Qui enim iſti ſunt? Cicero qui in locis vicinis, & tantumnon in re præſenti fuit, liquidò ita narrat, vt gladiatores diſtributi modò ſint in vrbe ipsâ. Verba eius lib. VII. ad Atticũ Epiſt. XIV. *Gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, ſanè commodè Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum.* Non ergo temerè credimus per alios conuentus Campaniæ diſtributos. Mihi ſtat legere: *circum familias conuentus Campani.* Conuentum Campanum accipio ipſos incolas & corpus Capuæ vrbis. Sic *conuentum Vticenſem* infrà nominat, ſic *conuentum Cordubenſem*: ſic de hac ipsâ vrbe lib. III. *Periculum veritus, quòd conuentus arma ceperat.* Vide Feſtum de hac ſignificatione in voce *Conuentus*: & Aſconium, atque alios. Iam *Campanus* à Capuâ formatur, non *Capuanus*, quod Varro indicauit lib IX. de L.L. Virgilius etiam:

Et Capys, hinc nomen Campanæ ducitur vrbi.

CAP. IX.

Oratio Ciceronis pro Sullâ duobus locis emendata.

GVſtemus iterum aliquid è Tullianâ ſuadâ, Oratione pro Sullâ.

Ego verò quibus ornamentis aduerſor tuis? aut cui dignitati veſtræ repugno? quid eſt quod iam ab hoc expetas? Honor ad patrem, inſignia honoris ad te delata ſunt. Tu ornatus ærumnis venis ad eum lacerandum, quem interemiſti; ego iacentem & ſpoliatum defendo.

Haud paullò pulcrior meliórque lectio è m. ſ. eruitur, in quo eſt: *Tu ornatus eximijs.* Liquet ſcribendum: *exuuijs.* Imago ab ijs eſt, qui in bello hoſtem peremptum armis & ornamentis ſpoliant, eáque ſibi circumponunt. Tale pænè hoc Taciti: *Cùm ex funere Reip. raptis Conſularibus ſpolijs, innoxios pueros, illuſtres ſenes, conſpicuas feminas eadem ruinâ proſterneres.*

Et pro vulgatâ lectione;

Ecquod eſt huius factum aut commiſſum, non dicam audacius, ſed quod cuiquam paullò minùs conſideratum videretur, quæro. Verbum ecquod vnquam ex huius ore excidit, vnde quiſquam poſſet offendi?

longè concinnior pleniórque libri eiuſdem:

Ecquod eſt huius factum aut commiſſum, non dicam audacius, ſed quod cuiquam paullò minùs conſideratum videretur? Factum quæro? Ecquod vnquam verbum ex huius ore excidit, vnde quiſquam poſſet offendi?

CAP. X.

In Hirtio non parua rei coniectura, Iubam à Petreio cæſum; non, vt nunc vulgò legitur, hunc ab illo. Florus & Oroſius obiter correcti.

IN Commentario de bello Africo locus eſt aſper & confragoſus, quem ὁμαλὸν & planum reddo.

Rex

Rex interim Iuba ab omnibus ciuitatibus excluſus, deſperatâ ſalute, cùm iam conatus eſſet cum Petreio, vt per virtutem interfecti eſſe viderentur, ferro inter ſe depugnant, atque firmior imbecilliorem Iuba Petreium facilè ferro conſumpſit. Deinde ipſe ſibi cùm conaretur gladio traijcere pectus, nec poſſet, precibus à ſeruo ſuo impetrauit, vt ſe interficeret.

In phraſi ſcrupulus, & in ipsâ hiſtoriâ, ob diſſenſum. De phraſi illâ, *cùm iam conatus eſſet*, ſcio M. Antonium Muretum * τοσοῦτον βάθος παιδείας * reſcribere, *cùm omnia conatus*. Haud malè; verùmtamen, pace tanti viri, verius arbitror, *cùm iam cœnatus eſſet*. Nam iſta poſt epulas eueniſſe Florus dicit: *Iuba cùm ſe recepiſſet in regiam, magnificè epulatus cum Petreio.* Sed & Appianus hoc factum prodit ἐπὶ τῇ διαίτῃ, *in cœnaculo*. Quod autem ad diſſenſum, noſter hic à Iubâ vult Petreium interfectum, cùm Florus & Liuius contrà. Ego verò nec opinor aliter ab Hirtio ſcriptum, & planè emendem, *imbecilliorem Jubam Petreius*. Arguunt ſequentia ſic fuiſſe, cùm addit ſuperſtitem à ſeruo ſuo impetraſſe. De homine Romano hoc benè, cui ſerui & liberti; vix de Rege, cui comites aut ſatellites potiùs tribuiſſet. Denique nemo Iubam à ſeruo cæſum tradidit; quidam mutuis eos ictibus perijſſe. Seneca ab hac parte, De Prouidentiâ: *Jam Petreius & Iuba concurrerunt, iacentque alter alterius manu cæſi*. Item Appianus: Ἰόβας δὲ καὶ Πετρήϊος τῶν γινομένων πυνθανόμενοι, ἐπὶ τῇ διαίτῃ ξίφεσι διεχρήσαντο ἀλλήλους: *Iuba & Petreius eorum quæ euenerant gnari, in cœnaculo mutuò ſe interfecerunt*. Apertè pro Senecâ, vt mirum ſit Muretum ſcribere quòd ab Hirtio ſentiat. Sed & Dio in hac ſententiâ: Ἔπειτ᾽ ἐπειδὴ μηδεὶς αὐτὸν ἐδέξατο, ἀπέγνω τε τὴν σωτηρίαν, καὶ τῷ Πετρηΐῳ μηδεμίαν μήδ᾽ αὐτῷ ἐλπίδα ἀδείας ἔχοντι, ἐμονομάχησε καὶ συναπέθανε: *Deinde cùm nemo eum (*Iubam*) ſuſciperet, & deſperaret de ſalute, cum Petreio, qui nec ipſe vſquam ſpem ſecuritatis videret, ſingulari certamine concurrit, & vnà cum illo mortuus eſt*. Hæc ita iſti; ſed Hirtius aliter: ac Florus; *Iuba cùm ſe recepiſſet in regiam, magnificè epulatus cum Petreio fugæ comite, ſuper menſas & pocula interficiendum ſe ei præbuit. Ille & regi ſuffecit & ſibi.* Obiter moneo, *cùm ſe recepiſſet in regnum.* nam regiam certè non fuit ingreſſus; neque in hac ea geſta, ſed in villâ. Florus autem ait, Petreium ſibi ipſi manus attuliſſe, cæſo Iubâ, quod Hirtius negat: & credibile eſt, meliùs

* Tam altæ doctrinæ virum.

* In Notis ad Sen. De Prouid.

hunc ſciſſe. Hauſerat hoc ipſum è Floro, de more ſuo, Oroſius: *Iuba percuſſori iugulum, pretio dato, præbuit. Petreius eodem ſe gladio perfodit*. Sed planum & certum eſt, emendandum, *iugulum Petreio præbuit*; & Gloſſematium vel imperitia contaminauit. Altera ſalebra:

> *Quibus rebus Scipio, quique cum eo eſſent comites, mirari & requirere.*

Superſit enim dictio, quam exturbat codex ſcriptus, hoc modo: *quique cum eo eſſent, commirari & quærere*. Compoſitum hoc vſurpat, vt alia multa, Comicorum in morem.

CAP. XI.

Quibus victimis factum in Suouetaurilibus. Dionyſius Halicarnaſſ. emendatus.

DIuerſæ olim victimæ pro genere ſacrificij, próque Deo Deáve, cui fieret, adhibitæ fuerunt. Suouetaurilibus quidem, vt arbitror, eæ ipſæ quas vox notat & deſignat, Sus, Ouis, Taurus. Ne tamen hoc inter res iudicatas habeatur, facit diſſenſus Dionyſij Halicarnaſſenſis, qui ſacrum hoc inſtruit ταύρῳ καὶ κριῷ καὶ τράγῳ, *tauro, ariete, hirco*. Hircum videlicet pro ſue ſupponit. Quid ergo? magis illi fides vni, quàm multis erit, bonis & priſcis? Varro, cui talia ſatis exquiſita ſine dubio fuêre, II. De re Ruſt. ſcribit: *Populus Romanus cùm luſtratur Suouetaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus*. Enimuerò & ille *ſuem* agnoſcit, ſed marem, quem verrem appellat. Quid Fabius? *Suouetaurilia iam perſuaſum eſt eſſe ex ſue, oue, tauro*. Feſtus: *Solitaurilia hoſtiarum trium diuerſi generis immolationem ſignificant, tauri, arietis, verris*. Gloſſæ veteres: Solitaurilia, θυσία ἐκ συὸς, κριοῦ, ταύρου: *Sacrificium ex ſue, oue, tauro*. Aſconius de luſtro Cenſorio: *Solitaurilia ſacrificium de ſue, oue, tauro faciebant*. Quid quod etiam hodie Romæ in fornice Conſtantini plurimíſq. locis ſacrum hoc ſpecie trium iſtarum victimarum? Omnino Dionyſij ſcriptio labare videtur, & fortaſſe Græcorum ei ritus in mente, apud quos interdum in tali ſacro hircus. Suidas: Τριττὺς, ἡ ἐντελὴς θυσία, ἐκ συὸς, κριοῦ, καὶ τράγου: *Trittys, perfectum ſacrificium, ex ſue, oue, hirco*. At creberrimè ij-

mè ijdem aliter: imò ipſum illud Romanum iam inde ab Homero, Odyſs. λ.

> Ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι
> Ἀρνειὸν, ταῦρόν τε, συῶν τ' ἐπιβήτορα κάπρον.
> *Neptuno faciens ſacra regi ſalſipotenti*
> *Maſculam ouem, & taurum, ſuibus verremq; maritum.*

Ibi tamen Euſtathius varietatem oſtendit. &, Ἰστέον, inquit, ὅτι ἡ τοιαύτη θυσία, τριττύα λέγεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς, οἳ τριττύαν ἔλεγον τὴν ἐκ τριῶν ζώων θυσίαν, οἷον δύο μήλων καὶ βοὸς, ὡς Ἐπίχαρμος, ἢ βοὸς καὶ αἰγὸς καὶ προβάτου, ἢ κάπρου καὶ κριοῦ καὶ ταύρου. *Sciendum quòd tale ſacrificium Trittya dicitur antiquis. qui ita vocabant ex tribus animalibus ſacrum: ſicut duarum ouium & vnius bouis, vt Epicharmus; aut bouis, capræ, ouis; aut verris, arietis, tauri.* Poſtremus hic ternio Homeri & noſter eſt. Sicut idem in Heſychio: Τρικτύαν, τριάδα, ἔνιοι θυσίαν κάπρου, κριοῦ, ταύρου. *Trictuan, triada, quidam ſacrificium verris, arietis, tauri.* Et ampliùs deinde: Τρίκτειρα ἢ τριττύα, θυσία Ἐνυαλίῳ. θύεται δὲ πάντα τρία ἔνορχα: *Tricteira ſiue Trittua, ſacrificium Marti. Immolantur autem omnia tria cum ſuis teſtibus.* Significat integra, neque abſciſſis virilibus (quod in alijs ſacris ſolebat) immolata fuiſſe. Atque ideò *Solitaurilia* priſcâ voce, quòd *harum hoſtiarum omnium* (verba Feſti) *inuiolati ſunt tauri, quæ pars ſcilicet cæditur in caſtratione.* Tauros appellat ipſas illas res viriles, vt in alijs exemplis. Sed notetur in Heſychij verbis, *Marti factum ſacrum.* quod ipſum Dionyſius: Τὰ δὲ ἱερεῖα ταῦτα τρὶς περιαχθῆναι περὶ τὸ στρατόπεδον κελεύσας ἔθυε τῷ κατέχοντι τὸ πεδίον Ἄρει. *Eas verò victimas, ter circumductas exercitum, Marti immolauit.* Sed quid igitur in diſſenſu pronuntiandum? Dionyſij ſcriptorem (hoc malo, quàm ipſum) aberraſſe videri; & κάπρῳ pro τράγῳ, *verre* pro *hirco*, ſubſtituendum.

CAP. XII.

Ciceroni labes duæ deterſæ.

AD Ciceronem redimus, qui plurimùm nobis in mente & manu. In libris eius, quos emendatos cenſemus, legitur, pro M. Cælio:

Quo quidem tempore ille moriens, cùm iam ceteris ex partibus oppreſſa

preſſa mens eſſet, extremum ſenſum ad memoriam reipub. reſeruabat (vetus codex, *reuocabat:*) *cùm me intuens flentem, ſignificabat interruptis atque morientibus vocibus, quanta impenderet procella vrbi, quanta tempeſtas ciuitati; & cùm parietem ſæpè feriens eum qui cum Q. Catulo fuerat ei communis, crebrò Catulum, ſæpè me, ſæpiſſimè remp. nominabat: vt non tam ſe emori, quàm ſpoliari ſuo præſidio cùm patriam tum etiam me doleret.*

Quæ ille de Q. Metelli morte inſidijs & fraude vxoris conciliatâ narrat, aptatque orationi planè ad ſuum caſum. At quod dicit, *quanta impenderet procella vrbi*: haud germanum videtur, ex ipsâ re, quoniam bis idem dixerit, *vrbi, ciuitati*; & ex librorum diſſenſu. Quidam enim: *quanta impenderet procella ſibi.* Fortè *ciui.* Moriens duo nempe hæc ominabatur & prædicebat: cladem ciui, id eſt Ciceroni, & cladem patriæ. Ita ſenſiſſe eum & dixiſſe Ciceronis verba ſatis clarè oſtendunt; ſed maximè iſta: *ſpoliari ſuo præſidio cùm patriam tum etiam me doleret.* Vulgatam tamen lectionem non vtique reijcimus; nec ignoramus, inter vrbem & ciuitatem diſcriminis aliquid eſſe. Pro C. Rabirio iſtud corrigo:

At Diæcetes fuit regius, & quidem in cuſtodiâ etiam fuit regiâ, & vita eius oblata pœnæ eſt. multa præterea quæ libido regis, quæ neceſſitas coëgit ferre, pertulit.

Corrigo, inquam: *& vita eius ablata pænè eſt.* Cicero ipſe inferiùs: *Pertulit ipſe cuſtodiam, vidit in vinclis familiares ſuos, mors ob oculos ſæpè verſata eſt.* Coniectura, fateor, hæc eſt; ſed apud æquum & cordatum lectorem ſatis firma. τῶ δὲ Μεγαρέων ὐδεὶς λόγος. Fidentiùs vt loquar, facit aſſenſus & approbatio R. P. Andreæ Schotti; in quo viro, prȩter pietatem in Deum, animi candorem, humanitatem, & multam accuratamque doctrinam, inexplebile prorſus & incredibile quoddam ſtudium rem litterariam omnimodis adiuuandi.

CAP. XIII.

De duplici Plauti loco coniectura.

PLauti Sticho:

Adeunt, perquirunt quid ſiet cauſſæ ilicò,

Alienum

Alienum æs cogat, an pararit prandium?
Vxorin' ſit reddenda dos diuortio?

Curioſos ac πολυπράγμονας notat, qui, ſi quis auctionem inſtituit, ſtatim quærunt cauſſas. Obruitúrne ære alieno? an prandiũ inſtituit? an ab vxore diuortit? & cauſſæ quidem aliæ ſatis iuſtæ & idoneæ; illa remotior & παρὰ δόξαν, de prandio. Obſecro, vniúſne prandij cauſsâ facienda auctio? valdè ille ſit inanis atque inops, qui eo rem abſumat. Certum eſt litteram mutatam, & primitus ſcriptum fuiſſe, *praidium*, id valet prædium. Cauſſæ ſeriæ ſunt, non paraſiticæ. Quærunt de ære alieno, de parato emptóve prędio, de dote reddendâ. Huic annotationi libet alteram ἐπιμετρεῖν, è Truculento:

AS. *Erubui mecaſtor miſera propter clamorem tuum.*
ST. *Itáne erubuiſti? quaſi verò corpori reliqueris*
Tuo poteſtatem coloris vlli capiendi, mala.
Buccas rubricâ, cerâ omne corpus intinxti tibi.

Mirum de *cerâ*; magíſque placeat, *cretâ*, quæ cum rubricâ aptè iungatur. Nam vterque color in vſu fæminis, quæ *vitia corporis*, vt Plautina ponam verba, *fuco occulunt*. Idem alibi per tralationem:

Creta eſt profectò horunc hominum mihi oratio.

quæ videlicet maculam & ſorditudinẽ omnem animo abſterſit.

CAP. XIV.

De verbo Populares quædam non protrita. vox Populi latè patens. In Gloſſario vetere diuinatio.

VAgamur huc & illuc,
Floriferis vt apes in ſaltibus,
& erraticâ ſcribendi ratione varia libamus. Et nunc quidem ſuper voce *Populares* adferre quædam mihi viſum. Significantur eâ conſortes & qui eiuſdem cœtus factioníſque ſunt, ac velut vnius populi. Salluſtius: *Catilina cùm ad iuſiurandum populares ſceleris ſui adigeret.* Seneca De vitâ beatâ: *Mea quidem hæc ſententia eſt (inuitis hoc noſtris popularibus dicam) ſancta Epicurum & recta præcipere.* Populares vocat ſuos Stoïcos, in quibus & ipſe cenſebatur.

batur. Sic idem Salluſtius: *Quod factum primò populares coniurationis concuſſerat.* Iterúmque in Iugurthâ, etſi paullò aliter: *Animaduertit fugam ad ſe verſum fieri, quæ res indicabat populares eſſe.* id eſt, Romanos & ſuos milites. Et an non milites etiam interpretemur? In Gloſſis legitur: *Populares*, στρατιῶται. Quod tamen ſuſpectum; & verius immiſſâ negatione, οὐ στρατιῶται: *non milites.* Nam ita paſſim, medio vel inferiore æuo, diſtincti ferè à militibus, & pro plebeiis & infimo populo vſurpati. Capitolinus in Antonino: *Peſtilentia grauis multa millia & popularium & militum interemit.* Spartianus in Nigrino: *Qui eſſet odio Senatoribus, militibus, prouincialibus, popularibus.* Vopiſcus in Probo: *Immiſſi deinde populares* (è plebe Romanâ) *rapuit quiſque quod voluit.* Appuleius lib. IX. *Confuſusque miles de inertiâ ſuâ quidquam ad quemquam referre popularium, quoſdam commilitones nactus iſtas tunc clades enarrat.* D. Gregorius de Paullino Nolano: *Ego hunc tanti meriti virum, popularē, vt conſpicitur, eſſe non ſuſpicor.* Poſſet tamen & in Gloſſis legi, *Populares*, πατριῶται: qui ſunt eiuſdem gentis aut patriæ, vt ſæpè. Quod autem initio dixi, pro conſortibus aut vnius corporis capi, id cauſſam habet, quia *Populi* vox latè olim ita ſonabat, & ad omne ferè corpus aut gregem pertinebat. Sic in Manilio, lib. IV. de piſcibus:

Littoribusque ſuis populos exponere captos.

Idem de auibus lib. V.

Ipſe quoque aërios populos cælique ducatum,
Alituumque genus, ſtudium cenſusque vocabit.

Columella de apibus: *Duo populi coniungi debent.* Appuleius de formicis: *Ruunt aliæ ſuperque aliæ ſepedum populorum vndæ.*

CAP. XV.

Lux Hirtio.

IN Hirtio ita ſcriptum eſt Commentario VIII. belli Gallici: *Fit deinde S. C^{m} vt ad bellum Parthicum legio vna à Cn. Pompeio, altera à C. Cæſare, mitterentur: neq; obſcurè hæ duæ legiones vni Cæſari detrahuntur. Nam Cn. Pompeius legionem Primam quam ad Cæſarem miſerat confectam ex dilectu prouinciæ,*

Cæſari eam tanquam ex ſuo numero dedit. Cæſar tamen, cùm de voluntate aduerſariorum ſe exſpoliari nemini dubium eſſet, Cn. Pompeio legionem remiſit, & ex ſuo numero Decimam quintam, quam in Galliâ Citeriore habuerat, ex S.C^to^ iubet tradi.

Obſcurè & implicatè, niſi cum Fuluio legimus: *ex dilectu prouinciæ Cæſaris, eam tanquam.* Sed & explicanda res eſt. Cn. Pompeius in tumultu necis Clodianæ, legionem vnam è Gallis Ciſalpinis conſcripſerat: quam poſteà Cæſar in Galliæ magno motu ad ſe mitti petijt: quod ita narratur initio lib. VI. *Simul ab Cn. Pompeio Proconſule petit, quoniam ipſe ad Vrbem reip. cauſſâ maneret, quos ex Ciſalpinâ Galliâ Conſulis ſacramento rogaſſet, ad ſigna conuenire & ad ſe proficiſci iuberet.* Vbi videtur legendum diuiſim: *Conſul is.* cùm ſcilicet tertiùm Conſul eſſet. Ergo hæc legio eſt, quam Pompeius ſuam numerat, quòd fuerat à ſe lecta; Cæſar ſuam, quòd in prouinciâ, cui præerat, collecta. Notamus etiam, quę hîc Hirtio *Decimaquinta* eſt legio, manifeſtè Cęſari Tertiam eſſe & ſcribi lib. III. belli Ciuilis: *Erant in ſiniſtro cornu Pompeij legiones duæ, traditæ à Cæſare initio diſſenſionis ex S. C. quarum vna Prima, altera Tertia appellabatur.* Qui hæc ſine correctione compoſuerit, næ ille ſcit conciliaturas.

CAP. XVI.

Quinctiliani locus in Declamat. purgatus.

PEtrus Pythœus multimodis rem litterariam benè iuuit; non minimùm autem eò quòd bonas & argutas illas Declamationes Quinctiliani primus è tenebris eruit, & emendauit. In earum CCCXL. legas in ipſo Themate:

> *Qui voluntate domini in libertate fuerit, liber ſit. Mango nouitium puerum per publica roſtra iecit prætextatum. dicitur ille liber.*

Iſtud de publicis roſtris ſuſpicioſum, &, quantum cernere mihi datur, haud ſincerum eſt. Legebam: *per publicanos traiecit.* Et ſententia hæc eſt: Mango, vt fraudem publicanis faceret, puerum venalem nouitium in prætextâ quaſi liberum & ingenuum

traduxit. Fraus ſucceſſit; ſed lis oritur, & puer aſſeritur in libertatem. Quod ad phraſim, omnino ſimilis in Themate ſequenti: *Quidam rem furtiuam tranſtulit per publicanos.* & prior illa ad aquas & portum ſpectat: eóque aptum *Traiiciendi* verbum. Geminum planè eſt, quod vir ingenio, virtute & eruditione nimiùm quanto præſtabilis, meúſque ſummus & prorſus * ἀτίμητος φίλος, Ioannes VVouerius apud Suetonium legi monuit lib. De claris Rhetoribus: *Venalicij quum Brundiſij gregem venalium è naui educerent, formoſo & pretioſo puero, quòd portitores verebantur, bullam & prætextam togam impoſuere: facilè fallaciam celarunt. Romam venitur. res cognita eſt: petitur puer, quòd domini voluntate fuerit liber, in libertatem.*

* *ineſtimabilis amicus.*

CAP. XVII.

Quid Sinus togæ. Quinctilianus illuſtratus.

INcredibile eſt, quantum ad pleniorem antiquitatis notitiam valeat obſeruatio numorum, lapidum, aliorúmque veterum monimentorum. Equidem affirmare auſim, haud parùm multa in ſcriptoribus eſſe, quæ vix aliter, quàm ex illis cùm intelligi tum explicari rectè poſſint. Et inter ea, meo quidem animo, quæ ex M. Fabio Quinctiliano, quà veſtis modum Oratori præſcribit, hîc ſubieci.

> *Eſt aliquid in amictu quod ipſum aliquatenus temporum conditione mutatum eſt. Nam veteribus nulli ſinus: perquàm breues poſt illos fuerunt. Itaque etiam geſtu neceſſe eſt vſos eſſe alio, quorum brachium, ſicut Græcorum, veſte continebatur.*

Et paullò pòſt:

> 1. *Sinus decentiſſimus, ſi aliquanto ſupra imam togam fuerit, numquam certè ſit inferior.* 2. *Ille qui ſub humero dextro ad ſiniſtrum obliquè ducitur velut balteus, nec ſtrangulet, nec fluat.*
> 3. *Pars togæ quæ poſteà imponitur, ſit inferior: nam ita & ſedet meliùs & continetur.* 4. *Subducenda etiam pars aliqua tunicæ, ne ad lacertum in actu redeat.* 5. *Tum ſinus iniiciendus humero, cuius extremam oram reieciſſe non dedecet.* 6. *Operiri autem humerum cum toto iugulo non oportet: alioqui amictus fiet anguſtus,*

ICONISMVS STATVÆ TOGATÆ.

anguſtus, & dignitatem, quæ eſt in latitudine pectoris, perdet. 7. Siniſtrum brachium eouſque alleuandum eſt, vt quaſi normalem illum angulum faciat. 8. Super quod ora ex togâ duplex æqualiter ſedeat.

Nam qui iſti ſinus? Lazarus Baïfius, quamquam ex profeſſo de Re veſtiariâ ſcribit, nullum de iis verbum. Et Antonius quidem Auguſtinus, etſi rerum veterum apprimè ſciens, longiùs abit: Aldus verò Manutius accedit, remque ipſam tantumnon attingit; ſed non pariter atque alias res ſolet, leuiter ſatis atque defunctoriè. Quoniam autem hæc talia quò plenè animo & cogitatione comprehendantur, ante oculos contemplanda poni debent, ego per imagines interpretes id præſtare conabor. Et, vt promiſſa repræſentem, ecce togæ recentioris cum ſinibus exemplum; antiquioris citra ſinus, & aſtrictæ, quoniam *alibi ponam, in præſentiâ prætermittam.

* Infrà cap. XXX. *De mappæ miſſione.*

Pro explicatione notas adieci, quæ verbis Fabij reſpondent, & omnino ſatis habeo, quaſi punctis hæc ſignaſſe. Neque enim

—— *multam hîc operam conſumere par eſt,*

aut longos facere logos ſuper eâ re, quæ meliùs oculis quàm auribus diiudicatur. Vnum tamen certum eſt indictum non amittere: quòd ſinus hoſce Manutius togæ, non attextos, ſed appenſos & aſſutos tradit, id neſcio ſanè, an ei dictarit * θυγάτηρ Ἀλάθεια Διός, nec, vt ipſi Fidei, credendum hîc ei cenſeo. Quin affirmare auſim, ſinum nihil quicquam à togâ ſeiunctum; ſed partem eius, imò illam ipſam fuiſſe, in certum compoſitam atque replicatam modum. Dicerem, fortè etiam ita leuiter conſutam atque concinnatam, vt eamdem ad faciem ſemper ferè eſſet. cuius inſtar hodiéque in mulierum Hiſpanienſium & Italarum quarumdam pallis, quas Mantos appellitant. Sed obſtare Tertullianus videtur, qui ſuo æuo (neſcio an ſuperiore) cottidianam curam & reformationem adhibitam fuiſſe ſcribit.

* *Iouis filia Veritas.*

Inſeratur Iconiſmus ſtatuæ togatæ.

CAP. XVIII.

Medicina Liuij duobus vulneribus.

LIuium variè corruptum & auxilij egenum eſſe facilè animaduertet, quiſquis in eo fuerit non indiligenter. Ego quibuſdam locis * μαλακὰν χεῖρα προσβαλοῦμαι, & medicinam facere conabor, Apolline, quod ſpero, propitio. Lib. XXI. narrat legatos Romanos ad caſtra Annibalis veniſſe, iuxta Saguntum variâ ludificatione tardatos, & deniq; non admiſſos. Adiungit:

* mollem manum admouebo.

> *Apparebat non admiſſos protinus Carthaginem ituros. litteras igitur nuncioſque ad principes factionis Barchinæ præmittit, vt præpararent ſuorum animos, ne quid pars altera gratificari pro Romanis poſſet. Itaque præterquam quòd admiſſi auditíque non ſunt, ea quoque vana atque irrita legatio fuit. Hanno vnus, aduerſo ſenatu, propter auctoritatem ſuam cum aſſenſu audientium egit.*

Negat ecce admiſſos. Adeóne feroces igitur aut barbari Carthaginienſes, vt nec legatos audirent? falſum, & ſtatim infrà ſcribitur: *Multò infenſiùs arguebant locutum Hannonem, quàm Valerium Flaccum legatum Romanum.* Ergo admiſſi, auditi, ac dimiſſi. Et omnino tollenda negatio, legendúmque: *præterquam quòd admiſſi auditíque ſunt.* Senſus eſt: Ea quoque legatio tam vana fuit & irrita, quàm illa ad Annibalem: niſi tamen quòd hîc admiſſi ſunt & auditi. Sed cor mihi perfrigefacit quod ſequitur, *cum aſſenſu audientium egit.* Itáne? cum aſſenſu? Atqui paullò antè narrat, *aduerſo ſenatu* dixiſſe. & paullò poſt: *Nemini omnium certare oratione cum Hannone neceſſum fuit, adeò propè omnis ſenatus Annibalis erat*; & quæ plura in hac refragatione ſubtexuntur. Quid agam? quomodo tragulam hanc deiecero? Audendum eſt. Nam, vt ille verè ſcribit,

> *Timidus in rebus dubiis, nauci non erit.*

& reponendum, *propter auctoritatem ſuam, non aſſenſum audientium.* Hanno, inquit, ſilentio cauſſam egit Romanam, non quòd aſſentirentur; ſed quia inueterata viri auctoritas hoc ſaltim iuris apud eos obtinebat.

CAP. XIX.

Valerio Maximo vox fugitiua reſtituta.

VAlerius Maximus lib. IX. cap. XI.

Mithridates autem multo ſceleratiùs, qui non cum fratre de paterno regno, ſed cum ipſo patre bellū de dominatione geſſit.

Nemo quidem hoc de ipſo Mithridate; ſed de Pharnace eius filio, cùm Dio tum Eutropius & Oroſius. In libris priſcis vidi, *Mithridatis autem.* Notulam inſere, & veritas emerget: *Mithridatis F. autem.* Ea valet filium, & ita ſignabant: quæ notula elapſa ſcelere Mithridatem, vitio Valerium inquinauit.

CAP. XX.

Antilogiam in Cæſare videri.

OFfendimus in iſtis Cæſaris verbis Commentario III. Ciuilium:

Multi iam menſes tranſierant, & hiems præcipitauerat: neque Brundiſio naues legionéſque ad Cæſarem veniebant.

Nam falſa videtur, imò ἀσύςατα ſcribere. Ait *tranſiſſe multos menſes:* ex quo ſcilicet copias ſuas Brundiſio exſpectat. & addit, *iam hiemem præcipitaſſe.* quod eſt, in exitu & declinatione eſſe. Atqui *pridie Nonas Ianuarias*, id eſt mediâ ipsâ hieme, Cæſar Brundiſio ſoluerat (ipſemet ita ſcripſit) quomodo igitur vel ad vltimam hiemem *multi menſes?* Solus ſanè Februarius ſupererat. Res conſideranti clara: ſed quî ſoluimus aut medemur? Putarem legendum: *Multum iam menſis tranſierat.* ſiue ad ipſum hoc Ianuarium, ſiue & Februarium refers. Nam breuis ſcilicet traiectus ille ex Italiâ in Epirum: & Cæſar animo breuiorem faciebat; cui quælibet mora longa & moleſta, ob cupidinem vincendi. Hæc ita probè dicta videntur; ſed ad aliud ecce ſaxum nos fluctus ferunt. Nónne enim damnat & euertit quod eodem libro paullò ſuprà? *Hic fuit oppugnationis exitus, iamq; hiems appropinquabat, & tantis detrimentis acceptis Octauius, deſperatâ expugnatione, Dyrrhachium ſeſe ad Pompeium recepit.* Hæc, inquam, antè narrat: & ſi

& ſi tunc hiems demum appropinquabat, quomodo nunc in exitu? Quomodo etiam Cæſar Ianuario ſoluit, cùm hæc narrentur poſtquam oram Italię ſoluiſſet? Caligo hîc mihi eſt, & omnino putem, vel malè, nec ſuo loco (quod alibi in his libris factum) hæc inſerta, vel mendoſè legi. Io. autem Rhellicanũ miror, qui cuneum aliquem huic nodo quærens, per hiemem non tempus hibernum, ſed tempeſtatem intelligi cenſet. quod ſanè ποιητικώτερον, & ab huius ſcripti ſimplicitate perquàm alienum.

CAP. XXI.

In Liuio vera ſcriptura repoſita.

VBertim & λόγου quadam ἐκβολῇ Liuius diſputat, quid futurum, ſi Alexander Macedo in Italiam veniſſet. Atque ille pro Romanis pronuntiat, cùm ob alias cauſſas, tum ob vitia Regis.

> *Referre*, inquit, *in tanto rege piget ſuperbam mutationem veſtis, & deſideratas humi iacentium adulationes, etiam victis Macedonibus graues, nedum victoribus.*

Quo loco duo monenda. Primùm, *humi iacentium adorationes*, legendum videri. Nam * προσκύνησις illa Perſarum ſatis nota, & ritum hunc adorandi reges fuiſſe, non adulandi. Secundò, tranſpoſita verba eſſe, & præter Liuij mentem & præter verum. Anne victis Macedonibus graues eæ adorationes? illi verò victores erant, nec video quod acumen aut quæ lingua hæc excuſet. Cordi meo obſequar, & ſcribam: *etiam victis graues, nedum* [*Macedonibus*] *victoribus.* Fœdę & ſeruiles illę adorationes, inquit, vrebant angebántq; etiam victas gentes: quidni hanc victricem?

* adoratio.

CAP. XXII.

Quæſitum ſuper loco Cæſaris. Curicta inſula. Appianus correctus.

COmmentario III. Ciuilium, in mandatis quæ Cæſar dat Vibullio pro pace:

Illum

Illum ab Italiâ expulſum, amiſſâ Siciliâ, Sardiniâ; ſe morte Curionis & detrimento Africani exercitus tanto, militumque deditione ad Corcyram affectum.

Quæ hæc deditio militum Iulianorum, ad Corcyram, & inter clades nobiles, haud facilè dixeris: imò nuſquam in ipſo Cæſare reperio, totaque ea pars deeſt. Itaque ſuſpicio eſt, vitium eſſe, germanamque ſcriptionem, *ad Curictam*, inſulam Illyrico obiacentem. Eſt enim clades illa ad oras Illyrici accepta, in quâ Antonius cum XV. cohortibus captus eſt ab Octauio & Libone Pompeianis. Nemo locum certiùs clariúſque expreſſit quàm Lucanus:

Quà maris Hadriaci longas ferit vnda Salonas,
Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iäder;
*Illic bellaci confiſus gente * Curetum,*
Quos alit Hadriaco tellus circumflua ponto,
Clauditur extremâ reſidens Antonius orâ.

* *Fortè,* Curitum.

Et plura, quæ hiſtoricâ fide (vt ſolet) addit. Ergo in *Curetum*, ſiue potiùs *Curitum* inſulâ ea clades, vbi flumen Iäder in mare exit, & iuxta Salonas. Eſt ſanè in Ptolomæo Curicta inſula eo tractu; ſed longiuſculè tamen à Salonis, ad occaſum & interiora maris ſita. Quod ipſum Lucanus videtur indicare, cùm ponit ad partem, quà in *Zephyros* (id eſt, occaſum) *Iäder excurrit.* Certè pro hac lectione quidam Flori vetus liber, vbi *Curictico* vel *Curitico* litore ſcriptum. Quod non rejiculum, cùm & Plinio & Ptolomæo inſula hæc *Curicta* nominata. Reliquum eſt, vt in Appiano manifeſtarium hîc errorem oſtendam, II. Ἐμφυλίων: Καὶ τῶν αὐτῶν ἡμερῶν Ἀντώνιός τε περὶ τὴν Ἰλλυρίδα ἡσσᾶτο ὑπὸ Ὀκταουΐου Δολαβέλλα Πομπηΐῳ στρατηγοῦντος: *Iiſdem diebus Antonius apud Illyricam oram victus eſt ab Octauio Dolabellâ, Pompeij legato.* Falsò planè: quaſi idem Octauius qui Dolabella. Atqui ſeiungendi ſunt, & Dolabella in Iulianis partibus fuit. Itaque talis aliqua lectio in Appiano ſubſtituenda: Ἀντώνιός τε καὶ Δολαβέλλα περὶ τὴν Ἰλλ. *Antonius & Dolabella apud Ill.* voce in ſuum locum retractâ. Nam Dolabella (quod in Oroſio legas, libro VI. cap. XV.) ab Octauio victus ad Antonium fugerat.

CAP. XXIII.

Liuius de opinione emendatus.

*valdè artificioſè & accuratè.

ANnibalis illa concio ad milites ante pugnam ad Ticinum, facunda eſt, & * μαλὰ τεχνικῶς καὶ ἐπιστρεφέως facta, ac fortè pro Annibale nimis. In eâ hæc quoque leguntur:

Non ego illud parui æſtimo, milites, quòd nemo veſtrûm eſt, cuius non ante oculos ipſe ſæpè militare aliquod ediderim facinus, cui non idem ego virtutis ſpectator ac teſtis notata temporibus locíſque referre ſua poſſim decora: tum laudaſtis me milites, donaſtis. Alumnus priùs omnium veſtrûm quàm Imperator, procedam acie aduerſus ignotos inter ſe ignorantéſque.

Sed ſatin' aut integra, aut pura? illa certè non videntur: *tum laudaſtis me milites, donaſtis.* Quid donauerint? an munera accipere à militibus Imperator ſolet? imò dare. Si non aliquid deſit, legerim in hanc mentem: *donati eſtis.* Duo recenſuit: Et ego, inquit, fortiter ſæpè feci vobis ſpectantibus, & vos me. Laudem igitur à vobis accepi, præmium vnicum ducibus; & vos dona à me ex militiæ more.

CAP. XXIV.

Vocula Cæſari reddita. AErarium ſanctius ab eo apertum.

COmmentario Cæſaris I. De bello ciuili locus eſt, niſi glaucoma mihi ob oculos obiecta, mutilus & mendoſus.

Quibus rebus Romam nuntiatis, tantus repentè terror inuaſit, vt cùm Lentulus Conſul ad aperiendum ærarium veniſſet, ad pecuniam Pompeio ex S.C^to proferendam, protinus aperto ſanctiore ærario ex vrbe profugeret. Cæſar enim aduentare, iam iamque adeſſe eius equites falsò nuntiabantur.

Agite dum, excutite mecum & euentilate. Teſtimonia deſunt aperti à Lentulo & Pompeianis ærarij; imò in diuerſum potiùs eunt. Dio Caſſius lib. XLI. clauſum ærarium à Conſulibus narrat, & claues vnà ablatas: *Quaſi,* inquit, *Cæſar ſecures non haberet*

beret ad perſringendum. Idem & Cicero tangit Ep. XII. lib. VII. ad Att. *Nec Cæſarem rerum prolatio, nec Senatus magiſtratuumque diſceſſio, nec ærarium clauſum tardabit.* Et idem Epiſt. XV. queritur, *pecuniam omnem, non modò priuatam, quæ in vrbe eſt, ſed etiam publicam, quæ in ærario, Cæſari relictam.* At enim rediit, inquies, poſtea Lentulus, & aperuit. Hoc præter Cæſarem indicare Cicero videtur, Epiſt. XX. eiuſdem libri VII. *Id. Febr. Capuam C. Caſſius Tribun. pl. venit: attulit mandata ad Conſules, vt Romam venirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent.* Sed ſi verba, quæ ſequuntur, conſideres, videbitur contrà. Oſtendit enim periculum: &, *Redeant?* inquit: *quo præſidio? deinde exeant? quis ſinat? Conſul ei reſcripſit, vt priùs ipſe in Picenum.* Ergo Pompeij quidem hæc mens & deſiderium fuit: vix eſt, vt arbitrer patratum. Cicero, qui dies & geſta diligentiſſimè recenſet, non id oſtendit, neque alius hiſtoricorum. Quid quòd palàm contradicunt? Nam conſenſu narrant, Cæſarem in reditu à Brundiſio ærarium, obſiſtente Metello, perfregiſſe, compilaſſe. Ita Dio, Plutarchus, Appianus, Lucanus: & pecuniæ etiam ſummas Plinius lib. XXXIII. cap. III. Oroſius lib. VI. cap. XV. (etſi numero impari) conceperunt. Sed iterùm fortaſſe quiſpiam dixerit, Sanctius modò ærarium, vt Cæſar hîc ſcribit, à Lentulo apertum; at alterum à Cæſare. Sed & is factius nihilo facit. Nam in publico ſiue expoſito non adeò magna vis auri propter aſſiduos ſumptus: & conſtat Cæſarem intactas & reconditas populi opes abſtuliſſe, quæ ſine dubio in ærario ſanctiori. Diſertè, vt Appianum & alios prætercam, Lucanus:

Protinus abducto patuerunt templa Metello.
Tunc rupes Tarpeia ſonat, magnoque recluſas
Teſtatur ſtridore fores: tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani cenſus populi: quem Punica bella,
Quem dederat Perſes, quem victi præda Philippi:
Quod tibi Roma fugâ Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius Regi non vendidit auro:
Quicquid parcorum mores ſeruaſtis auorum:
Quod dites Aſiæ populi miſere tributum,
Victorique dedit Minoïa Creta Metello:

 Quod

Quod Cato longinqua vexit ſuper æquora Cypro.
Tunc Orientis opes, captorumque vltima regum,
Quæ Pompeianis prælata eſt gaza triumphis
Egeritur: triſti ſpoliantur templa rapinâ,
Pauperiorque fuit tunc primum Cæſare Roma.

Sed & Florus lib. IV. cap. II. *Ærarium quoque ſanctum, quia tardiùs aperiebant Tribuni, iuſſit effringi.* Paullus Manutius vidit hanc antilogiam, & tollere conatus eſt. Verùm nihil agit, &, vt Comicum hoc vſurpem, inanilogus eſt, iſto ſuo de triplici ærario commento. quaſi videlicet vnum triumphale fuiſſet, in quo pecunia manubiarum & ſpoliorum: alterum, in quo aurum viceſimarium, idque ſanctius: tertium, in quo annua vectigalium pecunia: medium autem illud apertum à Lentulo, primum ſiue triumphale à Cæſare. Sed ego

Numquam iſtud dixim neque animum inducam meum.

Quis enim auctor de triplici ærario? Quæ etiam mens aut ſtultitia Lentuli, modicum aliquid auri abripere, gazas & maſſas intactas relinquere? Adde diſſenſum Flori.

Nunc dicam, nobis quod rectius eſſe videtur.

* Νῦν δ' ἂυ τ' ἐξερέω, ὥς μοι δοκεῖ εἶναι ἄριστα.

in Cæſaris nempe verbis mendum aut defectum potiùs eſſe, & interpoſitâ negatione legendum, *protinus non aperto.* Conſtat quidem veniſſe eo fine Lentulum (ex Cæſare hîc & Cicerone:) ſed ex verbis item ipſis Cæſaris & narratione, trepidè nimis aufugiſſe, & re infectâ, videtur. Verumtamen hîc niſi de opinione nihil certum dico, & Academicâ lege, ἐπέχω.

CAP. XXV.

Liuij & Silij ἀβλεψία.

ABſolui Liuius non poteſt, ita ſcribens, lib. XXI.

Saguntum vt caperetur, quid per octo menſes periculi, quid laboris exhauſtum eſſe? Romam orbis terrarum caput petentibus, quidquam adeò aſperum atque arduum videri, quod inceptum moretur?

Verba Annibalis ſunt, qui milites ſuos territos & detrectantes porrò ire ob infames illas Alpes, incitat atque adhortatur. Saguntum,

guntum, inquit, cùm præmium peteretur, octo menſes eam obſediſtis, oppugnaſtis; piget tranſcendere hos montes, cùm Roma ipſa futura merces ſit? Cetera appoſitè & diſertè; ſed quòd Romam *orbis terrarum caput* hîc Annibal appellat, quis id feret? A decoro valde ea laudatio abit (præſertim cùm hoſtis) & magis à vero. An enim illo æuo Roma terris caput? imò nec toti Italiæ, Gallis Ciſalpinis & Liguribus etiamnum reſtantibus: & extra eam vix quicquam firmiter in poteſtate ſuâ ac ditione habuit, præter Sardiniam & Siciliæ partem. En dominam orbis! Peccauit igitur Liuius, eiúſque exemplo Silius, qui eumdem Annibalem adhortantem ſuos facit ſub pugnam Cannenſem, lib. IX.

——— Raptor per ſæcula longa
Dardanus edomitum vobis ſpoliauerit orbem.

Minimè verò: paupertina tunc Roma, neq; dum in illud ſpoliarium cruentæ exuuiæ congeſtæ edomiti orbis. Vterque æuum ſuum pro veteri, cùm hæc ſcriberet, mente complexus eſt: quæque eſſent vera & apta, ſi ab ipſis dicerentur; deſinunt eſſe talia, cùm ad priſcos illos relegantur.

CAP. XXVI.

Curtij numeralis error de exercitu Darij.

ERrorum in libris magna ſeges & materia numerales notę. nec ratio ſcrupoſa eſt, tam procliui librariorum circa eas lapſu. Manifeſta res eſt, tum multis è locis, tum ex iſto Q. Curtij, quo numerat copias Darij, quas in Ciliciam duxit contra Alexandrum, Lib. III.

Vniuerſas vires in conſpectum dedit, & circumdato vallo, quod decies centenûm millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum iniit.

Hæc ita recentiores libri, cùm priſci præferant, *decem millium armatorum.* Neutri fideliter, quòd & hi minuunt valde, & illi nimium quantum augent. Enimuerò grandis ille numerus vanus & * ἄδοξον: quẽ vel ipſe Curtius refellat, vbi de copiis Darij ad * *inopinabilis.*
Arbela: *Dimidio fermè maior exercitus erat, quàm in Ciliciâ fuerat.*

* magna nuga.

Ergóne ille vicies centenûm millium? * λῆρος πολύς. imò *octingentorum millium peditum, ducentorum millium equitum*, ex Diodori fide. Quem eumdem ſi audimus in priore numero (quod ipſius exemplo Curtij faciamus, qui multa ab illo mutuatur) ſi, inquam, audimus, emendabimus in Curtianis, *ſexies centenûm millium.* Tot enim in Ciliciâ ille numerat; at Arrianus tantùm *millia quingenta.* Curtij ſummæ, quas diſtinctè ſubiicit, hunc ipſum numerum non efficiunt; nec eæ ſcilicet correctæ.

CAP. XXVII.

Antilogiæ ſuſpicio ab Hirtio & Suetonio ſegregata.

AD pacem inter ſcriptores conciliandam nihil profectò videtur efficacius, quàm diligens obſeruatio diſtinctióque temporum, eóque potiſſimùm remedio quicquid inter Hirtium & Suetonium diſſenſionis ac diſſidij vir doctus eſſe cenſuit, omnino tolli componíque poſſe exiſtimo. Verba ſunt & querelæ Cæſaris Commentario VIII. Gallicorum:

> *Ereptum Ser. Galbæ Conſulatum, cùm is multò plus gratiâ & ſuffragiis valuiſſet, quòd ſibi coniunctus & familiaritate & neceſſitudine legationis eſſet.*

Si verè hæc & ex animo Cæſar, quid ita Suetonius in Galbâ, cap. III. cauſſam huius repulſæ in ipſum Cæſarem transfert? Nam ait: *Eius Galbæ nepos* (hic ipſe noſter) *ob repulſam Conſulatus infenſus Julio Cæſari, cuius legatus in Galliis fuerat, conſpirauit cum Caſſio & Bruto.* Apparet iniuriam hanc à Cæſare illatam, atq; adeò Galbam eius cæde ſe vindicaſſe. Hoc & Cicero indicat Philippicâ XIII. vbi hæc verba ex epiſtolâ M. Antonij: SER. GALBAM EODEM PVGIONE SVCCINCTVM IN CASTRIS VIDETIS. Subiicit Cicero: *Nihil tibi de Galbâ reſpondeo, fortiſſimo & conſtantiſſimo ciue. coràm aderit, præſens tibi ipſe, & ille, quem inſimulas, pugio reſpondebit.* Nam pugionem hunc intellegit, quo Cæſarem interfecit. Quis litem hanc dirimat & incîdat? Tempora diſtinguenda ſunt. Prior enim illa repulſa euenit, cùm Cæſar in Galliâ: quod ex narratione Hirtianâ conſtat; hæc poſterior, Cæſare iam Dictatore, & rerum honorúmque potente.

Cùm

Cùm igitur tunc magiſtratus ordinaret, Galbam iterùm petentem diſtulit aut reiecit. quod ei ſic perdoluit, vt in necem Cæſaris cum Caſſio conſpiraret: illo Caſſio, qui ipſe ob cauſſam ſimilem, vt Velleius memoriæ prodidit, cum Bruto coniurationis auctor. Deſignat poſterius hoc tempus vno verbo Suetonius, cùm ait: *cuius legatus fuerat.* non ergo nunc erat, cùm ſecundò petebat.

CAP. XXIIX.

Liuij locus corrigitur & declaratur.

QVod in Liuij XXII. legitur,

Celtiberi principes, qui regionis ſuæ legatos obſidéſque dederant Romanis, nuntio miſſo exciti à Scipione arma capiunt.

in tenebris aut in vitio eſt. Nam qui iſti *regionis Legati?* Ioh. Saxonius in ſuis ad Liuium notis explicat *Vicarios, & quos vulgò dicimus Locum-tenentes.* Apage, non ſic Latini. Liber ſcriptus ex parte ſubuenit, qui habet traiectis vocibus: *Celtiberi, qui principes regionis ſuæ.* vt non legati regionis, ſed principes ſint. Sed, vt diximus, ex parte: quia ſuſpectum etiam & durum, *Dare legatos.* Obſides ſanè damus, at illos mittimus. Velim: *qui principes regionis ſuæ legarant, obſidéſque dederant.* Duo commemorat amicitiæ & fœderis ſigna. Celtiberi, inquit, primores gentis ſuæ legatos miſerant, & obſides quoque præterea dederant. Hæc autem legatorum miſſio ſuprà indicata his verbis: *Reditúmque in citeriora prouinciæ, quò omnium populorum qui Iberum accolunt, multorum & vltimæ Hiſpaniæ legati venerunt.*

CAP. XXIX.

Vitium in Curtio animaduerſum. Roxanem Oxatris, non Cohortani filiam fuiſſe.

EGo iam diu mecum diſputo, &, Homeri verbis,

* ——— κατὰ φρένα μερμηρίζω,

quid ita Roxanem Cohortani Satrapæ filiam Q. Curtius faciat,

* *Studiosè in pectore verſo.*

quam

quam alij conſenſu Oxatris vel Oxyartis. Verba eius ſunt hæc, libro VIII.

Inde peruenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui ſe regis poteſtati fideique permiſit. Ille imperio ei reddito, haud ampliùs, quàm vt duo ex tribus filij ſecum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipſum relinquebatur, tradit. Barbarâ opulentiâ conuiuium, quoniam regem accipiebat, inſtruxerat. Id cùm multâ comitate celebraret, introduci XXX. *nobiles virgines iuſſit: inter quas erat filia eius Roxane eximiâ corporis ſpecie & decore habitus in barbaris raro.*

Vides ex contextu & ſerie, palàm appellari Roxanem. Atqui Arrianus cautus & veri diligens hiſtoricus ita ſcribit: Καὶ ἦν Ὀξυάρτου παῖς παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου, Ῥωξάνη ὀνόματι: *Erat Oxyartis filia virgo iam viro matura, Roxane dicta.* Atque adeò Alexander apud Curtium lib. x. *Ergo ipſe Oxatris Perſæ filiam mecum in matrimonio iunxi, non dedignatus ex captiuâ liberos tollere.* Iterumque Curtius indicat, lib. IX. *Oxatres Prætor Bactrianorum non abſolutus modò, ſed etiam iure amoris, amplioris imperij donatus eſt finibus.* Vbi Curtius ſanè quàm eleganter *ius amoris* dicit, quia non ex merito promotus, ſed ab hoc in filiam affectu. Quid igitur? illum pro Cohortano ſubſtituimus? temerarium ſit & falſum. Nam quæ hîc narrantur non congruunt Oxyarti, qui iam diu in fide regis. Puto hiatum aliquem & defectum eſſe, & poſt illa de Cohortano narrationem fuiſſe de Oxatris comitate & conuiuio, cuius cauſſa ſiue occaſio deeſt. Ponamus igitur ἐκλείψεως notam inter hæc verba: *tradit * barbarâ opulentiâ.* Nam vt aliter nunc ſuppetias feram, non eſt copia.

CAP. XXX.

De Circo & mappæ miſſione.

QVod à Pyrrho Ligorio, ceteríſque qui Circum delinearunt & deſcripſerunt, aut perperam expreſſum aut prætermiſſum eſt, in præſentiâ monendum exiſtimaui: dexteram videlicet eius partem ſpatium occupaſſe latius quàm ſiniſtram. Vidimus in eo, qui iuxta viam Appiam eſt vnus omnium, qui fuere,

ICONISMVS CIRCENSIVM ET MISSIONIS MAPPÆ.

fuere, maximè integer; & aliquantum ſubmirati, cauſſam anquirere cœpimus, móxque inueniſſe viſi ſumus. Procurſionis nempe initium hinc fiebat, pluréſque ſimul quadrigæ effundebantur: has autem, vbi longiùs proueherentur, diſiungi neceſſe erat; atque ita, aliis ante alias emicantibus, anguſtiora facilè ſpatia ſufficiebant.

Irroborauit etiam inueterauítque paullatim opinio, Prætorem Editorémve, vt ſignum committendorum Circenſium daret, ingentem vtraque manu mappam miſiſſe, eóque modo Ligorius depinxit. Verùm hæc ſollicitat Lapis antiquus apud portam Nomentanam, vbi id ipſum fit vnâ tantùm manu, linteolúmque ſiue mappula fimbriata, muccinij inſtar, excutitur atque mittitur. Sed ellum, vt verba compendi faciamus, & oculis certiùs dijudicemus.

Inſerendus hîc Iconiſmus miſsionis mappæ.

Cap. XXXI.

Deſperatus & depoſitus Liuij locus ſanatus.

In Liuio, lib. XXII.

Conſules M. Atilius Regulus, Cn. Seruilius Geminus, exercitu accepto, hibernaculis maturè communitis (tum enim autumni tempus erat) Fabij artibus cum ſummâ inter ſe concordiâ bellum geſſerunt.

Mira & prodigioſa hîc ſcriptio veterum librorum: *M. Atilius Fabianus, Cn. Seruilius Muſicanus*, aut *Nuſitanus*. Nec aliter etiam antiquitus excuſi. Glareanus & Sigonius, tam multi in ſtudiis ac celebrati nominis, non hîc par ceteris factis ſuis fecere; & audacter potiùs, quàm feliciter, hæc quæ habemus ſubſtituerunt. Non enim illa cognomina Conſulum, inquiunt, vt è Faſtis patet. Fateor; ſed nónne tamen attentiùs cogitandum erat ſuper librorum pertinace illo conſenſu? Ego non is homo ſum qui ſciam

*Ariſt. VII Eudemiorum.

diuinitus; neque me fugit quod ſummus ille * Sophus ſcripſit, * φρονίμων καὶ σοφῶν (à quibus me titulis longiſſimè abeſſe ſcio) ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικήν· dicam tamen quod in mentem mihi venit, & eruditis, vt ſpero, viris approbantibus reſcribam; *M. Atilius Fabiano, Cn. Seruilius Minuciano exercitu accepto.* Conſules nempe pro more veteri copias inter ſe diuiſerunt, & Atilius quidem Fabianum exercitum accepit, Seruilius Minucianum. Iſta autem diuiſio paullò antè inter duos Dictatores facta: *cùm prima & quarta legio Minutio, ſecunda & tertia Fabio euenerunt.* Ita enim Liuius ipſe ſuprà. Nihil alienius ingenio meo quàm iactantia & * μεγαληγορία, ſatíſque commemini Poëtæ monitum,

**prudentium & ſapientium velocē eſſe diuinationem.*

* ——— οὐ καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι.

non verebor tamen dicere * εὐστόχως καὶ δεξιῶς, præ quàm aliis fuit, hunc locum à me tentatum videri.

** magniloquentia.*

** Non eſt ſe ſupra vires iactare decorum.*

** dextrè & feliciter.*

CAP. XXXII.

Conatus in duobus Hirtij locis emaculandis.

HIrtius de bello Alexandrino, vbi raponem illum Longinum deſcribit:

> *Pecuniæ locupletibus imperabantur, quas Longinus ſibi expenſas ferri non tantùm patiebatur, ſed etiam cogebat. in gregem locupletium ſimultatum cauſſæ tenues coniiciebantur, neque vllum genus quæſtus prætermittebatur.*

Dictio *ſimultatum* huic ſententiæ non ſatis appoſita videtur. Scribo: *mulctarum.* Caſſius Longinus, inquit, tenues aliquas & leuiculas cauſſas diuitibus impingebat, ob quas certâ pecuniâ eos mulctaret. Non item ad palatum meum eſt hoc eodem libro:

> *Nam neque interfectis amiſſam vitam, neque exſectis virilitatem reſtituere poſſe. quod quidem ſupplicium grauius morte ciues Romani ſubiiſſent.*

Quæ verba Cæſaris ſunt ſæuitiam Pharnaci meritiſſimò obiectantis. Nónne verò nihili & vacuum ibi verbum eſt, *amiſſam*? mihi quidem videtur; & ſi quid tale addendum, aptius fore,

ereptam.

ereptam. Vt coniecturam tamen meam iterùm promam, libenter reſcribam: *interfectis Amiſi vitam.* Hiſtoriam hoc illuſtret atque factum, de quo Appianus I I. Ἐμφυλίων: Ἀμισὸν πόλιν ἐν τῷ Πόντῳ ῥωμαΐζουσαν ἐξηνδραπόδισο, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν τομίας ἐποιήσατο πάντας. *Amiſum Ponti vrbem ad Romanos inclinantem diripuit, in ſeruitutem ciuibus abductis: eorumque liberos omnes exſecuit.* Tamen fluctuat mihi animus, & * οὐκ εἰδὼς, ἀλλὰ εἰκάζων, id dico. *non proléſciens, ſed coniecturâ ductus.*

Cap. XXXIII.

Q. Curtius aliquoties caſtigatus.

PHilotas coniurationis reus forti ſanè & facundâ oratione apud Q. Curtium cauſſam ſuam agit. In eâ hæc quoque exſtant:

> *Non mehercule iſta me magis lædunt, quàm quòd Amyntas Perdiccæ filius inſidiatus eſt regi. cum quo quòd amicitia fuerit mihi, non recuſo defendere, ſi fratrem regis non oportuit diligi à nobis.*

Legendum cenſeo: *non recuſo dependere.* litterulâ immutatâ, ſed longè commodiore ſenſu. Ego paratus ſum, inquit, luere hanc culpam, & pœnas pendere, ſi nefas amare eum, quem rex amat. In Alexandri quoque oratione, quâ Philotam culpat, ſcriptum vitioſè:

> *Deûm prouidentiâ & miſericordiâ viuo, conſpectuſque veſtri venerabilis coëgit, vt vehementiùs parricidis iraſcerer, quoniam ſpiritus, imò vnus vitæ meæ fructus eſt, tot fortiſſimis viris & de me optimè meritis referre adhuc gratiam poſſe.*

Nam τὸ *ſpiritus* * ὑποβολιμαῖον, libenterq; verbum vicarium ei dem, *ſupremus.* *ſuppoſitium eſt.* Ἀνέφελον hoc & clarum. In extremo verò libro, retectâ iam & oppreſsâ coniuratione, quaſi acclamationem & epiphonema auctor addit:

> *Magno non ſalutis, ſed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander. Quippe Parmenio & Philotas principes amicorum, niſi palàm ſontes, ſine indignatione totius exercitus non potuiſſent damnari. Itaque anceps quæſtio fuit. Dum inficiatus eſt facinus,*

nus, crudeliter torqueri videbatur; poſt confeſſionem ne amicorum quidem miſericordiam meruit.

Sordent ſquallentque hæc verba: *magno non ſalutis, ſed etiam vitæ periculo.* An enim ſalus & vita diuerſa? non priſcis quidem Latinis. Quare reſcribendum autumo: *non ſalutis, ſed & inuidiæ.* Alexander, inquit, non ſolùm ſalutis & capitis diſcrimen effugit, ſed etiam inuidiæ & calumniarum flammam, per confeſſionem hanc Philotæ. Fortè etiam rectiùs legatur: *Ita cùm anceps quæſtio fuit, dum inficiatus eſt facinus, crudeliter.* Sed non temerè affirmo.

CAP. XXXIV.

Quid Abacus & Delphica: quando Romam & vnde aduecti: quâ materiâ: quomodo vaſa in iis diſpoſita. In Plinio coniecturæ.

FAtendum eſt, ab Aſiâ Græciaque cultum & elegantiam manaſſe; nec artes inde ſolùm & diſciplinas, ſed ſupellectilem quoque lautiorem ac magnificentiæ choragium, Romanos accepiſſe. Quædam huius generis ab hiſtoricis nominantur. Liuius lib. XXXIX. de triumpho Manlij ex Aſiâ & Gallo-Græciâ, deque eius militibus: *Ii primùm plagulas & alia textilia, & quæ tum magnificæ ſupellectilis habebantur, monopodia & abacos Romam aduexerunt.* Et Plinius libro XXXIV. cap. III. *Triclinia ærata abacóſque & monopodia Cn. Manlium, Aſiâ deuictâ, primùm inueniſſe triumpho L. Piſo auctor eſt.* Vbi legendum, ὡς ἐν παρόδῳ τουτὶ λέξω, *inuexiſſe.* Romam enim ille modò tranſtulit, & diu antè nota hæc Aſiaticis & inuenta. Quid autem per *Abacum* hîc intelligitur? non aliud quàm menſula minor, quæ ſeorſim ad cenaculi latus ſtabat, poculis & vaſis ad potum ferendis. Apertè hunc vſum Cicero oſtendit, in Verr. *Abaci vaſa omnia, vti expoſita fuerant, abſtulit.* Plinius libro XXXVII. cap. II. narrat, in triumpho Pompeij de Aſiâ & Ponto tranſlata *vaſa ex gemmis & auro abacorum nouem:* id eſt, quæ vel abacos nouem implerent. Nominat Sidonius lib. II. *In hac* (cenatiunculâ) *ſtibadium & nitens abacus.* Cur *nitens?* quia ex marmore, argento, auro, aliáve materiâ pretio-

pretioſiore factus. Vulgò quidẽ è marmore. Id Horatius voluit:

—— Lapis albus

Pocula cum cyatho duo ſuſtinet. ——

Ibi Scholiaſtes vetus: *Menſa marmorea, quam Delphicam vocant.* Sed ex rariore etiam materiâ apud diuites: vt Plinius notat de Murrhinis: *Protinus ad hominum vſum tranſiere, abacis etiam eſcariiſque vaſis inde expetitis.* etſi veriùs fortaſſe ibi ſcribatur, *abaci etiam:* vt ſignificet nõ ipſos abacos, ſed eorum vaſa (quod palàm eſt) item eſcaria ex murrhinis concinnata. Sed notandum in Scholiaſte Horatiano, idem *Abacum* & *Delphicam* eſſe: quod ipſum Iuuenalis Scholiaſtes in illud,

—— Vrceoli ſex

Ornamentum abaci. ——

Quod nos, inquit, *Delphicam dicimus.* Itaque recepta & vſitata vox *Delphica.* Vnde nomen? an quia Delphis eiuſmodi menſulæ, in quibus expoſita donaria, Apollini ſacræ? Sanè quod Plutarchus in Solone & Laërtius in Thalete τρίποδα aureum appellarunt, qui nimirum ſapientiſſimo daretur, id Valerius in ipsâ eâ hiſtoriâ *auream menſam Delphicã* dixit. Ea vox etiam in Martiale:

Argentum atque aurum non ſimplex Delphica portat.

Significat, vel operoſum abacum, nec è ſimplice ſoloq; marmore, vel non vnum, ſed plures pro copiâ poculorum, in diuite hac domo fuiſſe. Sidonius indicat, ſtrui per loculamenta in iis vaſa ſolere:

Nec per multiplices, abaco ſplendente, cauernas,

Argenti nigri pondera defodiam.

Qui mos adhuc ſeruatur, ac miniſterij hæc vaſa per gradus & ordine diſponuntur. Agrœtius vetus Grammaticus ſcribit per paria ſolemne fuiſſe collocari: *In Delphicâ*, inquit, *comparia vaſa ſemper ſunt.* Vnde ipſe Cicero dicebat: *Scyphorum paria complura.* In Gloſſis priſcis legimus: *Abacus, Delphica*, μινιστέριον. Ab vſu nempe; quemadmodum Hiſpani hodie *Aparador*, & Itali *Credenza.* Sic Lampridius in Alexandro: *Ducentarum librarum argenti pondus miniſterium eius numquam tranſiit.* Ibidem: *Argentum in miniſterio plus ducentis libris non habuit.* Vopiſcus in Tacito: *Argentum menſale, quod priuatus habuerat, miniſteriis conuiuiorum, quæ in templis fierent, dedicauit.*

CAP. XXXV.

Cæſaris quædam loca tentata.

SEcundo Com. Ciuilis belli, de rebus à Curione in Africâ geſtis:

Sed hoc itinere eſt fons, quò mare ſuccedit, longè lateque is locus reſtagnat.

Mirum ſatis fontem hîc eſſe, & mare in eum ſuccedere. An ſcribendum? *pons, quòd* (ita Ciacc. è ſuo cod. pro *quò*) *mare ſuccedit, & longè lateq; is locus reſtagnat.* Quaſi dicat: Eſt eâ parte viæ pons ſtructus, non quòd flumen aliquod illic, ſed quia mare longiùs in terram ſe inſinuat, & æſtuarium ſtagnumque facit. eius pars ponte tranſeunda. Com. III.

At Labienus cùm ab eo impetrauiſſet, vt ſibi captiuos tradi iuberet, omnéſque deductos (Faërnus, *productos*) *oſtentationis, vt videbatur, cauſsâ, quò maior perfugis fides haberetur, commilitones appellans, & magnâ verborum contumeliâ interrogans, ſoleréntne veterani fugere, in omnium conſpectu interfecit.*

Non omnino capio, quid de *Perfugis* hîc velit. Nihil tale præiuit aut ſequitur, & mihi quidem * ἀδιήγητον eſt, quibus perfugis fides hoc facto concilianda ſit. Reformo leuiter in aliam ſententiam: *perfugio fides haberetur.* perfugio nimirum ipſius Labieni. Hoc fine crudelitas hæc ſuſcepta, vt oſtenderet ſe bonâ fide Pompeianum eſſe, & alieniſſimum ab illis partibus, in quas tam fœdè ſæuiret. Eſt & alterum inibi * ἐλαττωμάτιον:

** inenarrabile.*

** leue mendum.*

Senatores omnes ex prouinciâ vocaſſe, vt iis teſtibus ſumma pecuniæ vteretur.

Quod, vt opinor, tollitur, ſi legimus, *ſumma pecuniæ iniretur.* Sed quid hæc minuta colligo? vix pretium curæ eſt, & tamen remoram ſæpè faciunt Lectori.

CAP. XXXVI.

In Liuio diuinationes.

OCcultum ſed certum vitium eſt in his Liuij verbis libro XXI. de Annibale iter faciente:

Quartis caſtris ad Inſulam peruenit. Ibi Arar Rhodanúſque amnes diuerſis ex Alpibus decurrentes, agri aliquantum amplexi confluunt in vnum.

Minimè *diuerſis*, ſed *diuerſi*. Ex iiſdem enim Alpibus Arar & Rhodanus orti, ſeorſim diſparatique aliquamdiu fluunt. Seneca in Apocolocynthoſi:

Vidi duobus imminens fluuiis iugum,
Quod Phœbus ortu ſemper obuerſo videt:
Vbi Rhodanus ingens amne prærapido fluit,
Ararque dubitans quò ſuos curſus agat.

Eodem libro, de procuratione prodigiorum,

Signum æneum matronæ Iunoni in Auentino ædificauerunt.

Bellè. Signa ſcilicet & æreæ ſtatuæ ædificantur, vt domus, ac templa. Ridiculum eſt, & tamen deprauatio ea manifeſtaria in omnibus adhuc libris. Quin tu lege, *dedicauerunt*, & Liuium impuri ſermonis abſolue.

CAP. XXXVII.

Curtij duo loci priſtino nitori reſtituti.

OFfendunt nos in honeſtiſſimâ Q. Curtij facie etiam paruæ labes. Talis eſt in oratione, quâ milites ſuos Alexander increpat, miſſionem importunè flagitantes, & quidem in hac eius parte, libro x.

Omnem herculè ſpem, quam ex vobis conceperam, damno: nec, vt cum militibus meis (iam enim eſſe deſtitiſtis) ſed vt cum ingratiſſimis oportet, agere decreui.

Satin' enim concinno ſenſu ſunt hæc poſtrema? *vt cum ingratiſſimis oportet.*

——— * ἐγὼ δ' οὐκ οἴομαι εἶναι.

*--- * ego verò haud arbitror eſſe.*

Erunt autem, ſi legas: *vt cum ingratiſſimis operis*. Non vltrà vobiſcum, inquit, quaſi cum militibus aut ingenuis agere mihi decretum eſt, neque præmia dare aut munera; ſed, vt vilibus mercenariis, appendere debitam modò diurnamq́ue veſtram mercedem. *Operarum* ſcilicet vox ignominiam habet, quadratq́ue in

** Cognatũ.* eos, qui viles & lucello tantùm inhiantes. * Σύστοιχον eſt huic iſtud Ciceronis pro Seſtio: *Erat mihi contentio non cum victore exercitu; ſed cum operis conductis, & ad diripiendam vrbem incitatis*. Spero,

** non extra certamen ieciſſe.* vt cum Pindaro dicam, hoc iaculum * οὐκ ἀγῶνος ἔξω βαλεῖν, & ita caput hoc concludo.

CAP. XXXIIX.

De armillis Collectanea. Gloſſæ & Iſidorus emendati. Tertullianus illuſtratus.

ARmillas inter dona militaria legimus. Quid fuerunt? rotundi circuli ex argento vel auro, quibus ſummum brachium cingebant, idq́ue ornatus cauſsâ. Feſtus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas eſſe exiſtimant, quòd antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. vnde arma ab his dependentia ſunt vocata.* Ait, *ex auro*. atque ita apud Valerium lib. VIII. cap. XIV. *Scipionem dona militaria diuidentem T. Labienus admonuit, vt forti equiti aureas armillas tribueret.* Sed fuere etiam ſæpiſſimè *ex argento*. In eo ipſo Valerij loco, Scipio non paruit Labieno, &, *Imperator te*, inquit, *argenteis armillis donat*. Sic Liuius lib. X. *Equites omnes ob inſignem pluribus locis operam, corniculis armilliſque argenteis donat.* Capitolinus in Maximino: *Seuerus militares ludos dabat, propoſitis præmiis argenteis, id eſt armillis, torquibus, baltheolis.* In lapidibus etiam priſcis teſtimonia huic ritui; vt Taurini: C. GAVIO. L. F. DONIS. DONATO. A. DIVO. CLAVDIO. BELLO. BRITANNICO. TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. CORONA. AVREA. Feſtus Galbeos ſiue Calbeos eiuſmodi armillas oſtendit olim dictas. *Calbeos*, inquit, *armillas dicebant, quibus triumphantes vtebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.* Facit huc quod ille idem: *Galbeum ornamenti*

menti genus. Atque olim ſanè Armillæ iſtæ in vſu; ſed, vt videtur, per luxum. De Sabinis Liuius lib. I. in arcis proditione: *Quòd vulgò Sabini aureas armillas magni ponderis brachio læuo habuerint.* Dionyſius in eâdem re: Καὶ αὐτὴν ἔρως εἰσέρχεται τῶν ψαλίων, ἃ περὶ τοῖς ἀριστεροῖς βραχίοσιν ἐφόρουν: *Atque ipſam* (Tarpeiam) *cupido ſubiit armillarum, quas circum brachia ſiniſtra gerebant.* & addit: Χρυσοφόροι γὰρ ἦσαν οἱ Σαβῖνοι τότε, καὶ Τυῤῥηνῶν οὐχ ἧττον ἁβροδίαιτοι: *Auri enim geſtores tunc Sabini erant, & non minùs quàm Etruſci molli vitæ addicti.* Ac poſteriore etiam æuo armillæ per delicias geſtatæ. Petronius de ſuo Trimalcione: *Dextrum nudauit lacertum, armillâ aureâ cultum.* Athenæus in reliquo Samiorum luxu, lib. XII. Ἐφόρουν χλιδῶνας ἐπὶ τοῖς βραχίοσι: *Ferebant armillas in brachiis.* Sed & Caligula manuleatus & armillatus in publicum proceſſit: Sueton. cap. LII. Etiam Nero (in eodem Suetonio cap. VI.) *exuuias ſerpentis aureæ armillæ incluſas dextro brachio geſtauit.* Credo hæc eſſe, quæ Tribunis militũ dari ſolebant, & *Brachiales* appellabantur. Trebellius in Claudio, ex epiſtolâ Valeriani: *Anulum bigemmeum vncialem, brachialem vnum vnciarum ſeptem.* Vopiſcus ex epiſtolâ Aureliani: *Stipendium in baltheo, non in popinâ habeat, torquem, brachialem & anulum apponat.* Atque vt Latini *Brachiales*, ita Græci Βραχιστῆρας aut Βραχιστήρια dicunt. Etiam in Gloſſis priſcis Latinam vocem expreſſam inuenias: Βραχιάλιον, *Veriola.* Corrige, *Viriola.* Vt in iiſdem: Ψέλιον, *Viriola, Armilla.* Iſidorus lib. XIX. cap. XXXI. *Dextras communes eſſe virorum ac feminarum, quia vtriuſque ſexus dextræ ſunt. Armillæ autem propriè virorum ſunt, collatæ victoriæ cauſſâ militibus ob armorum virtutem. Vnde & quondam vulgò Viriliæ dicebantur.* Scribe, *Viriolæ.* Ampliùs, *Dextral commune eſt virorum:* quod res exigit & contextus. *Dextralia* nominat D. Gregorius lib. III. epiſt. CI. *Sicut ex auro vno alij murænas, alij anulos, alij dextralia ad ornamentum faciunt.* Quæ ipſa *Dextrocheria* dicta. Capitolinus in Maximino: *Pollice fuit ita vaſto, vt vxoris dextrocherio vteretur pro anulo.* Idem in Maximino Iuniore: *Dextrocherium cum coſtulâ de hyacinthis quattuor.* Trebellius Pollio in Quieto Macriani F. tyranno: *Alexandrum Magnum Macedonem viri in auro & argento, mulieres in reticulis & dextrocheriis & in anulis & in omni ornamentorum genere, exſculptum ſemper habuerunt.* Iuuenalis etiam, vt propria feminarum, ea tangit, Sat. IX. vbi

F munera

munera recenſet pathico cuipiam mittenda, quaſi mulieri:

En cui tu viridem vmbellam, cui ſuccina mittas
Grandia.

Scholiaſtes vetus ibi: *Gemmata dextrocheria.* Et ſanè illud diſcrimen inter Armillas & Dextrocheria ſiue Dextralia indicare etiam Tertullianus videtur, De pallio, cap. IV. *Cùm latrinarum antiſtes ſericum ventilat, & immundiorẽ loco ceruicem monilibus conſolatur; & armillis, quas ex virorum fortium donis ipſæ quoque matronæ temerè vſurpaſſent, omnium pudendorum conſcias manus inſerit.* Nam armillas à matronis abdicat, etſi fatetur viliſſimos homines (ſed diuites) eas vſurpaſſe. *Latrinarum antiſtes* eſt, vt opinor, qui *foricas conducit*, apud Iuuen. Sat. III. Nec plura de Armillis, niſi quod Feſtus Plautinum Spinther huc trahit: *Spinther*, inquit, *vocabatur armillæ genus, quod mulieres antiquæ gerebant ſummo brachio ſiniſtro.* Priſcianus lib. V. *Spinther quod* ἀκρόχειρον *aut fibulã in humeris aut armillam ſignificat.* Et ſubiungit loca Plauti è Menæchmis.

CAP. XXXIX.

Coniectura triplex in Liuio. Vna in Ammiano.

APud Liuium in oratione P. Scipionis, ſuos ad pugnam in Annibalem hortantis, ita ſcriptum, lib. XXI.

Nec nunc illi, quia audent, ſed quia neceſſe eſt, pugnaturi ſunt. Niſi creditis, qui exercitu incolumi pugnam detrectauere, eos duabus partibus peditum equitumque amiſſis, qui plures pænè perierint quàm ſuperſint, plus ſpei nactos eſſe. At enim pauci quidem ſunt, ſed vigentes animis corporibuſque, quorum robora ac vires vix ſuſtinere vis vlla poſſit. Effigies, imò vmbræ hominum, fame, frigore, ſqualore enecti, contuſi ac debilitati inter ſaxa rupéſque: adhæc peruſti artus, niue rigentes nerui, membra torrida gelu.

Pluſcula transſcripſi propter duplicem mendam. Anterior in verbo, *pænè.* quod aut ablegandum, aut mutandum in *planè.* Cùm enim lineâ ſuperiore proximâ adfirmatè Scipio dixerit, duas partes hoſtium amiſſas, cur nunc ambigat & mutet? Parùm hoc decorum ſit: vtique in concione publicâ; cumque verè & confidenter aſſerere poſſit, plures periiſſe, quàm ſuperſint. Nam,

Nam, vt omittam de tertiâ tantùm parte reliquâ, quod illum pro cauſsâ magis quàm pro vero dixiſſe credo, Polybius periiſſe vel in Alpibus ait, σχεδὸν περὶ τὴν ἡμίσειαν τῆς δυνάμεως: *circiter dimidium exercitus*. En priorem mendam. Altera videtur in voce, *torrida*. quæ cum gelu rectè quidem alibi iungitur, vt ſuprà: *pecora iumentaque torrida frigore*, verùm hoc loco nec ſcitè nec opportunè. Nam præiuit in hac ipsâ clauſulâ, *peruſti artus*; & inuenuſtum iſtud, δὶς ταυτὸ. Itaque ſcribendum aio, *torpida gelu*; & vnà mecum Silius, qui hæc è Liuio proculdubiò ſic hauſit:

Hoſtem miles habes fractum ambuſtumque niuoſis
Cautibus, atque ægrè torpentia membra trahentem.

Lib. XXII. de pugnantibus ad Thraſymenum:

Tantuſque fuit ardor animorum, adeò intentus pugnæ animus, vt eum terræmotum, qui multarum vrbium Italiæ magnas partes proſtrauit, auertitque curſu rapido amnes, mare fluminibus inuexit, montes lapſu ingenti proruit, nemo pugnantium ſenſerit.

Nil temerè muto. Vult fortaſſe auctor, in locum fluminibus vacuum mare ſe inſinuaſſe, cùm illa nouum ſibi alueum & curſum quæſiſſent. Tamen dubitabam leuiter, an non *culminibus*: vt dicat, mare ſublatum expulſumque in ipſos montes. Silius ita hîc:

——— *Lacus ater in altos*
Sublatus montes, & ſede excuſſus auitâ.

Et Ammianus in terræmotu, qui ſub Valentiniano: *Ingentes aliæ naues extruſæ rapidis flatibus* (fortè fluctibus) *culminibus inſedere tectorum.*

CAP. XL.

In Polybio loci nomen de opinione repoſitum.

QVid Polybius velit, haud facilè aſſequare, dum ſcribit, libro III.

Κρίνων δὲ συμφέρειν τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀναγκάσαι μάχεσθαι τοὺς πολεμίους, καταλαμβάνει τὴν τῆς καινῆς προσαγορευομένης πόλεως ἄκραν· εἰς γὰρ ταύτην συνέβαινε τόν τε σῖτον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀθροίζεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ἐκ τῶν περὶ Κανύσιον τόπων.

Quæ verba ſic ab interprete verſa: *Cùm ſtatuiſſet vſque adeò premere Romanos, vt neceſſariò in prælium deſcendere cogerentur, Neapolitanam arcem occupat, frumento & omni commeatus genere munitiſſimam.* Quid? Neapolitanam arcem Annibal? graue vulnus Romanis infligitur; ſed mihi inauditum. Legimus quidem aliquantò poſt Cannenſem pugnam Annibalem * affectaſſe Neapolim, ſed fruſtra. Numquam ille obtinuit maritimam eam vrbem, aut eius arcem; quî verò nũc poſſet, cùm in Apuliâ maritimâ verſetur, id eſt diuerſo valde tractu? Falſa non dubiè interpretatio: ſed nec lectio, vt opinor, vera. A'nne τὸ Καλήλης πρ. πολ. ἄκραν? Certè eam agnoſcit auctor in hac regione ad Geronium paullò antè vbi de Minucio: Ἀφικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν ἄκραν, ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ Λαρινάτιδος χώρας, προσαγορεύεται δὲ Καλήλη: *Adueniens in arcem quæ in Larinatium regione ſita; appellatur autem Calela.* Nam hunc locum caſtris occupauit, & muniit Minucius, cumq́ue aggeſtio illic facta commeatuum, videtur nunc eo Annibal potitus. Nec turbet aliquem quòd πόλιν ſiue opidũ Polybius appellet. Nam, quid ſi fuerit opidum arci iunctũ aut ſubiectum? Quid etiam, ſi interpolata lectio ſit, & illud πόλεως gloſſematium & aliena vocula? Huc equidem inclino, niſi ſecùs iudicauerit litterarius ille Prætor, cuius operâ Polybium, quaſi Virbium aliquem, * παλιγγενῆ breui exſpectamus; & adipiſci tam gratum erit, quàm ſperare prolixum eſt.

*Liu. initio lib. XXIII.

* renatum

PHILIPPI RVBENI

ELECTORVM LIBER II.

CAP. I.

Veſtibus olim verſus & tituli inſcripti. ſed & imagines intextæ.

Q*Vantum æui longinqua valet mutare vetuſtas?* Quis nunc ferat, præterquam in ſcenâ, ſpectaculis & rebus ludicris, inſcriptas verſibus ac titulis, aut variis depictas imaginibus veſtes? Et tamen has olim frequenti in vſu fuiſſe è ſcriptis veterum conſtat. Vt omittam Homerum, qui variegatam animalium figuris tunicam Vlyſſi attribuit; vt taceam de Maſſagetis, quos Herodotus herbarum ſucco pinxiſſe animalia in veſtibus tradit, & hæc talia caſca nimis & vetuſta; ſub ipſis Cæſaribus in imperio Romano legimus idipſum vſurpatum. Et quidem apud Spartianum in Carino, de pallio tyrianthino, cui Meſſallæ nomen & vxoris inſcriptum: apud Auſonium etiam in Epigrammatis, de Sabinâ textrice ſimul & Poëtriâ:

Licia qui texunt & carmina, carmina Muſis,
Licia contribuunt caſta Minerua tibi.
Aſt ego rem ſociam non diſſociabo Sabina,
Verſibus inſcripſi quæ mea texta meis.

De eâdem:

Siue probas Tyrio textam ſubtegmine veſtem,
Seu placet inſcripti commoditas tituli;

Ipſius hoc dominæ concinnat vtrumque venuſtas:
Has geminas artes vna Sabina colit.

De Hermiones zonâ:

Punica turgentes redimibat zona papillas
Hermiones: zonæ textum elegëion erat:
Qui legis hunc titulum, Paphie tibi mandat, ames me,
Exemploque tuo neminem amare vetes.

In gratiarum actione, ex epiſtolâ Gratiani Auguſti: *Palmatam tibi miſi, in quâ Diuus Conſtantius parens noſter intextus eſt.* Sed vt palàm fiat, quod initio dictum, frequens id atque adeò promiſcuum & cõmune omnibus fuiſſe, audiamus Aſterium Amaſéæ * *ineditâ.* epiſcopũ, in Homiliâ quâdã* ἀνεκδότῳ de diuite & Lazaro, veſtes eiuſmodi, dum vſum earum carpit, nimis quàm graphicè deſcribentem: Οὐ δὲ μέχρι τῶν εἰρημένων ἔστησαν τῆς μωρᾶς ἐπινοίας τοὺς ὅρους, ἀλλά τινα κενὴν ὑφαντικὴν ἐξευρόντες περίεργον, ἥτις τῇ πλοκῇ τοῦ στήμονος πρὸς τὴν κρόκην τῆς γραφικῆς μιμεῖται τὴν δύναμιν, καὶ πάντων ζώων τοῖς πέπλοις τὰς μορφὰς ἐνσημαίνεται, τὴν ἀνθινὴν καὶ μυρίοις εἰδώλοις πεποικιλμένην φιλοτεχνοῦσιν ἐσθῆτα ἑαυτοῖς τε καὶ γυναιξὶ καὶ παισίν· παίζοντες λοιπὸν, οὐ σπουδάζοντες, κατὰ τῆς ἀμετρίας τοῦ πλούτου παραχρώμενοι τῷ βίῳ, οὐ χρώμενοι, ἀντινομοθετοῦντες τῷ Παύλῳ καὶ μαχόμενοι ταῖς θεοπνεύστοις φωναῖς, οὐ γράμμασιν, ἀλλὰ πράγμασιν. ἃ γὰρ ἐκεῖνος ἀπεκήρυξε λόγῳ, ταῦθ᾽ οὗτοι κρατοῦσι, καὶ κυροῦσι τοῖς ἔργοις. ὅταν οὖν ἐνδυσάμενοι φανῶσι, ὡς τοῖχοι γεγραμμένοι παρὰ τῶν συντυγχανόντων ὁρῶνται, καί που καὶ τὰ παιδία αὐτοὺς περιΐστανται μειδιῶντα πρὸς ἄλληλα καὶ δακτυλοδεικτοῦντα τὴν ἐν τοῖς ἱματίοις γραφήν· βαδίζουσι δὲ παρεπόμενα, ἐκ ἀναχωροῦντα μέχρι πολλοῦ. ἐκεῖ λέοντες καὶ παρδάλεις, ἄρκοι καὶ ταῦροι καὶ κύνες, ὕλαι καὶ πέτραι καὶ ἄνδρες θηρευτικοί, καὶ πᾶσα ἡ τῆς γραφικῆς ἐπιτήδευσις μιμουμένη τὴν φύσιν· ἔδει γὰρ μὴ τοὺς τοίχους αὐτῶν μόνον, ὡς ἔοικεν, καὶ τὰς οἰκίας κοσμεῖσθαι, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς χιτῶνας καὶ τὰ ἐν ἐκείνοις ἱμάτια. ὅσοι δὲ καὶ ὅσαι τῶν πλουτούντων εὐλαβέστεραι, ἀναλεξάμενοι τὴν Εὐαγγελικὴν ἱστορίαν τοῖς ὑφανταῖς παρέδωκαν· αὐτὸν λέγω τὸν Χριστὸν ἡμῶν μετὰ τῶν μαθητῶν ἁπάντων, καὶ τῶν θαυμασίων ἕκαστον, ὡς ἡ διήγησις ἔχει. ὄψει τὸν γάμον τῆς Γαλιλαίας καὶ τὰς ὑδρίας, τὸν παραλυτικὸν τὴν κλίνην ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντα, τὸν τυφλὸν τῷ πηλῷ θεραπευόμενον, τὴν αἱμοῤῥοοῦσαν τοῦ κρασπέδου λαμβανομένην, τὴν ἁμαρτωλὸν τοῖς ποσὶν τοῦ Ἰησοῦ προσπίπτουσαν, τὸν Λάζαρον ἐκ τοῦ τάφου πρὸς τὴν ζωὴν ὑποστρέφοντα. καὶ ταῦτα ποιοῦντες εὐλαβεῖν νομίζουσι καὶ ἱμάτια κεχαρισμένα τῷ Θεῷ ἀμφιέννυσθαι. *Nec verò conſtituerunt hîc ſtultæ ſollertiæ fines; ſed vanâ quâdam & ſuperuacuâ arte texendi inuentâ,*

uentâ, quæ ſtaminis atque ſubtegminis contextu pictoriam facultatem imitatur, & omnium formas animalium in veſtimentis exprimit, floridam & infinitis imaginibus variegatam veſtem tum ſibi tum vxoribus & liberis ſtudioſè comparant: ludentes etiam in reliquis puerili more, nilque ſedulò vel ſeriò agentes, per immodicas diuitias abutentes vitâ, non vtentes, aduerſantes denique Paullo, pugnantéſque cum iis quæ numinis inſtinctu profatus eſt, non dictis, ſed factis. Quæ enim ille verbo proſcripſit, hæc iſti mordicus retinent, & ipſâ re confirmant. Quandocumque igitur ſic amicti prodeunt, quaſi depicti parietes ab obuiis aſpiciuntur. ſed & pueri eos circumſiſtunt, ridentes inter ſe, digitiſque commonſtrantes in veſtibus picturam. Proſequuntur etiam ad multum ſpatij, neque temerè recedunt. Sunt ibi leones, pantheræ, vrſi, tauri, canes, ſiluæ, ſaxa ac venatores, & omnia denique, circa quæ pictorum verſatur induſtria, ad imitationem naturæ expreſſa. Neceſſe quippe erat, vt videtur, parietes non ſolùm atq; domos ita adornari, verùm etiam ipſas tunicas & pallia eis ſuperiecta. Qui verò, quæque ex diuitibus illis religioſiores ſunt, ex hiſtoriâ Euangelicâ textoribus argumenta ſuppeditant: ipſum dico Chriſtum noſtrum cum diſcipulis omnibus, & vnumquodque miraculorum, hoc ipſo quo narratur modo. Videbis nuptias Galilææ & hydrias, paralyticum humeris lectum ferentem, cæcum qui luto curatur, mulierem, quæ ſanguinis profluuio laborat, fimbriam prehendentem, peccatricem ad pedes Ieſu accidentem, Lazarum è ſepulcro ad vitam reuertentem. Et hæc dum faciunt, piè ſe facere & veſtimenta Deo grata induere arbitrantur. Plura quidem adduci à me poſſint; ſed nihil clarius & illuſtrius.

CAP. II.

Mendum è Propertio extritum. Sententia melior & argutior repoſita.

ITa res habet: eæ ſcriptorum mendæ quæ minùs in oculos incurrunt, & à vero propiùs abſunt, quaſi breuia latentéſq; ſcopuli, incautos maximè fallũt, & pertinaciùs ſedibus ſuis hærent. Eiuſmodi fortè illud è Propertij Elegiâ IX. lib. III. de Cleopatrâ:

Coniu-

Coniugis obſceni pretium Romana popoſcit
Mœnia, & addictos in ſua iura patres.

Quod nullus adhuc Ædilis, ſi probè commemini, vitioſum iudicauit. Et tamen, ſi benè inſpicimus, haberi pro ſano non poteſt. Nec enim coniugis, id eſt Antonij, pretium Romam Cleopatra popoſcit. Illáne Antonium emeret? imò contrà planiſſimè Antonius ipſam totâ Româ. Florus: *Hæc mulier Ægyptia ab ebrio Imperatore pretium libidinum Romanum imperium petiit. Et promiſit Antonius: quaſi facilior eſſet Partho Romanus.* Qui profectò dicterium hoc à Propertio ſumpſit, quem emendandum ita cenſeo:

Coniugij obſceni pretium.

Sui, inquam, coniugij & communicati tori pretium hoc venuſtiſſima fæmina petiit. Hoc quidem * ἀναντίῤῥητον eſt, & pluribus probare, *tam ſit ſtultum, quàm in clariſſimum ſolem mortale lumen inferre.* Legitur in Elegiâ XII. lib. I. querela de amicâ abductâ aut immutatâ:

* extra cõtradictionẽ

Inuidiæ fuimus. Num te Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non ſum ego qui fueram. mutat via longa puellas.
Quantus in exiguo tempore fugit amor?

Quæ poſtrema frigent ac iacent præ ingenio & argutiis Poëtæ. Correctio iuuabit ac diſtinctio:

Non ſum ego qui fueram? an mutat via longa puellas?

hac ſententiâ: An ego ſubitò alius factus ſum? an te via longa potiùs immutauit? Simile ferè in Theocrito:

* Ἆρά τις ἐξαπίνας με θεὸς βροτὸν ἄλλον ἔτευξε;

*Num quis me ſubitò Deus aliũ hominem fecit?

CAP. III.

Liuij locus de coniecturâ correctus.

SIncerum haberi non poteſt quod apud Liuium eſt lib. XXI. ſub pugnam ad Trebiam:

Ponte perfecto traductus Romanus exercitus in agrum Inſubrium quinque millia paſſuum à vico tumulis conſedit.

Sigonius & ante eum Glareanus abeſſe nomen loci cenſuerunt, & hîc

& hic quidem, *tumulis conſidere* quomodo in plano, vt hîc omnia erāt, intelligatur, haut capere ſe fatetur. Ego vitium potiùs quàm defectum odoror, & è duabus vocibus nomen loci concinno: *à Victumuiis*. Veſtigia ſcripturæ ſuadent, & Liuius, qui infrà Emporium iſto nomine agnoſcit; idq; in hoc ipſo tractu. *Paucorum inde dierum quiete ſumptâ ad Victumuias ire pergit* (nempe Annibal) *oppugnandas*. Nam ita membranæ, non *Vicumuias*, vt libri vulgati.

CAP. IV.

In Hirtio coniectura. Verba in ordinem repoſita.

TEntare locum Hirtij placet, De bello Africo:

> *Dum hæc ad Ruſpinam fiunt, legati ex Acillâ ciuitate liberâ etiam vndique ad Cæſarem veniunt, ſeque paratos quæcumque imperaſſet, & libenti animo facturos pollicentur.*

Illud *etiam vndique* nimis laxè & ἀορίϛως dictum videtur: nec valde ſubuenit Fuluius, qui diuiſim, *& iam*, legit. Ego, quam inſiſtam viam, neſcio. Concinnabam tamen ex ductu ſcripturæ: *& immuni*. De ſolâ enim Acillâ ſermo videtur, eamque dicit liberam & immunem; vt ſuprà de Lepti: *Inde mouit, & peruenit ad opidum Leptin liberam ciuitatem & immunem.* Nota hæc conditio quarumdam vrbium, quibus id beneficio S.P.Q.R. conceſſum. Idem hic deinde,

> *Ὡς πάντ᾽ ἄγαν γ᾽ αἰνικτὰ κἀσαφῆ λέγει,

* Obſcurè vt omnia atque crepere diſſerit.

in his nempe verbis:

> *Aquila tempeſtate iactatus promontorium ſuperare non potuit: atque angulum quemdam tutum à tempeſtate nactus cum claſſe ſe longiùs à proſpectu remouit. reliqua claſſis in ſalo ad Leptin, egreſſis remigibus, vacua à defenſoribus ſtabat.*

Nam prior narratio expungitur, damnaturque à ſequenti. Si Aquila cum claſſe angulum nactus eſt, quomodo adiicit, *reliqua claſſis in ſalo ad Leptin?* Sed auctor culpâ vacat, & editio priſca veriſſimè ſcribit & ordinat: *Aquila tempeſtate iactatus, cum claſſe propius promontorium ſuperare non potuit: atq; angulum quemdam tutum à tempeſtate nactus, ſe longiùs à proſpectu remouit.* Cur

hæc mutata? Nam Aquila ſolus angulum illum cum naui ſuâ cepit; reliqua claſſis ad Leptim appulit.

CAP. V.

Lucani incogitantia & ἀπαρασκευία.

AMo Lucanum vel ob altum & verè excelſum animum. Seruile nihil ſpirat in mediâ illâ temporum ſeruitute. Atqui dicam,

* Κ' οὐδὲν παρήσω τῆς ἀληθείας ἔπος,

à ſe & à decoro nimiùm recedit; cùm laudatum illum Magnum tam humilem ſubitò támque mollem facit, vt nulla mulier abiectior eſſe potuerit in calamitate. Verſus eius principio lib. VIII.

Cornipedem exhauſtum curſu ſtimuliſque negantem
Magnus agens incerta fugæ veſtigia turbat,
Implicitáſque errore vias. pauet ille fragorem
Motorum ventis nemorum: comitumque ſuorum
Qui poſt terga venit, trepidum laterique timentem
Exanimat.

Quid ais, Annæe? hic eſt ille tuus, quem paullò antè in ipſo nimbo * καὶ κλυδῶνι δεινῆς συμφορᾶς alterum Herculem fingis aut Catonem? Recognoſce tua ipſius verba lib. VII. exitu:

Non gemitus, non fletus erat, ſaluaque verendus
Maieſtate dolor: qualem te Magne decebat
Romanis præſtare malis. non impare vultu
Aſpicis Æmathiam. nec te videre ſuperbum
Proſpera bellorum, nec fractum aduerſa videbunt.

Hîc ego Lucanum agnoſco ſuum & vigilem; cùm illa verò ſcripſit, ſomno dediſſe operam puto.

* *Nihilque, verum quod ſiet, non proferam.*

* *ac tempeſtate horrēdæ calamitatis.*

CAP. VI.

Liuio lux & ſanitas.

DE Fabio Maximo Liuius, lib. XXII.

Ad aures quoque, militum dicta ferocia voluebantur: ac ſi

> *militaris ſuffragij res eſſet, haut dubiè ferebant, Minutium Fabio duci prælaturos. Fabius pariter in ſuos haut minùs quàm in hoſtes intẽtus, priùs ab aliis inuictum animum præſtans, quamquam probè ſcit, non in caſtris modò ſuis, ſed etiam Romæ ſuam cunctationem infamem eſſe, obſtinatus tamen eodem conſiliorum tenore æſtatis reliquum extraxit.*

Supinum autem illud nimis & natans, *ab aliis inuictum animum præſtans.* A quibus enim aliis? Itaq; Germanâ ſimplicitate Glareanus: *Vt ingenuè dicam, quid hoc, ab aliis, referat, haud equidem intellego.* Nec ego certè, &, vt anus ad armillum, ad correctionem decurro ac reſcribo, *priùs à fabulis inuictum.* Sententia quidem iſta: ſpreuiſſe eum rumores, & quod ipſe Fabius Æmilio præcipit, *aduerſus famam rumoréſque hominum firmum ſtetiſſe.* Monemus etiam, alibi eſſe: *inuictum animum præſtat. Quamquam enim probè ſcit.*

CAP. VII.

Taxatus Cæſaris locus & tentatus.

INconſiderata & ſupina mihi viſa iſthæc ſcriptio de expugnatione caſtrorum Octauij III. Belli ciuilis:

> *Ipſi* (Salonenſes) *manu factâ, cum iis quos nuper manumiſerant, in proxima Octauij caſtra irruperunt. his expugnatis, eodem impetu altera ſunt adorti, inde tertia & quarta, & deinceps reliqua: omnibúſque eos caſtris expulerunt.*

Ait, *deinceps reliqua.* Quæ, malùm, reliqua? perinde quaſi terna etiam aut quaterna ampliùs expugnata. Atqui anteà ſcriptum: *Octauius quinis caſtris opidum circumdedit.* Si quina tantùm, & quarta iam expugnata, quæ, ſodes, hæc *reliqua*? Hæret hæc res niſi fortè ſcribimus, *Octauius quindenis caſtris.* id eſt, caſtellis & propugnaculis. Præter hoc nihil exſculpo: quod ſi non optimum eſt, melius tamen quàm quod deterrimum.

CAP. VIII.

De ſimpulo ſiue ſimpuuio. Scholiaſtes Iuuenalis & Varro correcti.

ROmani cùm aliarum rerum antiquarum, tum rituum ſacrorum retinentiſſimi fuerunt, &, quod opidò mirum, etiam in maximis opibus & inter ſpolia orbis terrarum fictilibus ad ſacrificia vaſis vſi ſunt. Fuit inter ea *ſimpulum* ſiue *ſimpuuium*; vt quidam appellarunt. Varro lib. IV. *In ſacrificiis remanſit Guttum & Simpulum.* Plinius XXXV. cap. XII. *In ſacris quidem, etiam inter has opes, non murrhinis cryſtalliníſve, ſed fictilibus prolibatur ſimpulis.* Apuleius in Apolog. *Eadem paupertas populo Rom. imperium à primordio fundauit: proque eo in hodiernum Diis immortalibus ſimpulo & catino fictili ſacrificant.* Intellegit hæc ipſa Valerius lib. IV. cap. V. *Per æternos Veſtæ ignes, fictilibus etiamnum vaſis contentos, iuro.* Et Dionyſius lib. II. vbi Romuli inſtituta frugi dilaudans, ea (in ſacris quidem) manſiſſe ad ſuum æuum ſcribit: Καὶ σπονδὰς εἶδον, inquit, ἐγκεκεραμένας οὐκ ἐν ἀργυρέοις καὶ χρυσοῖς ἄγγεσιν, ἀλλ᾽ ἐν ὀστρακίναις κυλίσκαις καὶ πρόχοις: *Et libationes vidi infuſas non argenteis & aureis poculis, ſed fictilibus culignis & ſimpulis.* Nam πρόχοις ibi ſic explicem; à profundendo ſcilicet, & quòd vſus eorum in libando. Feſtus: *Simpulum vas paruum non diſſimile cyatho, quo vinum in ſacrificiis libabatur.* Cum cyatho comparat: atque ita Gloſſæ, *Simpulum*, Κύαθος. Scholiaſtes Iuuenalis in Sat. VI. *Simpuuium vas ſacrificiis aptum, in quo Pontifices lauare ſolebant.* Ridiculum de lotione: corrigo, *liuare* ſiue *libare*, & paullò antè, *aptum, quo*, præpoſitiunculâ deletâ. Quemadmodum & Varro apud Nonium corrigendus: *Non vides ipſos Deos, ſi quando volunt guſtare vinum, deripere ad hominum fana, & tamen tum illi ipſi Libero ſimpuuio vinitari.* Lego, *ſimpuuio liuitari* ſeu *libitari*, compari erroris cauſsâ. Quod etiam præit, *deripere*, velim eſſe, *dirigere*: id eſt, ire, tendere. Feſtus: *Dirigere apud Plautum inuenitur pro diſcedere.* Sed enim in his poſtremis exemplis *ſimpuuium*, non *ſimpulum* ſcribitur, & vtrique ſcripturæ aſſertores. huic poſteriori etiam Cicero apud Nonium: *Oratio exſtat Lælij, quam*

omnes

omnes habemus in manibus, quàm ſimpuuia Pontificum Diis immortalibus grata ſint, Samiæque, vt is ſcribit, capedines. Et Iuuenalis Sat. VI.

Simpuuium ridere Numæ. ———

vbi & Verſus *ſimpulum* reſpuit, niſi quis vellet *ſimpullum*. In Arnobio *ſympinia* leges, quaſi ἀπὸ τοῦ συμπίνειν: *Brias, pateras, ſympinia.* Lib. VII. aduerſus gentes. Sed neſcio, an verè; neque Hadriano Iunio, quamuis viro longè doctiſſimo, ſecundas agere poſſum, cùm lectionem hanc annixè tuetur, & Lazaro Baïſio nimis inclementer dicit, quòd hîc ei

——— * θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἄπιστος, --- * *incredula pectore mens eſt.*

neque id ipſum ab aliis antè dictum aſſentiat. *Simpulum* certè Latinam, ſecundùm Varronem, habet originem. à ſumendo nimirum, quòd vinum eo *ſumebant*, id eſt bibebant, *minutatim*. Lib. IV. de LL. Et optimis libris auctoribus tam *ſimpulum* quàm *ſimpuuium* abſque litterâ Græcanicâ, ſecùs atque eruditiſſimus ille vir cenſebat, ſcribendum eſt. Plura equidem adferrem, niſi alij occupaſſent, ſcriptumque in animo meo Sophocleum illud eſſet,

* Τὰ μὲν περισσεύοντα τῶν λόγων ἄφες. * *Dictis ſuperuacaneis abſiſtito.*

Ex his autem, quæ adduxi, ſatis conſtat ſacrorum proprium eſſe *ſimpulum*, & Pontificibus attribui, qui creberrimè eo vſi. Quare etiam inter inſignia eius ſacerdotij numi priſci ponunt.

CAP. IX.

Duûm Liuij locorum correctio.

OBſcurus, imò vitioſus eſt locus in calumnioſâ oratione Tribuni Bæbij apud Liuium lib. XXII.

Abhorrere igitur interregnum eos. Conſulatum vnum certè plebis Romanæ eſſe: populum liberiùs habiturum ac daturum ei, qui magis vincere quàm diu imperare malit.

Si meo fiet modo, furcillis primùm eiicietur τὸ *abhorrere*, & vacuam in ſedem atque ſuam reducetur quod in membranis eſt, *habere*: deinde ex ingenio diſtractis vocibus malè iunctis ſcribemus, *liberum ius habiturum.* Dicit Tribunus, Patres omnibus artibus rem ad interregnum duxiſſe, vt in eorum manu comitia eſſent: nullâ tamen arte efficere poſſe, quin alter Conſulum ſit

G 3 è plebe.

è plebe. populum igitur *liberum ius habiturum*, & illum ſaltem talem facturum, qui potiùs publica commoda quàm ſua ipſius ſpectet. Saxonius quidem aliter, &, *liberiùs habiturum*, Helleniſmum eſſe ait: ſed illud

—— * ἐμῷ θυμῷ δοκεῖ εἶναι ἄριστα.

... * *mihi viſum rectius eſſe.*

CAP. X.

Petronius correctus & illuſtratus.

IN Petronij Satyrico Carmen eſt ſublime, ſonorum, quo cauſſas refert ciuilis Cæſariani belli, atque inter eas auaritiam & luxum. Ibi hæc:

Nec ſatiatus erat. grauidis freta pulſa carinis
Jam peragrabantur: ſi quis ſinus abditus vltrà,
Si qua foret tellus, quæ fuluum mitteret aurum,
Hoſtis erat.

Grauidas carinas haut ſatis probo; & puto germanum eſſe, *Graiis freta pulſa carinis.* Nempe Pontus & loca, per quæ Iäſon cum ſuis ad aureum vellus. Quod ſequitur in oratione Cæſaris,

Sanguine Germano ſexagintaque triumphis
Eſſe nocens cœpi. quamquam quos gloria terret,
Aut qui ſunt qui bella volunt? mercedibus emptæ
Ac viles operæ, quorum eſt mea Roma nouerca.

id ſumptum eſt à Scipionis voce liberâ, qui in mediâ concione: *Taceant*, inquit, *quibus Jtalia nouerca eſt.* quaſi diceret libertinos aut exteros & nec ſanguine Romanos eſſe.

CAP. XI.

Liuij locus emaculatus.

NOn ſatis cum fide retulerunt Patribus Decemuiri, ſi fida hæc Liuiana, lib. XXII.

Decemuiri libros Sibyllinos adire iubentur. qui inſpectis fatalibus libris, retulerunt patribus, quod eius belli cauſâ votum Marti foret, id non ritè factum, de integro atque amplius faciendum eſſe:

& Ioui

& Ioui ludos magnos & ædes Veneri Erycinæ ac Menti vouendas eſſe.

Nam vbi, obſecro, Marti votum aliquod factum? Euolue priora omnia, nō reperies: etſi Liuius in eiuſmodi rebus nimis quàm curioſus. Ego reperio votum anno antè factum, ex libris Sibyllinis, *à C. Atilio Serrano Prætore, ſi in decem annos reſpublica eodem ſtetiſſet ſtatu.* Narrat Liuius libro ſuperiore extremo. Nec ambigo quin huc iam aſpectum. Id autem votum non Marti propriè, ſed Ioui aliiſque diis factum. Imò ſtatim ecce varij dij nominantur, quibus votum id inſtauratum, Martis nullâ mentione. Credo igitur rectè hîc emendatum iri: *votum antè foret.* errore illo nato ex adhæſione litterulæ, ſuppoſitoque *Marte*, quia videbant Martem in manibus, &

Omnia iam belli trepido concuſſa tumultu.

CAP. XII.

De veſte militari: publicitus ea data. Sagum, lacerna, Pænula, Armilauſa. De colore veſtium militarium diſceptatum.

DE veſte domeſticâ & vrbanâ multi multa; de militari niſi quà Imperatores & duces ſpectat, * ὡς ἐγὼ μνήμης ἔχω, vix quiſquam, aut curſim & ſaltuatim. Quare facturum operæ pretium me puto, ſi quæ circa ea mihi notata ſunt, vno velut miſſu hoc capite exhibeo. Hæc igitur miſſa donatáque olim è publico, vt clarè Polybius: & ferè (pluries in Liuio videmus) *Tunicæ* ac *Togæ*. atque illæ quidem grandiore ſemper numero. vt in Liuio, lib. XXIX. *Veſtimenta exercitui deerant: ea quoque haud ſegniter curata res. mille ducentæ Togæ breui ſpatio, duodecim millia Tunicarum miſſa.* & alibi. Quæ cauſſa diſparitatis? quòd Togæ honeſtioribus tantùm miſſæ, vt equitibus, Centurionibus, ac talibus; gregarij tunicâ contenti fuerunt, & ſuper eam fortaſſe ſago. Sagum quidem militaris veſtis. atque ita Polyænus de Scipione ad Numantiam: Ἐκέλευε ἱματίῳ χρῆσθαι σισύρᾳ Γαλατικῇ, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐνεπορπήσατο σισύραν μελαίναν: *Juſſit eos vti veſte ſago Gallicano, & ipſe*

* *qua memoria eſt.*

ipſe primus nigrum ſagum fibulâ ſibi induit & adſtrinxit. Inde toties lectum: *Ad ſaga ire*, in rebus turbidis: quaſi omnes tunc milites pro re natâ. Lampridius in Alexandro: *Depoſitis armis, depoſitis etiam ſagulis militaribus, omnes non ad caſtra, ſed ad diuerſoria iuerunt.* quaſi non vltrà nempe milites. In Italiâ autem, & Vrbe imprimis, aliter ſe res habebat, quàm in prouinciis & caſtris. Nec enim decere videbatur ille ferox habitus dominam terram & Vrbem. Capitolinus in Antonio: *Per Brundiſium veniens in Italiam, togam & ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit: nec vnquam ſagati fuerunt ſub eo milites.* Eâ de cauſsâ Excubiæ Palatinæ togatæ, vt in Taciti I. Hiſtor. *Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam, ſed detinet.* Legimus item *Lacernas* militum & *Penulas*. In Propertio:

Texitur hæc caſtris quarta lacerna tuis.

In Ouidio:

Mittenda eſt domino, nunc nunc properate puellæ,
Quamprimum noſtrâ facta lacerna manu.

Domino, marito militanti. gratiores nempe hæ veſtes, à muliebri vel amatâ aliquâ manu. In Scholiaſte Perſij: *Lacerna pallium fimbriatum, quo olim ſoli milites velabantur.* Benè, olim. poſtea enim Vrbani paſſim Lacernati eſſe cœpere; quidam etiam ſuper Togas. De Penulis autem, Suetonius Neronis cap. XLIX. *Irrumpenti Centurioni & penulâ ad vulnus appoſitâ.* Seneca De Benef. III. cap. XXVIII. *Quò te penulati iſti in militum & quidem non vulgarem cultum ſubornati?* Tertullianus de milite ſuo: *Ibidem grauiſſimas penulas poſuit, reuelari auſpicatus.* Per penulatos autem iſtos Seneca ſeruos ad lecticam intellegit, ac militarem in modum veſtitos ſignificat, colore etiam rufo: de quo Martialis in Lemmate, Canuſinæ rufæ:

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia rubris,
Et placet hic pueris militibúſque color.

Trebellius in Claudio: *Tunicas ruſſas militares.* Tertullianus huc aſpexit, in eodem milite: *Et nunc ſanguine ſuo ruſſatus, ſpe calceatus.* quaſi iam non veſte & penulâ, ſed ſanguine ruſſus. Si Iſidoro credimus, veteres etiam hoc colore vſi. *Ruſſatâ ſub Conſulibus Romani vſi ſunt milites, vnde etiam Ruſſati vocabantur.* Idem videtur ex fragmento Varronis apud Nonium in *Torques*: *Tela*

dextrâ

dextrâ vibrant, ruſſati emicant. Eſt omnino de militibus, legendúmque, *& micant.* Notum quid ſit *minari* & *micare telis.* Sed dicet aliquis: quid in Imperatore & Lictoribus eximium, ſi omnium veſtes ſimillimè tinctæ? In procliui eſt ſoluere hunc nodum, propter diſcrimen inter ruſſum & coccineum colorem, qui proprius Imperatoris erat, & vnde facilè internoſcebatur. Pertinet huc Cæſarianum illud Commentario VII. *Accelerat Cæſar, vt prælio interſit. eius aduentu ex colore veſtis cognito.* Non enim fidus ſatis auctor Horatij Scholiaſtes ita ſcribens: *Romani milites in bellum euntes, coccineis ſagis vtebantur, vt ne quis vulneratus terrorem incuteret ſociis.* vbi pro ruſſo coccineum vſurpauit. Sed an hoc tantùm de velitibus, quos chlamydulâ tectos fuiſſe ſcimus? in obſcuro res ſita eſt. Græci certè, & maximè Lacedæmonij τῇ φοινικίδι militiæ ſunt vſi. Ariſtoteles apud Suidam: Ἀριστοτέλης δέ φησι χρῆσθαι τοὺς Λακεδαιμονίους φοινικίδι πρὸς τοὺς πολέμους. τοῦτο μὲν, ὅτι τὸ τῆς χρόας ἀνδρικόν· τοῦτο δὲ, ὅτι τὸ τοῦ χρώματος αἱματῶδες τῆς τοῦ αἵματος ῥεύσεως ἐθίζει καταφρονεῖν. *Ariſtoteles ait Lacedæmonios puniceâ veſte ad bella vti, tum quia color ille virilis, tum quia ſanguineum illud in tincturâ ſanguinis ipſius fluxum aſſuefacit contemnere.* Plutarchus & aliis Græcis tunicas puniceas attribuere videtur, cùm de Philopœmone ſcribit, eum milites ſuos adornatos & inſtructos voluiſſe Græcis oſtendere, & in theatrum duxiſſe ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς χλαμύσι καὶ τοῖς φοινικοῖς ὑποδύταις· *in ſagulis militaribus & puniceis tunicis.* Idémque de Macedonibus, in Æmylio: viſos eos ἀστράπτοντας ἐπὶ χρυσοῖς ὅπλοις, καὶ νεουργοῖς φοινικίσιν: *micantes in aureis armis & veſtibus nouis puniceis.* Silius hoc & Carthaginienſibus tribuit:

—— Rubræ velamine veſtis
Ars erat in pugnâ viſum occuluiſſe cruorem.

Has tales *Armilauſas* videntur poſteri dixiſſe. Paulinus Nolanus de quodam improbiùs veſtito, epiſt. XIII. *Minimè monachali caligâ & veſte, cùm præterea facie non minùs quàm Armilauſâ suberet.* Iterùm epiſt. VII. *Sibi ergo ille habeat Armilauſam ſuam & ſuas caligas.* Scholium vetus in Iuuenalis illud, *viridem thoraca: id eſt, Armilauſam praſinam, vt ſimiæ.* Emendo ἐν παρέργῳ, *aut ſimile.* Sed ille alterius coloris etiam facit. Iſidorus eo præterito de nomine & formâ ſic ait: *Armilauſa vulgò vocata, quòd antè & retrò diuiſa atque aperta eſt, in armos tantùm clauſa, quaſi Armiclauſa.* Iam verò

* militare calceamentum.
* indocti rerumq; Romanarũ expertes.

Caligam, quod ait Dio, * στρατιωτικὸν ὑπόδημα fuiſſe ſciunt omnes qui non prorſus * ἀμαθεῖς καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀγνῶστοι. De *Calceis* autem *clauatis* nihil dicam, ne actam rem agam. Pertractauit enim eam, vt ipſe mihi confirmauit Ioſephus Caſtalio ICtus morúmque & litterarum veterum benè doctus. Sed & formam, quò vulgetur, è fornice Conſtantini diligenter exprimi curauit. Et oculis pænè ingerunt Ioſephus ἁλώσεως lib. VII. cap. III. & Imperator Leo, qui & vſum addit clauorum: *Calcei peditum faſtigia antè acuminata ne habeant. Neceſſum verò eſt paucis quibuſdam clauis firmari calceos, quos carphia appellant. Ad varios enim vſus id vtile eſt; in primis ad itinera facienda.*

CAP. XIII.

Occultior ſignificatio vocis commeatus, & exempla.

COmmeatum veteres vſurparunt pro plurium ſimul nauium appulſu, quemadmodum hodie Galli, *la flotte*. Monuerunt id antè viri docti; quod reliquum eſt, exemplorum copiam ego dabo. Cæſar lib. v. *Duobus commeatibus exercitum reportare conſtituit.* Hirtius de bello Africo: *Rabirium mittit ad accerſendum ſecundum commeatum.* Suet. in Nerone: *Alexandrini qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant.* Apul. lib. XI. Metam. *Ecce litteræ de noui commeatus proſperâ nauigatione.* Symmachus lib. VII. epiſt. LXVIII. *Nobis tardior Africanarum nauium commeatus incutit curas, & ſterilitas conditorum.* Et rurſus, lib. x. ep. L. *Edita ratio eſt vectigalium, quæ Hiſpanienſis atque Alexandrinus inuehere debuit commeatus.* Pro eo Martialis, Auſonius & Sidonius Græcanicâ voce ſunt vſi, *cataplus*: de quâ ſolens ſuo more, id eſt perquàm eruditè, vir plenus litterarum, & qui verè * πρὸς ἄκρον παιδείας veniſſe dici poteſt, Iſaacus Caſaubonus, in Animaduerſionibus Suetonianis. Simili notione cõmeatus dicitur, cùm manus iuncta terrâ iter facit, quod Turcæ appellant *Carauannam*. Apul. lib. VIII. *Vt luce clarâ, & die iam prouecto, & ſole florido, vitantes vndique latentes inſidias, cùm & ipſo lumine dirarum beſtiarum repigratur impetus, non laciniatim diſperſo, ſed cuneatim ſtipato commeatu difficultates illas tranſabiremus.*

* ad culmẽ eruditionis.

CAP.

CAP. XIV.

Soleis feminarum inſerti claui, gemmæ. Calcei purpurei, interpuncti, auratis prælati. Crepidæ æratæ. Calcei pedum quaſi vincla.

DE calceamentis militum quia ſuprà mentio leuiter mihi facta, facilè animum induxi de paganorum etiam dicere; ſed pauca, ſed aliis, vt opinor, indicta. Nam de calceis lunatis, lineis, albis, coccineis, auratis multi meminerunt. Sed & de baxeis, peronibus, mulleis, vdonibus, ſoccis, cothurnis. Præteritis igitur his talibus, clauos dico calceis nō modò militum, ſed etiam mulierum, inſertos. Patet è Clemente Alexandrino Pædag. lib. II. cap. XI. περὶ ὑποδέσεως: Παραπλήσιαι δὲ καὶ περὶ τὰς ὑποδέσεις εἰσὶν αἱ ἀλαζόνες, τὴν πολλὴν βλακείαν κἀνταῦθα ἐπιδεικνύμεναι· αἰσχρὰ γοῦν ἀληθῶς τὰ σανδάλια ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς ἔστι τὰ χρυσᾶ ἀναθέματα. ἀλλὰ καὶ τοὺς ἥλους ἑλικοειδῶς τοῖς καττύμασιν ἐγκαταπείρειν ἀξιοῦσιν. *Similiter autem in calceamentis ſuperbæ arrogantéſque feminæ magnam oſtendunt mollitiem. Turpia quippe ſunt illa ſandalia cum aureis ornamentis. Sed & clauos circumcirca ſoleis infigere æquum cenſent.* & an non ex auro? quales aliquando vel gregariis militibus. Iuſtinus lib. XXXVIII. de exercitu Syriæ regis Antiochi, non Magni illius, cui bellum cum Romanis, ſed è poſteris eius: *Argenti certè auriq; tantum, vt etiam gregarij milites auro caligas figerēt, proculcarentq; materiam, cuius amore populi ferro dimicant.* Caligas enim inter calceamenta fuiſſe, confeſſa res ac manifeſta: nimíſque mirum quòd vir doctus ita braccas appellatas cenſet. Non autem hîc ſtetit luxus; itum eſt vlteriùs, & gemmæ quoque calcatæ. Curtius de Sophite lib. IX. *Veſtis erat auro purpuráque diſtincta, quæ etiam crura velabat; aureis ſoleis inſeruerat gemmas.* Flau. Vopiſcus de Carino: *Habuit gemmas in calceis.* Sed non magnum hoc in Principibus. Plinium audiamus lib. IX. cap. XXXV. *Affectantque iam & pauperes, lictorem feminæ in publico vnionem eſſe dictitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantùm obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare iam margaritas, niſi calcent, ac per vniones etiam ambulent, ſatis*

eſt. Et Spartianum in Elagabalo: *Semiamirica facta ſunt S C^ta ridicula de legibus matronalibus: quæ quo veſtitu incederent, quæ cui cederet, quæ ad cuius oſculum veniret: quæ pilento, quæ equo ſagmario, quæ aſino veheretur, quæ carpento mulari, quæ boum, quæ ſellâ veheretur, & vtrùm pelliceâ, an oſſeâ, an eboratâ, an argentatâ, & quæ aurum vel gemmas in calceamentis haberet.* Diſertè etiam dicit Clemens Alexandrinus dicto capite & libro: Χαίρειν οὖν ἐατέον τὰς ἐπιχρύσους καὶ διαλίθους τῶν σανδαλίων ματαιοτεχνίας. *Vale ergo dicendum eſt aureorum* De habitu muliebri. *& gemmeorum ſandaliorum artificiis.* Et Tertullianus de Orientalibus: *Gemmarum quoque nobilitatem vidimus Romæ de faſtidio Parthorum & Medorum ceterorumq́ue gentilium ſuorum coram matronis erubeſcentem, niſi quòd nec ad oſtenſionem ferè habentur. Latent in cingulis ſmaragdi, & cylindros vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit, & in peronibus vniones emergere de luto cupiunt. denique iam gemmatum habent, quod gemmatum eſſe non debet, ſi non comparet: aut ideò comparet, vt neglectum quoque oſtendatur.* Vnde minùs mirandum videri debet quod Herodotus memoriæ prodidit, Ægypti reginis magnæ alicuius vrbis redditus pro calceario aſſignatos. Notabile etiam quòd calceos purpureos pluris fecerunt quàm auratos, & ſupra omnes, interpunctos: ob artificium, vt opinor, atque manupretium. Epictetus in Enchiridio: Μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ ποὺς ὑποδήματος. ἂν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, φυλάξῃς τὸ μέτρον· ἐὰν δὲ ὑπερβῇς, ὡς κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀνάγκη φέρεσθαι. καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν ὑπὲρ τὸν πόδα ὑπερβῇς, γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. τοῦ γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὅρος οὐθείς ἐστιν. *Modus pecuniæ corpus eſt vnicuique, vt calcei pes. Si igitur in eo inſtiteris, modum ſeruabis; ſin præterieris, iam veluti per præceps te ferri neceſſe erit. vt & in calceo: ſi vltra pedem progreſſus fueris, fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde interpunctus. Eius enim quod ſemel tranſierit modum, nullus eſt terminus.* Neque verò ta- De Pallio. cendum de crepidis æratis, de quibus apud Tertullianum: *Si philoſophus in purpurâ, cur non & in baxeâ Tyriâ calceare? niſi aurum minimè Græcatos decet. atquin alius & ſericatus & crepidam æratus inceſſit: dignè quidem, vt bacchantibus indumẽtis aliquid ſubtinniret, cymbalo inceſſit.* Mirus luſus & luxus in re calceamentorum, quæ Muſonio philoſopho memoratiſſimo pedum quaſi vincla ſunt & impedimenta. Verba ipſius excerpſimus è Stobæo: Καὶ τὸ γε

ὑποδη-

ὑποδεδέσθαι τὸ ἀνυποδετεῖν τῷ δυναμένῳ κρεῖττον. κινδυνεύει γὰρ τὸ μὲν ὑποδεδέσθαι, τῷ δεδέσθαι ἐγγὺς εἶναι. ἡ δ' ἀνυποδησία πολλὴν ἀλυπίαν τινὰ καὶ εὐκολίαν παρέχει τοῖς ποσὶν, ὅταν ἠσκημένοι ὦσιν. ὅθεν καὶ τοὺς ἡμεροδρόμους ὁρᾶν ἔξεστιν, οὐ χρωμένους ὑποδήμασιν ἐν ταῖς ὁδοῖς· καὶ τῶν ἀθλούντων τοὺς δρομεῖς οὐκ ἂν δυναμένους σώζειν τὸ τάχος εἰ δέοι τρέχειν αὐτοὺς ἐν ὑποδήμασιν. *Ac nudis pedibus incedere melius eſt, quàm calceatum. Propemodum enim dixerim calceatum eſſe perinde ac vinctum & conſtrictum eſſe. ſine calceis autem valde expediti & agiles ſunt pedes, præſertim ſi adſit vſus. Vnde tabellarios videre eſt non vti calceamentis in itineribus; atque ex athletis curſores celeritatem eamdem non ſeruare, ſi currendum eſt calceatis.* Dignum hîc certè notatione de tabellariis, & quod apud Suetonium eſt de claſſiariis, excalceatos eos curſitaſſe, cùm ab Hoſtiâ & Puteolis Romam pedibus per vices commearent. & fortè etiam, quod pænè præterieram, de calceis virginum aliis atque mulierum. Innuit ſanè & indicat Tertullianus de nouis nuptis ita ſcribens: *Iam & conſilium formæ à ſpeculo petunt, & faciem moroſiorem lauacro macerant: forſitan & aliquo eam medicamine interpolant, pallium extrinſecus iactant, calceum ſtipant multiformem, plus inſtrumenti ad balneas deferunt. Quid ſingula perſequar? Solemnem manifeſtæ paraturæ totam circumferunt mulieritatem.* Sed de his iam ſatis eſt: *Quod reſtat, reſtant alij, qui faciant palàm.* Lib. De veland. virginibus.

CAP. XV.

De numero copiarum Rom. ad Cannas. Liuius ex Silio emendatus.

VAriatum ab antiquis ſcriptoribus circa numerum armatorum, qui in caſtris Romanis, cùm pugnatum ad Cannas. Liuius ad eos inclinat, qui ſeptem & octoginta millia & ducentos fuiſſe ſcripſerunt. & ab hac ferè parte Plutarchus, niſi quòd auctiore paullùm numero ab eo ponuntur μυριάδες ἐννέα δισχιλίων ἀνδρῶν δέουσαι· *duo denonaginta virorum millia.* Polybius magis diſtinctè, Πεζῶν εἰς ὀκτὼ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ μικρῷ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων, recenſet. Appianus numerum imminuit: & facit πεζοὺς ἑπτακισμυρίους, ἱππέας δ' ἑξακισχιλίους, *peditum ſeptuaginta millia, equitum ſex millia.* Quod mirum, quoniam ille idem paullò antè lectas

vult nouas quattuor legiones. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, inquit, κατέλεγον τέλη στρατιωτῶν τέσσαρα. Si ita eſt, profectò octo legionibus rem geſſerunt: ergo pluribus quàm millibus ſeptuaginta. Præter Romanas Italáſque copias, auxilia etiam regis Hieronis fuerunt, Liuio quidem ad mille. Paullò infrà: *Itaq; miſiſſe mille ſagittariorum ac funditorum aptam manum aduerſus Baleares ac Mauros.* Sed Silius mihi pænè perſuadet, legendum hîc, III. *mille*, quia nimis exiguæ & non pro regiâ munificentiâ copiolæ illæ fuerint, & disertè ille ſic tradit:

Addiderat ter mille viros, in Marte ſagittæ
Expertos, fidus Siculâ regnator ab Ætnâ.

Mendum autem eſſe poteſt in Liuio; non poteſt in Silij verſu.

CAP. XVI.

Veteres haut ſemper ad legem Grammaticorum ſcripſiſſe; eiúſque rei exempla.

VErè profectò Fabius, aliud eſſe Latinè, aliud Grammaticè loqui. Nam ſunt in optimis auctoribus, quæ vtique non ferant Grammaticorum leges. Tale in Agellio, lib. I. cap. XIV. *Multis magniſque rebus, quæ bene ac beniuolè feciſſet.* *Quas*, oportuit, inquiet alius: ille verò negat, & vſurpat iterùm lib. IV. cap. XVIII. *Quàm fuerit altus animo atque magnificus, & quâ ſui conſcientiâ nixus, pluribus rebus quæ dixerit quæque fecerit, declaratum eſt.* Etiam ille

Romanâ primus Criſpus in hiſtoriâ:

Abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt. Ad rem ſcilicet ipſam, non ad voculam attendere nos voluerunt. Atque hoc σολοικοφανὲς Generis eſt: ecce Caſuum & Inflexionum. Agellius lib. I. cap. XXV. *Idcirco ex iis, quibus dixi, vocibus.* Lib. II. cap. XXVI. *Sed in iis tamen coloribus, quibus modò dixiſti.* Nónne ex litteratoriâ lege, *quas* & *quos* vtrobiq; oportuit? At veteres, & præſertim Comici, pleni talium. Etiam in Hiſtoricis reperire eſt. In Hirtio, De bello Africo: *Dum hæc ita fierent, rex Iuba cognitis Cæſaris difficultatibus, non eſt viſum ſpatium conualeſcendi.* Eiuſmodi

quoque

quoque illud IC^ti L. XXVII. ad L. Aquill. *Si quis ſeruum conductum ad regendum mulum, commendauerit ei mulum: ille ad pollicem eum alligauerit.* Denique multa talia, quæ ſi autumem omnia, nimis longus ſermo ſit. & hæc ſatis, ſiue ad refellendos quoſdam ſeruiliter Grammaticos, ſiue ad reprimendos alios audacter nimis Criticos, quos in memoriâ ſemper habere expediat,* ἀκίνητα μὴ κινεῖν. *non mouenda ne moueant.

Cap. XVII.

Agellij duo fœdiſſima ſtigmata ſublata.

AGellius cautè, ſi quis alius, meditatéque ſcripſit. Secùs tamen videatur è lib. I. cap. VII. vbi diſputat de verbis iſtis Indefiniti modi, *Dicturum, Facturum:*

> *Qui modus,* inquit, *neque in numeros, neque in perſonas, neque in genera, neque in tempora diſtrahitur* (vetus editio, *diſtribuitur*) *ſed omnia iſtæc vnâ eademque declinatione complectitur.*

Nam quòd ſcribit, verba eiuſcemodi non diſtrahi in numeros, in perſonas, in genera, in tempora, non eſt vacuum noxiis. Priora quidem vera ſunt; de temporibus verò cur addit? Profectò palàm *ἔξω τῆς ἀληθείας eſt, omnia tempora vnâ eadémque declinatione his verbis comprehendi. *falſum. Vnicam tantùm ſignificationem habent * τοῦ μέλλοντος; in præſens aut præteritum non torquentur. *futuri Aliter autem eſt in numeris, perſonis, generibus, ad quæ omnia ſe aptant. Rectiſſimè igitur tria hæc verba, *neque in tempora,* à libris priſcæ editionis abſunt, & proculdubiò gloſſemata ſunt & additicia. Barbaries & ſtribligo videtur cap. I. lib. XV.

> *Magni,* inquit, *reditus vrbanorum prædiorum, ſed pericula ſunt longè maxima. ſi quid autem poſſit remedij fore, vt ne tam adſiduè domus Romæ arderent, venum herclè dediſſem res ruſticas, & vrbicas emiſſem.*

in eâ videlicet lexi: *ſi quid poſſit remedij fore.* Emendo, *remedij ferri.*

CAP. XVIII.

Vlpianus explicatus de Sparſionibus equorum. Quid Spartor?

QVod apud Vlpianum eſt, De his qui notantur infamiâ l. IV. *neque agitatores, nec qui aquam equis ſpargunt*, ignominioſos haberi, id ego non de vulgari aliquâ ſparſione, aut ad recreandos equos, accipiendum arbitror, etſi Alciatum iuris & humanitatis conſultiſſimum in hac ſententiâ fuiſſe video; ſed de ſollemni quâdam & cum religione, imò ſuperſtitione, coniunctâ. Nam fuiſſe mos videtur, vt, quoniam Circenſes ſacri ludi erant, honorique Deorum dicati, equi certaturi priùs luſtrarentur, & aquâ è certo loco petitâ ſpargerentur. Fidem huic rei peto è Chariſio, lib. I. *Ad equas, an ad aquas vocari, dici debeat, quæſitum eſt. Qui ad aquas dicunt, enarrant quòd ex luco Camænarum aqua religioſa afferri ſolebat, purificandi cauſſâ. Sed meliùs Ad equas, quòd olim greges equorum in Circum inducebantur, ibique per populum curſu æquabantur.* Qui etſi in alteram opinionem abit, tamen morem clarè ſatis ingerit, quem nos ſpectamus. Fallor valde, aut hunc ritum in mente habuit, & profanam hanc aquam aliâ aquâ damnauit Hilario vir ſanctus: de quo * D. Hieronymus narrat, cùm Italici cuiuſdam, qui Chriſtianus erat, equi Circenſes dæmoniacis imprecationibus tardarentur in curſu, eum acceſſiſſe Hilarionem. qui cùm aliquamdiu recuſaſſet rei tam ineptæ operam dare, tandem, inquit, *rogatus à fratribus qui aderant, ſcyphum fictilem, quo bibere conſueuerat, iuſſit aquâ impleri, eíque tradi. Quem cùm accepiſſet Italicus, & ſtabulum, & equos, & aurigam ſuum, rhedam, carcerumque repagula aſperſit.* eóque facto plenè victoriam de aduerſario eſt conſecutus. In lapide veteri inter officia Circenſibus deputata etiam inuenio SPARTOREM. ánne pro SPARSORE? an potiùs à Sparto id nomen ductum, & ad Circi metarúmque dealbationem munus pertinuit? Nam in Gloſſis ita ſcriptum, *Spartum*, λδυκαία ἐν θεάτροις.

VI. Parerg. cap. III.

* In vitâ Hilarionis.

CAP.

CAP. XIX.

Percutiendi verbum variore ſignificatu.

PErcutiendi verbum vſurpatum pro illo occidendi. Suetonius in Caligulâ, cap. I I I. *Hoſtem cominus ſæpè percuſſit.* Capitolinus in Antonino Pio: *Nullus ſub eo Senator percuſſus.* Vopiſcus in Auidio Caſſio: *Percutite me, ſi audetis, & corruptæ diſciplinæ facinus addite.* Idem in Numeriano: *Aprum Præfectum Pr. oſtentans percuſſit.* Victor in Tarquinio Priſco: *Filium tredecim annorum, quòd in prælio hoſtem percuſſiſſet, prætextâ & bullâ donauit.* His omnibus locis (credo & aliis) palàm eſt *Percutere* τὸ φονεύειν valere. Quid mirum? optimo etiam Latinitatis æuo, οἱ φονεῖς, *Percuſſores.*

CAP. XX.

De tunicâ interiore diſceptatum. Ouidius, Plutarchus, Agellius explicati.

NOn ſum profectò * φιλοψόγος, nec, vt quidam, animi morbo vel petulantiâ, ſed ſtudio veritatis, alienos interdũ errores patefacere & proferre cogor. Scribit Lazarus Baïfius, quod Lacænis vitio dabatur, & vnde * φαινομηρίδες per iocum dictæ fuerunt, id ipſum à Romanis etiam virginibus factitatum: &, vt ſine circuitione loquar, tam his quàm illis in vſu fuiſſe tunicas vtrimque laterum inconſutas & apertas, vt inter eundum & in omni celeriore motu nudum femur appareret. Dij voſtram fidem! vnde hoc in mẽtem tanto viro, quod nemo fando audiuit,

-- *neque vſquam fictum neque pictum neque ſcriptum in poëmatis?*

Nimis certè mirum eſſet, neminem vnum eorum, quorum Satyras, Amores & Epigrammata legimus, tam bellam laſciuiendi iocandiq́ue occaſionem arripuiſſe: ſed & omnes ſeueros illos Cenſores, qui vitia carpentes ac malos vrbis mores, alia quæ in veſtitu peccarentur, perquàm graphicè deſcripſerunt, hîc omnino

* reprehẽdẽdi amãs.

* quæ femora oſtẽdant.

nino mutos fuiſſe & elingues. Nam quòd Ouidium citat, vereor ne auctoritatem hic defugiat. Verſus eius, quibus pugnat, hi ſunt ex lib. 1. De arte:

Pallia ſi nimiùm terræ demiſſa iacebunt,
Collige, & immundâ ſedulus effer humo.
Protinus officij pretium, patiente puellâ,
Contingent oculis crura videnda tuis.

Hinc ita ratiocinatur: Si tunicæ vtrimque conſutæ fuiſſent, colligendo vel attollendo pallio crura conſpici non potuiſſent: niſi quis dixerit, leuatam vnà cum pallio tunicã, quod magis amentis fuiſſet quàm amantis. O plumbeum pugionem! Vſqueadeóne mirum & abſonum fidei, dum officioſus iſte amatorculus pallium ſedulò colligit, motâ ſimul, vel adhærente tunicâ, puellæ pedes imáſve tibias leuiter aſpici? Nam de femore quî intelligi rectè poſſit, quod potiùs delapſo pallio quàm collecto per apertam tuniculam apparuiſſet? Huc accedit, quod de cruribus Poëta dicit, quæ infra genua. Neque verò de Veſtalibus hîc agitur aut Sabinis, quas in animo Baïfium habuiſſe credo, ſed lenibus iſtis & in miſericordiam pronis, quæ facilè ignoſcant,

——— *ſi quid flagrantiùs actum eſt.*

Cùm autem auctoritate Plutarchi moueri ſe negat, haud ęquum certè facit. Nam fidiſſimus & * ἀξιοπιστότατος ille ſcriptor diſcrimen hoc in veſtibus inter Lacedæmonias & Romanas virgines clarè oſtendit. Ipſum audiamus: Ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ περὶ τὰς παρθένους φυλακὴ κατέσταλται τῷ Νυμᾷ πρὸς τὸ θῆλυ καὶ κόσμιον. ἡ δὲ τοῦ Λυκούργου, παντάπασιν ἀναπεπταμένη καὶ θῆλυς οὖσα, τοῖς ποιηταῖς λόγον παρέσχηκε. φαινομηρίδας τε γὰρ αὐτὰς ἀποκαλοῦσιν, ὡς Ἴβυκος, καὶ ἀνδρομανεῖς λοιδοροῦσιν, ὡς Εὐριπίδης. *Præterea cura puellarum ad pudorem muliebrem & verecundiam magis à Numâ reſtricta eſt; Lycurgi ſoluta prorſus & aperta iocandi materiam Poëtis præbuit.* φαινομηρίδας *enim vocant eas, velut Ibycus, quòd inceſſu coxas retegerent, &* ἀνδρομανεῖς, *quaſi viroſas, vt Euripides.* Et paullò pòſt de eiſdem Lacænis, vt differentiam magis declaret: Τῷ γὰρ ὄντι τοῦ παρθενικοῦ χιτῶνος αἱ πτέρυγες οὐκ ἦσαν ἀνερραμέναι κάτωθεν, ἀλλ' ἀνεπτύσσοντο καὶ συνανεγύμνουν ὅλον ἐν τῷ βαδίζειν τὸν μηρόν. *Sanè virginum tunicæ imæ non habebant pinnas conſutas, ſed explicabantur, & totum inceſſu aperiebant femur.* Satin' hæc ſunt plana ac certa? Et tamen doctiſſimus ille vir alia nobis omnia

* *fide dignißimus*

Corn. Galle ſculp.

(ſi diis placet) perſuadere conatur. qui cogitare certè debuerat, non ſemper verum veterem illum verſum,

* Τὸ δοκεῖν καὶ τὴν ἀλήθειαν βιάζεται. ** Opinio vel veritati vim facit.*

neque omnes adeò fungos, vt ſi quis mero meridie tenebras eſſe dixerit, continuò credant. Tale enim hoc eſt, quod contra Plutarchum tam acriter defendit; qui tamen auxiliarẽ habet Agellium affirmantem lib. VII. C. XII. Romanos *feminis ſolis veſtem longè lateque diffuſam decorum exiſtimaſſe ad vlnas cruraque aduerſus oculos protegẽda.* Nam ſi crura tegi voluere, certè etiam femur atq; adeò nullæ apud eos φαινομηρίδες. Sed quàm hoc vanum, tam certum & exploratum haſce tunicas mulierum interiores ſæpè per humeros & ſumma brachia inconſutas paucíſque clauis ſiue ſphærulis (aureis fortè & gemmeis in beatioribus) atque interdum etiam vno tantùm, connexas fuiſſe: quo, cùm vellent, ſoluto, tunica tota ad pedes nullo negotio defluebat. Bono ſanè modo præut quàm hodie, cùm interulæ non exui facilè poſſunt, quin obiter (bonâ veniâ dixerim) & os & nares delibent. Plurimæ ſunt ſtatuæ, quibus, ſi opus ſit, hoc probemus: duæ ſint inſtar omnium, altera Romæ ipſius in hortis Cæſiis, altera Deæ cuiuſdam, in domo Farneſiorum.

Iconiſmus duplicis ſtatuæ tunicatæ hîc inſerendus.

CAP. XXI.

Περιεργία *& curioſitas Pauli Iouij.*

ANnibalem ægrum oculis elephanto vno, qui ſuperfuerat, quòd altiùs ex aquâ exſtaret, in Etruriâ vectum Liuius narrat. Vnum ſuperfuiſſe etiam Ioannes Zonaras memoriæ prodidit in pugnâ ad Trebiam, & hîc quoque Polybius. Quare ſatis mirari non poſſum, Paulum Iouium hiſtoriæ ſuæ hoc velut antiquarium Emblema * inſeruiſſe: *In valle ſuperioris Arni quà Annibalem olim tranſiſſe ferunt: certiſſimo argumento, quòd ibi Ele-* Lib. XXVII.

 phantum

phantum oſſa ab aratoribus hac ætate reperiantur, quas beſtias multo gelu Alpium correptas amiſerit. Nam ſi penſiore iudicio rem trutinemus, vana ac futilis hæc obſeruatio; leuiſſimumque, vel nullum potiùs, quod ille grauiſſimum & firmiſſimum cenſet, argumentum. Primùm enim, quomodo illic elephantum plurium oſſa, cùm ſuperſtes vnus tãtùm? Deinde quis ei dixit, eum ipſum hîc periiſſe, cùm vix per caliginem rationem itinerum Annibalis videamus, & adhuc incompertum inexploratumque ſit, an per illam vallem tranſierit Annibal? Vereor ſanè, ne ſtultiuidi illi fuerint aratores, plúſque fortaſſe viderint, quàm quod viderunt. Potuerunt tamen verè eruiſſe elephantum oſſa; verùm aliorum, qui poſteà in Italiâ ad ludos & ſpectacula. Nam bellatores illi & Annibalici non in illo trans Glauim tractu.

CAP. XXII.

In Agellio gloſſemata quædam expuncta.

A Gellij Noctibus (quas non niſi cum Romanis rebus, vlla nox obliuionis ſepeliet) lib. III. cap. XII.

Laberius in Mimo libro primo, qui Salinator inſcriptus eſt.

vett. libri: *in Mimo vel primo.* Certo certius eſt adtextum eſſe à
*ſubmoneo. ſcriptore hæſitanti, *primo* ſcriberet, an *Mimo.* Itaque tollo &* ὑπ-οστίζω, *vel primo.*

Lib. VII. cap. II. diſputatio eſt ſuper errore Ceſellij Vindicis in Enniano verſu exponendo; ſed is ipſe non eſt expers errore. Verba:

> *Hos autem verſus Ceſellius ſic accipit, tamquam ſi Antiochus ſic dicat: Annibal me, ne bellum geram, dehortatur. quod cùm facit, æquale cor putat habere me ei: quàm ſtultum eſſe me credit, cùm id mihi perſuadere vult?*

Nam Ceſellij mentem quomodo hîc vides? Obſcurat eum declaratione iſtâ ſuâ Agellius, non illuſtrat. Puto legendum: *quod cùm facit, quale cor putat habere me, & quàm.* Patet ex ipſo verſu Ennij, quem Periphraſis hæc exponit. Sed & in eo quoque vitium, atque omnino ſcribendum:

Annibal audaci cùm pectore de me hortatur.

Inſi-

Inſitione & Tmeſi priſcis crebrâ.

Lib.x. cap.XXVIII.

Tubero in Hiſtoriarum primo ſcripſit, Ser. Tullium regem P. R. cùm illas quinque claſſes Iuniorum cenſus faciendi gratiâ inſtitueret.

An Iuniorum modò illæ claſſes? imò etiam Seniorum. Delenda ea vocula, niſi palàm imperitiæ Tuberonem arceſſis.

Lib. vlt. cap. vlt.

Aut memoria adminiculatior, aut oratio ſolertior, aut ſermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior.

Ponit callidè & tectè ea quæ ſunt in ipſius libris. Sed quid eſt illa *delectatior motio?* nugæ: & legendum, *delectantior in otio.* Si ſcripta noſtra, inquit, talia ſunt, vt iis effici reddique poſſit aut oratio ſolertior, aut in otio & remiſſionibus delectabilior, aut in ludo iocóque liberalior. Vide connexum ſententiæ totum.

CAP. XXIII.

Diſſenſus ſcriptorum in annis imperij Titiani.

PEr mihi mirum eſt, diſſentire & variare ſic ſcriptores in annis imperij Titiani. Nam Suetonius (cuius fidem & accuratam ſcribendi rationem ignorat nemo) *exceſſiſſe*, ſcribit, *in eâdem, quâ pater, villâ, Idibus Septembris, poſt biennium ac menſes duos diéſque* XX. *quàm ſucceſſerat patri.* Dionis compendium quoque omnia eadem: Ἦρξε δὲ δύο ἔτη καὶ μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσιν, ὡς προείρηται. At Eutropius imperaſſe ait biennium ac menſes octo, dies XX. Aurelius Victor hinc quoque ſtat, dicítque, *biennium ac menſes ferè nouem.* Sex igitur menſes ampliùs hi, quàm Suetonius & Dio. Euſebij verò Chronicon, in nonnullis quidem exemplaribus, largiùs: *Titus regnauit annos tres & menſes duos.* In quam ſententiam it Auſonius, vbi ex profeſſo annos ætatéſque Principum recenſet:

Ter dominante Tito cingit noua laurea Ianum.

Mirum certè factum eſt, in tam illuſtri re & Principe tales eſſe ἀναχρονισμούς. Quòd ſi verè annotatum à Suetonio, Veſpaſianum obiiſſe *in nono Conſulatu ſuo*, VIII. *Kal. Iulij*, veriſſima ſanè eius

computatio de annis menſibúſque Titi. Quid autem cauſſæ, quamobrem alij ſeorſum ab eo ſentiant; exputare non poſſum: praeſertim cùm illi fides habenda, qui * σύγχρονος Tito, vel certè ætati eius ſuppar.

* *coætaneus*

CAP. XXIV.

Suus numerus Suetonio reſtitutus.

IN Suetonij Nerone extremo:

Denique cùm poſt X X. *annos, adoleſcente me, exſtitiſſet conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe iactaret, tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus, & vix redditus ſit.*

Numerus corruptus & iuſto maior videtur. Longa enim hæc latitatio in X X. vſque annum: & quam refellit Zonaras in Tito: Ἐπὶ τούτου, inquit, καὶ ὁ Ψευδονέρων ἐφάνη ὃς Ἀσιανὸς ἦν, ἐκαλεῖτο δὲ Τερέντιος Μάξιμος· προσεοικὼς δὲ τῷ Νέρωνι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. καὶ γὰρ καὶ ἐκιθαρῴδει. ἔκ τε τῆς Ἀσίας τινὰς προσεποιήσατο, καὶ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην προχωρῶν, πολλῷ πλείους ἀνηρτήσατο. καὶ τέλος πρὸς Ἀρτάβανον τὸν τῶν Πάρθων κατέφυγεν ἀρχηγόν· ὃς καὶ δι' ὀργῆς τὸν Τίτον ποιούμενος, ἐδέξατο τοῦτον, καὶ καταγαγεῖν ἐς Ῥώμην παρεσκευάζετο. *Sub eo Pſeudo-Nero exſtitit, qui Aſianus erat, nomine Terentius Maximus, facie verò & voce Neroni perſimilis. atque etiam citharâ canebat. Is in Aſiâ quoſdam ſibi adiunxit, & ad Euphratem progrediens longè plures conciliauit. Denique ad Artabanum Parthorum regem confugit, qui Tito infenſus recepit eum, & Romam reducere ſtatuit.* Non alibi tam expreſsè res hæc tradita. At enimuerò ſi ſub Tito hæc fraus, quis dubitabit, quin denaria nota ſuperet in Suetonio? Atque ita initio Titiani imperij falſus hic Nero fuerit. Breuiter de eo Tacitus initio Hiſtoriarum, vbi hunc quoque motum tangit, inter præcipua ſcriptionis ſuæ argumenta: *Mota propè Parthorum arma falſi Neronis ludibrio.*

CAP.

CAP. XXV.

De ſacris Apicibus, eorumq́ue materiâ & formâ. Galerus, Albogalerus, Apiculum. Varronis lectio defenſa.

CVm pridem antiqua fori Romani monimenta curioſis oculis arbitrarer, pluſculum me tenuit apicis ſiue pillei ſacerdotalis elegans forma, quæ in zophoro trium columnarum ad radices cliui Capitolini. & hac occaſione domum pòſt paullò reuerſus ſcidas & aduerſaria non indiligenter excutere cœpi. Multa quidem in illis, verùm, vt fit, ſparſim & confuſim annotata. Sed & aliqua ſuperuacua: quibus de induſtriâ præteritis, elegi quædam, &, vt ita loquar, edecumaui, quæ maximè facere ad rem propoſitam viderentur, leuitérque digeſta capite vno complexus ſum. *Apex* itaque *ſacerdotum eſt inſigne, dictus ab eo, quòd comprehendere antiqui vinculo apere dicebant. vnde aptus is qui conuenienter alicui iunctus eſt.* Hæc Feſtus. Is autem duplex fuiſſe videtur, alter Flaminum, alter Pontificum, imò aliorum item ſacerdotum. Communiter enim & γενικῶς à Feſto *ſacerdotum inſigne* appellatur. Et Pacatus, in laudatione Theodoſij: *Inſignes apicibus ſacerdotes.* Sed & de Saliis Dionyſius: Τοὺς καλουμένους ἄπικας ἐπικείμενοι τῆς κεφαλαῖς. *Apices qui appellantur capitibus imponentes.* Nec Athenæus aliò referendus: apud quem ita Larenſius (ſiue is Romanis Laurentius fuit:) Πίλους τε τῆς κεφαλαῖς περικείμεθα τῶν προβατίων δερμάτων δασεῖς. *Pilleóſque capitibus imponimus è pellibus ouillis denſos.* Nam Laurentius ille inter Romanos Pontifices aut Sacerdotes. Ita enim idem Athenæus de illo: Καθισάμενον ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν θυσιῶν ὑπὸ τοῦ Μάρκου βασιλέως. *Præpoſitum ſacris ſacrificiiſque à Marco Imperatore.* Capit nempe argumentum frugalitatis Romanæ, quòd etiam tunc inter ſacra Pilleis iſtis Ouillis vterentur, priſco ritu. Atquin *Ouilli pillei*, apices ſunt. Feſtus in voce *Tutulus*: *Quidam pilleum lanatũ eſſe dicunt, quo Pontifices vtuntur.* Vides *lanatum.* nec enim corium nudum erat, ſed cum ſuâ lanâ: & ideò δασεῖς, *denſos, craſſos,* Athenæus dixit. Iſidorus: *Apex eſt pilleus ſutilis, quo ſacerdotes gentiles vtebantur.*

Sutilis,

Sutilis, nimirum è pellibus, vt dictum. Idem oſtendit & *Galerum* appellatum: *Galerum, pilleum ex pelle cæſæ hoſtiæ factum.* Et Apuleius in Apologiâ: *Diogeni pera & baculus, quod Regibus diadema, quod Imperatoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum.* Ergo ſacerdotes etiam habuere, eóq; referenda inſignia Apicis in C. Iulij Cæſaris, Cn. Domitij & aliorum numis, qui exſtant. Nam viris doctis & antiquariis nihil accredam, qui Flaminij Iuliani notam eſſe volunt. Quid? an ille Flamen? numquam inauguratus fuit: deſtinatus tantùm, & à Sullâ ſtatim priuatus. Itaque Pontificatum eius maximum notat. De pilleo Flaminis Varro tradit, propriè *Albogalerum* appellatum: *Flamen ſolus habet Albogalerum, vel quòd maximus, vel quòd Ioui immolatâ hoſtiâ albâ fieri oportet.* Ergo videtur ille ſolus album Apicem geſtaſſe, alij alîus coloris. Præterea *pilleo Flaminum* (verba Feſti) *adfigebatur apex virgula oleagina.* Sed & diſcrimen erat in ipsâ geſtatione. Nam ὁ Φλάμεν (ait Appianus 1. Ciuil.) πιλοφορεῖ μόνος ἀεὶ, τῶν ἄλλων ἱερέων ἐν μόναις πιλοφορούντων ταῖς ἱερουργίαις. *Flamen ſolus apicem ſemper fert, cùm reliqui ſacerdotes tantùm in ipſis ſacris.* Notabilis hic locus & ad differentiam & ad firmandos apices omnium ſacerdotum. Formam eorum fuiſſe ſcribunt κωνοειδῆ ſiue metalem. Dionyſius: Πίλους ὑψηλοὺς εἰς σχῆμα συναγομένους κωνοειδῆ, οὓς Ἕλληνες κυρβασίας καλοῦσι. *Pilleos altos in formam coni coëuntes, Græcis Cyrbaſias dictos.* Varro: *Tutulati dicti hi, qui in ſacris in capitibus habere ſolent vt metam.* Quæ ſcriptura videtur ferri poſſe, neque temerè ablegandum, *in ſacris*, in quibus eorum maximè vſus. Sed & Feſtus de metâ: *Tutulus pilleus lanatus metali formâ.* Et adſtipulantur numi antiqui: neſcio an lapides; certè non ij, quos ego quidem vidi. Nam hi pro metali faciunt pænè ſemicircularem. Ac ne quis oculorum meorum fidem timeat, rem ipſam teſtem dabo: lapides, inquam, ipſos ex archetypis expreſſos, quorum alter in arce Capitolinâ, alter in fornice Fabiano.

Addam

Addam tertium inſignem artificio cultuq́ue, & ex orbe conoq́ue miſtum. Eſt is, de quo capitis initio dixi, in cliuo Capitolino, fulmenq́ue & oleæ ramum habet. Quare facilè adducor, vt credam, Flaminis eſſe Dialis: maximè cùm aliquorum ſententiâ, quibus album ego calculum adiicio, reliquiæ templi ſint, quod Auguſtus in cliuo Capitolino (P. Victore teſte) Ioui Tonanti conſecrauit. Cùm enim * Palladius id negat, quia tam culta tamq́ue ornata ſtructuræ ratio non competit ſæculo Auguſteo, ſanè oculos in occipitio habuiſſe videtur, nec Epigraphen operis legiſſe, quæ reſtitutum eſſe dicit. Supereſt de Apiculo: *Apiculum*, inquit Feſtus, *filum quo Flamines velatum apicem gerunt.* Sed fortè caligarunt exſcriptorum oculi. Seruius enim, *Apiculum*, ait, *quo Flamines velatum caput gerunt.* Dicit caput eo velari, non ipſum apicem, & referri poſſit ad ea quæ idem alibi: *Flamines in capite pilleum habebant, quod cùm per æſtus ferre non poſſent, filo tantùm capita religare cœperunt. nam nudis penitus capitibus incedere neſas erat.* Dionyſius etiam reſpexiſſe huc videtur, cùm ſcripſit Flamines geſtaſſe πιλωτὰ καὶ ςέμματα, *pilleos & filamenta.* An & Statius Poëta?

* Lib. de Architectura.

Lanea cui Phrygij coma flaminis.

Liuius enim filum, quo Feciales vſi, *lanæ velamen* appellat. etſi ad apicem referri quoque poteſt, ſicut hoc Virgilij:

Lanigeróſque apices. ———

Non poſſum tacitus præterire, apicem pro pilleo à Cicerone vſurpatum, 1. De Legibus, cùm *ab aquilâ Tarquinio apicem impoſitum* ſcribit, qui Liuio pilleus eſt in eâdem re ſiue miraculo narrando. itemque quod Appianus 1. Ἐμφυλ. de Merulâ notat, apice depoſito, venas ſibi inciſiſſe, quòd Flaminem apicatum mori nefas.

Interſerendus hîc Iconiſmus Apicis in lapide cliui Capitolini.

CAP. XXVI.

Iuuenalis emendatus, & ſecùs quàm vulgò enarratus.

NOn ſatis eſt ad meum ſtomachum Iuuenalis illud Sat. VI.

——— *altera læuum*
Extendit, pectitque comas & voluit in orbem.

& genuinum Poëtæ eſſe exiſtimo, *plectitque comas*: id eſt complicat & concinnat in anulos. Eâdem Sat. quod eſt,

——— *nondum Græcis iurare paratis*
Per caput alterius.

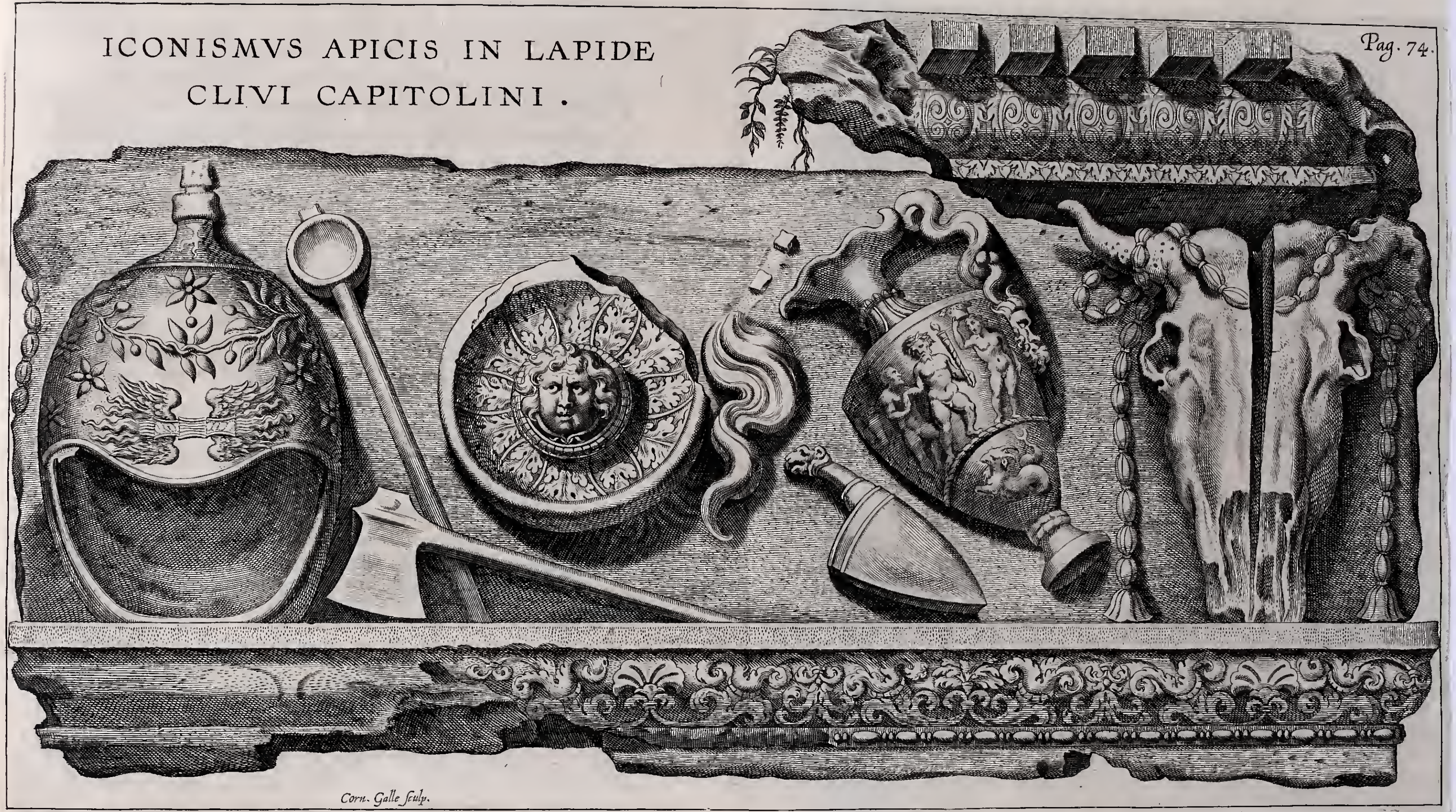
explicant de periuriis; ego, quamquam Græcorum ingenia moréſque ea non abhorrebant, ad adulationem potiùs refero, notaríque puto Græculos eius æui, qui paſſim in magnis domibus, & per ſalutem aut Genium heri ſui iurabant. ſcilicet eumdem iis honorem, quem Diis aut Principi habentes. Iam ad illud,

——— *periit libraria, ponunt*
Coſmetæ tunicas,

Librariam intellegi volunt, quæ exſcribit dominæ libros. Sed an non palmam demus Gloſſulæ Pythæanæ? *Libraria, lanipendia*: quæ ancillis nempe diſtribueret appenderetque lanam. & inde Penſa. Pòſt deinde:

Inter-

ICONISMVS APICIS IN LAPIDE CLIVI CAPITOLINI.

Corn. Galle ſculp.

Interpres legum Solymarum & magna ſacerdos
Arboris ac ſummi fida internuntia cæli.

Referunt hoc omnes ad nemus Egeriæ, quod inhabitabant Iudæi. Suprà:

Omnis enim populo mercedem pendere iuſſa eſt
Arbor, & eiectis mendicat ſilua Camenis.

Mihi ſuſpicio de ſenſu magis arcano, & cum irriſu Sacerdotem arboris dici, quia Iudæi cenſebantur in templo colere vitem.

CAP. XXVII.

Suetonius & Dio, ſiue potiùs Xiphilinus, leui correctione in gratiam reconciliati.

NVllâ re veritas altiùs mergitur, quàm diſſenſu diſſidióque librorum. Hic lectorum

——— *animos nunc huc, nunc diuidit illuc,*

nec quicquam cuiquam accredere omnino ſinit. Interdum tamen conciliari pax poteſt, neque ſemper * ἄσπονδον hoc bellum. Et fortaſſis tale inter Suetonium & Dionem, ſiue potiùs Xiphilinum, quà de factionibus agitatorum auctis à Domitiano ſcribunt. ille quidem ſic: *Duas Circenſibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quattuor priſcas addidit.* hic autem contrà, non de purpureo, ſed argenteo panno: Τοῖς δὲ ἁρματηλάταις δύο γένη ἕτερα, τὸ μὲν χρυσοῦν, τὸ δὲ ἀργυρεοῦν ὀνομάσας προσκατέστησε. *Aurigarum duo genera adiunxit, quorum vnum aureum, alterum argenteum appellauit.* Certè vnius ſyllabulæ mutatione res confiet, ſi πορφυρεοῦν reponere audemus. Si id religioni habemus, dicendum eſt, inſignem fuiſſe errorem aut ſupinitatem in exſcribendo Xiphilini. Nam argenteus color albus eſt, atque iam antè Factio albata. In Caſſiodoro quattuor colores priſci nominantur; ſed cum corruptiunculâ: *Praſinus virenti verno, Venetus nubilæ hiemi, roſeus æſtati flammeæ, albus pruinoſo auctumno dicatus eſt.* Legendum, *ruſſeus.* Nam *roſeus* profectò minimè, qui ad purpureum accedit. & in codice Columniano, *ruſſeus vel roſeus*, hæſitante librariolo ſcriptum; ac paſſim in lapidibus, FACTIO RVSSATA.

* *irreconciliabile.*

CAP. XXIIX.

In Scholiaſte Iuuenalis vetus ſcriptura integrata.

SCholiaſtem Iuuenalis veterem Petrus Pythæus, multis ornamentis ingenij, virtutis, honoris præditus, magno rei litterariæ bono vulgauit; ſed multimodis corruptum & hiulcum. pluſcula ipſe ſanauit; pauca nunc ego. Sat. I. ad illa verba

—— cùm verna Canopi
Criſpinus. ——

Criſpinus.] Niliacus, vnus de Conſulibus Liciniæ, ac de plebe Ægypti fuit, magnarum poſtea Romæ facultatum.

Grauiſſimo vulneri magno aliquo fomento medendum eſt. Apage igitur Conſules iſtos Liciniæ, quos ego nec vmquam fuiſſe nec vſquam gentium arbitror; eorúmque vicem repone, quod germanum auctoris: *vnus de conſodalibus Licini ac de plebe.* Vult quippe cum altero illo præpotenti nebulone Licino iunctum olim ſodalitio fuiſſe, de cuius item opibus alij multa. Sat. V. de Sarmento:

Quare per ludos, qui ibi primus XIV. *ordinibus ſedit, hæc à populo in eum dicta ſunt:*
Aliud ſcriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.
Digna dignis. Sic Sarmentus habeat craſſas compedes.
Ruſtici, ne nihil agatis, aliquis Sarmentum alliget.

Lego: *per ludos quibus primitus* XIV. *ordinibus ſedit*, id eſt cùm primùm pro equite auſus & inter equites ſedere. Iocorum autem vulgarium argutia in eo, quòd velint hunc falſum equitem non eo loco, ſed ſeruili ergaſtulo dignum. Primus verſus ludit in ſcripti nomine. Nam, vt eques eſſet, Cenſorium ſcriptum emerat Sarmentus. Ita in vitâ Horatij priſcâ legitur, *eum quæſtorium ſcriptum comparaſſe.* Et Cicero in Verr. lib. III. clarè oſtendit, cuiuis è libertinis, *numulis corrogatis decuriam ſcribarum emere licuiſſe.* Habet igitur, inquiunt, Cenſorium ſcriptum; at populus voluerat, vt in fronte ſcriptus & ſtigmatias ergaſtulorum more eſſet. In fine quoque eius Scholij iocus eſt, quem explicamus:

Iam autem ſenex coactus auctionare, cùm interrogaret conſcriptum

ptum quoque Cenſorium venderet, non infacetè bonæ ſe memoriæ eſſe perdita. *

Scribo: *cùm interrogaretur, cur ſcriptum quoque Cenſorium venderet; non infacetè bonæ ſe memoriæ eſſe prædicauit.* Sarmenti hic iocus: rogabatur, cur Decuriam quoque, id eſt Scriptum venderet. Bonæ memorię ſum, inquiit. quaſi diceret, Scripto non egeo, omnia commemini ſine ſcripto. Pro corollario capitis addam hunc Sat. x. verſum,

Exſilium & carcer Minturnarumque paludes.

vbi Scholiaſtes:

Marius fugit, & latuit in Galliis, in Minturnarum paludibus.

Monſtrum: an ibi, id eſt in mediâ Italiâ Galliæ? Corrigendum ſine dubio, *in calamis*. Plutarchus: Καὶ πτῆξαι κελεύσας ἐν χωρίῳ κοίλῳ παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπέβαλλε τῶν τε καλάμων πολλοὺς καὶ τῆς ἄλλης ἐπιφέρων ὕλης ὅση κούφη: *Et loco cauo propter amnem demittere ſe iuſſo* (Mario) *multam arundinem iniecit, aliamque materiam aggeſſit leuem.*

CAP. XXIX.

Iulij Frontini de Strategematis pluſcula loca ſanata.

VTilem ſanè operam homines doctiſſimi in Iulium Frontinum contulerunt, remque è malâ meliuſculam fecerunt. meliuſculam inquam, non optimam, quòd etiam nunc aliqua reperiuntur parùm lauta, quæque cinerem quærant. Strategematum lib. I. cap. XII.

Scipio ex Italiâ in Africam tranſportando exercitum, cùm egrediens nauem prolapſus eſſet; id quod trepidationem afferebat, conſtantiâ & magnitudine animi in hortationem conuertit. Et ludite, inquit, milites, Africam oppreſſi.

Velim: *Ludens, inquit, milites Africam oppreſſi.* Lib. II. cap. IV.

C. Sulpicius Petreius Conſul contra Gallos dimicaturus.

Imò verò, *Peticus Conſul.* quod cognomen Sulpiciæ genti, & in hiſtoriis obuium. Eodem libro, cap. V.

Iapyges P. Licinio Proconſuli pagos quoque ſub ſpecie deditionis obtulerunt; qui recepti & in poſtremâ acie collocati terga Romanorum ceciderunt.

Emendat non nemo: *paganos quoque*. At ego, *paucos quoque*, malim. Illud *quoque* pertinet ad exemplum præcedens de Annibale. Lib.III. cap.II.

Epaminondas Thebanus in Arcadiâ, die feſto, effusè extra mœnia vagantibus hoſtium feminis, &c.

De verbo, *vagantibus*, incertat animum meum Polyænus in eâdem re narrandâ. Ait enim feminas iſtas bibiſſe ἄχρι μέθης, *vſque ad ebrietatem*, & mox exiuiſſe ἐπί τινα νυκτερινὴν θυσίαν, *ad quoddam nocturnum ſacrificium*. Itaque bacchari iis aptum, & *bacchantibus* huic loco. Sed ego fortaſſe hîc ſatago, &, quod dicitur,* λύκου πτερὰ ζητεῖς· non certè in eo quod ſubiicio. Cap.VII.

* *lupi alas quærito.*

Cliſthenes Sicyonius ductum aquarum in opidum Criſeorum ferentē rupit. mox affectis ſiti reſtituit aquam elleboro corruptam, quâ vſos profluuio ventris decipiens cepit.

Scribo: *profluuio vētris deinceps cepit*, vel *deficientes cepit*. Cap.IX.

Philippus in obſidione cuiuſdam maritimæ vrbis binas naues procul à conſpectu contabulauit, ſuperſtruxitq; iis turres: aliis deinde turribus adortus à terrâ, domibus propugnatores diſtrinxit, turritas naues à mari applicuit, & quà non reſiſtebatur, ſubiit muros.

Quis adeò Pyrrhonius, vt pronuntiare dubitet, hoc loco vitium eſſe? Tollimus id diuulſione vocum: *dum ibi propugnatores*. item, cōuerſione Præteriti in Præſens, *diſtringit*, pro *diſtrinxit*. Cap.X.

Idem, vt Saguntinos eliceret, rarâ acie ad muros accedens, &c.

Reſiſtamus ad limen. Quis ille *idem*? Hannibal? certè is præceſſit, ſed alius ab eo qui Sagūtinos deuicit. Nam Hannibal eſt qui in Siciliâ bellum geſſit, & *Himeram vrbem cepit*, vt ibi narrat. Quomodo ergo idem qui cum Saguntinis manum conſeruit? Certum eſt exſcriptorum virtute & magiſterio deprauatam ſcripturam, atque adeò Criticam opem aduocandam. In duabus autem poſitus ſum ſententiis: vna, quòd legendum, *vt Segeſtanos eliceret*, notam Siciliæ gentem: altera, *Item, Hannibal vt Saguntinos*. Ita repetendum Hannibalis nomē ſit, omiſſum quaſi ſuperuacuum à tēporum hominumq; parùm gnaris. Cap.XVII.

Velius Præfectus Romanorum, arcem Tarentinorum tenens miſit ad Haſdrubalem, &c.

Credo, *Liuius præfectus*, ſi hæc quidem geſta, vt apparet, bello

Punico

Punico ſecundo. Nam conſtat è Liuio aliíſque, hunc præfuiſſe arci, opido per ſocordiam eius amiſſo.

CAP. XXX.

Adoratio ſacræ purpuræ. Non omnes ad eam promiſcuè admiſſi. A Conſtantio cœpit, & hodie etiam in vſu.

INter ampliſſimos honores, quibus Principes ætas poſterior affecit, adorandæ purpuræ fuiſſe comperio. Ammianus lib. XV. *Suſceptus tamen idem dux leniter, adactusque, inclinante negotio ipſo ceruices, adorare ſolemniter anhelantem celſiùs purpuram.* Idem lib. XXI. *Verùm cùm primitus viſus, adorandæ purpuræ datam ſibi copiam aduertiſſet.* Sed quid hîc *adorare purpuram*? non aliud quàm tangere eam, & ad os veneranter admouere? Declarant ſequentia in Ammiano. Cùm enim ille (captiuus Lucilianus) ſecurum hoc facto ſe putaret ac Principi reconciliatum, ſubiecit iſte: *Hæc verba prudentia ſerua Conſtantio. Maieſtatis enim inſigne, non vt Conſiliario tibi, ſed vt deſinas pauere, porrexi.* Appellat autem *Maieſtatis inſigne porrigere* purpuram hanc dare oſculandam. Colligas idem ex altero loco, ſuperiùs paullò: *Inter complures alios honore conſpicuos, adoraturi Imperatorem peregrè venientem ordinantur etiam ex Tribunis inſignibus. Cùm igitur à Meſopotamiâ reuerſus Conſtantius hoc exciperetur officio, Amphilochius quidā ex tribuno Paphlago auſus paullò petulantiùs ſtare, vt ipſe quoque ad parile obſequium admittendus, agnitus eſt & prohibitus.* Nam ordine ſcilicet admiſſi fuerunt ad ſacræ purpuræ tactum. Idem Ammianus de Thalaſſio inimico: *Quo adorare adeſſeque officio inter honoratos prohibito.* Sic etiam olim ſalutatione prohibebantur. Suet. Veſp. cap. IV. Mos hic non admodum vetus; ſed à Conſtantio (ſi Ammiano fides) ortus. Eodem libro XV. *Vrſicino ingreſſo Conſiſtorium offertur purpura: atque ita ante Principis pedes ſupplicem ſtatuerunt externorum Regum ritu, cùm ſemper anteà ad ſimilitudinem iudicum ſalutatos Principes legerimus.* Sed & hodie hæc Adoratio in vſu: tangendi inquam veſtem & ad os admouendi. Quòd certis autem

tem

tem & honoratioribus tantùm perſonis ſacræ purpuræ tactus permiſſus fuerit, quaſi beneficij loco, vel ratione tituli, præter Ammianum toties hîc citatum, Caſſiodorus in Variis ſatis declarat: Lib. XI. Ep. XX. de Primicerio: *Quapropter ſpectabilitatis honore ſuffultus inter Tribunos & Notarios venerandam purpuram adoraturus accede.* Iterùm Ep. XXXI. de eodem: *Inter domeſticos & protectores ſacram purpuram adoraturus accedat.*

CAP. XXXI.

Qui Diui fratres in Lampridio. Vopiſcus correctus.

LAmpridius in Elagabalo: *Lapides qui Diui dicuntur, è proprio templo; Dianæ Laodiceæ ſimulachrum ex adyto ſuo, in quo id Oreſtes poſuerat, auferre voluit.* Qui ſunt hoc loco *Diui*? An Diui fratres, id eſt Caſtores? Argumentum ex Euſebio, qui Domitiani rebus adnotat: *Multa opera Romæ facta, in quîs Capitolium, Forum tranſitorium, Diuorum porticus.* Atqui Domitianus inter alia Caſtorum templum inſtaurauit, ſiue additis porticibus ornauit. Martialis lib. IX. Epigr. IV.

Quid loquar Alceiden, Phœbumque pióſque Laconas?
Addita quid Latio Flauia templa polo?

Sed animus mihi pendet, ampliúſque deliberandum cenſeo.

Vopiſcus in Probo:

> *Orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit: vobis habebuntur aratra, equus naſcetur ad pacem: nulla erunt bella, nulla captiuitas.*

Pro ſtatu pacifico, quem deſcribit, & quia ſequitur de equo, non malè, * τόγ' ἐμοὶ δοκοῦν, legatur, *bobus habebuntur aratra.* Nam id inter præcipua pacis munera, terram coli, nec aut boues abripi, aut aratra in enſes verti.

* *pro meâ opinione.*

CAP. XXXII.

E J. Frontino pluria vitia ſublata.

FRontinum mihi ſodes corrige, lib. IV. cap. III.

M. Catonem vino eodem, quo remiges, contentum eſſe traditur.

Satis enim liquet τὸ *eſſe* alienum occupaſſe, proque eo mittendum in poſſeſſionem verbum *egiſſe*. Et cap. V.

Sempronius Tuditanus & C. Octauius Tribunus militum, omnibus fuſis ad Cannas, cùm circumſederentur, ſuaſerunt commilitonibus, vt ſtringerent gladios, & per hoſtium præſidia erumperent ſecum. de cunctantibus duodecim omnino equitibus vel peditibus qui comitari ſuſtinuerunt repertis, incolumes Canuſium peruenerunt.

C. Octauium illum Tribunum —— *qui ſit homo, neſcio,*

Neque noui: neque natus, nécne is fuerit, id ſolidè ſcio,

quoniam ignotus planè & innominatus aliis eſt ſcriptoribus. Hoc igitur dubium me dabat, an nõ ſcriptum olim, *Tuditanus è leg. octauâ Tribunus militum.* Solent enim, vbi plures legiones, ad diſcrimen numerum addere & deſignare, in quâ quiſque Tribunus. Liuius, Cæſar, & alij. Sed nil demuto, præter, *Tribuni militum.* Nam de Sempronio liquidò conſtat. Etiam illa vitioſa, *duodecim omnino eq.* bonóque periculo corrigas è Liuio: *DC. omnino equit.* Nam tot numero fuere, qui comites ſe dederunt animoſo huic Tribuno. Eodem cap. exemplo penultimo:

Æginenſes, cùm à Vialotis liberi & coniuges cæderentur, præoptauerũt ſpectare ſupplicia pignorũ ſuorum, quàm à Romanis deficere.

Palmerius ingenioſè quidem & acutè emendat, *à Bæotiis.* Ego tamen præoptem, *ab Ætolis.* Nam de horum acri & ſæuo cum Romanis bello libri & hiſtoriæ loquuntur. Sed nec à ſcripturâ nimium recedimus. Cap. vlt.

C. Cæſar cùm in partibus Pompeianis magna equitum Romanorum eſſet manus, eaque armorum ſcientiâ milites conficeret, ora oculóſque eorum gladiis peti iuſſit.

Sermo ille inquinatus: *milites armorum ſcientiâ conficere.* Coniicimus ex ipsâ re geſtâ: *ſuique armorum ſcientiâ militis confideret.*

CAP. XXXIII.

De Claudiani verſibus aliquot, coniecturæ. Numeri militares.

COr & cerebrum pænè mihi finditur, quoties apud Claudianum in oratione Romæ lego:

Aſt ego quæ terras humeris pontumque ſubegi.

Quis enim bambalio ſic loquatur? virtute, manu, copiis, quiduis potiùs dicendum erat. Itaque ſine controuerſiâ τὸ *humeris* * ἐς κόρακας, quod aiunt, mitti debet, eiúſque vice aliud rei conuenienter aſſumi. Quid autem potiſſimùm? Mihi quidem

——— * δίχα θυμὸς ὀρώρεται ἔνθα καὶ ἔνθα.

Nam *armis* quidem idoneum ſit; at neſcio quomodo non ſatis * εὔφωνον, & à ſcripturâ longulè diſſitum. *Numeris* autem, pro cohortibus & copiis militaribus, cùm benè aures implet, tum à libro minùs nihilo diſcedit. Sed vereor, ne quis hoc tanquam inuſitatum proſcribat, eoque Claudianum vſurum fuiſſe neget. quod tamen facere non ſunt veriti cùm Vlpianus & Paullus Iuriſperitorum coryphæi, tum politiſſimus ille Secundus. Nam Tertullianum & Optatum Mileuitanum in medium non voco. Quid, quòd hoc verbum circa Claudiani tempora frequentiſſimo in vſu? Patet ex Sozomeno: *Romanorum cohortes, quæ nunc numeri nuncupantur.* Itaque cauſſam non video, cur id tantopere abhorruerit, qui ſatis liber talium, atque adeò religioni non habuit, *abſentare, madidantes, podager* pro podagrico, & huiuſmodi quædam vſurpare. Verumtamen ſi rectius quis reppererit, dabo manus.

* Ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανές, ἀλλ' ἀλώμεθα.

* *ad coruos*

* *Diuiſus nunc huc animus nũc voluitur illuc.*

* *bonum ſonum habens.*

* *Nã certi habeo nil, huc & illuc fluctuans.*

Apud eumdem eodem libro:

Hoc erat in fratres? medio diſcordia Mauro
Naſcitur, & mundus germanaque diſſidet aula?

Ita libri vulgati, præter eum qui nouiſſimè Lutetiæ prodiit, habentem: *Hoc erat? in fratres m. d. M.* Vtriq; nónne præſtet?

Hoc erat in fatis? m. d. M. N. & m. g. diſsidet aula?

Paullò poſt:

Reſtitit

Reſtitit in ſpeculis fati, turbaque reductus
Librauit geminas euentu iudice vires,
Ad rerum momenta cliens, ſeſeque daturus
Victori. Fortuna ſimul cum morte pependit.

Poſtrema hæc non facio tanti. Quî tamen emendem, conſilij certi parata gutta non eſt. Vt tamen deuorem, quod aliquamdiu circumrodo, quid ſi *mente* pro morte ſcribamus? Hoc nunc placet, ——— * ἐπεὶ οὐ μὲν τι παρὰ προνοῆσαι ἄμεινον.

--- * *quando melius reperire haut eſt mihi quicquam.*

Nec magis ferendum quod ſubiungitur:

——— *vix hæc amentia noſtris*
Excubiis; nedum puero rectore quieſcet.

De præteritis enim ſermo. quare valeat τὸ *quieſcet*, eique ſuccedat *quieſſet* per συγκοπὴν pro *quieuiſſet.*

CAP. XXXIV.

De cultu ſacrarum arborum. Longè latéq; diffuſam hanc ſuperſtitionem fuiſſe, & in Conciliis ſæpè damnatam.

MIrum ingenium, magna vis ſuperſtitionis: nihil tam ineptum & abſonum fidei, quod non perſuadeat; nihil tam indignum ac turpe factu,

——— *quod non mortalia pectora cogat.*

Hæc nemora, hæc arbores quaſi ſacras, imò Deorum ſedes, coli iuſſit. Plin. lib. XII. cap. I. *Arbores fuere numinum templa, priſcoque ritu ſimplicia rura etiamnunc Deo præcellentem arborem dicant.* Maximus Tyrius Ser. XXXVIII. Κελτοὶ σέβουσι μὲν Δία, ἄγαλμα δὲ Διὸς Κελτικὸν ὑψηλὴ δρῦς. *Iouem Celtæ colunt, Iouis autem apud eos ſimulachrum alta quercus eſt.* Liuius: *Et hæc, inquit, ſacrata quercus & quicquid Deorum eſt audiant.* Quinctil. lib. X. *Quaſi ſacras vetuſtate quercus adoramus.* Itaq; vittis & lucernis eas colebant. Prudentius II. contra Symmachum:

Et quæ fumiferas arbor vittata lucernas
Suſtinuit, cadit vltrici ſucciſa bipenni.

Sed & vota ad eas nuncupare & tabellas appendere ſolebant. Ouidius IIX. Metam.

* lucis nẽpe *Stabat in* * *his ingens annoſo robore quercus*
Vna nemus: vittæ mediam memoréſque tabellæ
Sertáque cingebant, voti argumenta potentis.

Iſidorus hunc morem tangit, nec intellegit. Lib. XVII. cap. VI. *Lucus eſt denſitas arborum, tropo per Antiphraſim, eò quòd non luceat, ſiue à luce, quòd in eo lucebant funalia vel cerei propter vlmorum tenebras.* Non herclè ob vlmorum tenebras; ſed ob cultum. Et hac quoq; fini religioſi viatores ad eas gradum tanquam ad alicuius Dei vel aram vel ſimulachrum ſiſtebant. Apul. Flor. I. *Neque enim iuſtiùs religioſam moram viatori obiecerit aut ara floribus redimita, aut ſpelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata, vel etiam colliculus ſepimine conſecratus, vel truncus dolamine effigiatus, vel ceſpes libamine humigatus, vel lapis vnguine delibutus.* Quemadmodum autem exuuias ferarum, ſic hoſtium etiam ſpolia ſæpè hîc deponebant. Liuius I. *Ibi ea* (ſpolia) *cùm ad quercum paſtoribus ſacram depoſuiſſet.* Lucanus I.

Qualis frugifero quercus ſublimis in agro,
Exuuias veteris populi ſacratáque geſtans
Dona ducum.

De anathematis præterea legimus contra faſcinum appenſis, & pro fructuum prouentu: apud Suidam in περιπατελλύω. Ad ſummam, tanta diuinitas ineſſe credebatur, vt eas lædere ac violare extremum nefas ac piaculum haberetur. Exempla compendifacio, quibus opera Poëtarum plena ſunt. Porrò autem latiſſimè vagata eſt hæc ſuperſtitio, nullamque ferè gentem intactam & intemeratam reliquit. De lucis Baali apud Samaritas & alios quàm frequens ſacris in libris mentio? De Græcis Italiſque mitto dicere, ne vel eadem iterare, vel vulgaria & peruagata nimis adferre neceſſe ſit. De Indis Curt. lib. VIII. *Deos putant quicquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitale eſt.* De Gallis Maximus Tyrius ſermone ſuprà allegato. Lucanus de luco Maſſilienſium lib. III. etiam victimas iis cæſas docet:

Omníſque humanis luſtrata cruoribus arbos.

De Germanis Tacitus: *Lucos ac nemora conſecrant, Deorumque nominibus appellant.* Idem de Sueuis: *Stato tempore in ſiluam auguriis patrum & priſcâ formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coëunt.* Et XX. Ann. Ciuilem Batauos ſacrum in nemus

mus conuocaſſe tradit. Chronicon Vrſpergenſe de Saxonibus: *Frondoſis arboribus, fontibus exhibebant venerationem.* Althamerus vult Hercyniam ſiluam ab Hercule, Martianum nemus, vulgò nigram Siluam, à Marte nomen habere: & alius, Trebocos ſiue Triboces populum, quaſi Treybuchios, à tribus fagis antiquâ religione ſacris. Adeò verò penitus hæc perſuaſio ſe fixerat, vt ſæpiùs à ſanctiſſimis viris & Synodis damnata vix euelli ſtirpitus ex animis hominum potuerit, & ad poſtrema pænè tempora peruenerit. Contra eam D. Auguſtinus De tempore Serm. CCXLI. *Quicumque in agro ſuo aut villâ aut iuxta villam aliquas arbores aut aras vel quælibet fana habuerit, vbi miſeri homines ſolent aliqua vota reddere, ſi non eas deſtruxerit vel ſucciderit, in illis ſacrilegiis, quæ ibi facta fuerint, ſine dubio particeps erit.* Et Concil. Carthag. V. can. XV. *Placuit ab Impp. glorioſiſſimis peti, vt reliquiæ* (gentilium) *non ſolùm in ſimulachris, ſed in quibuſcumque locis vel lucis vel arboribus omnino deleantur.* Arelatenſe II. *Si in alicuius preſbyterio infideles aut faculas accenderint, aut arbores aut fontes vel ſaxa venerentur, ſi hæc eruere neglexerit, ſacrilegij ſe reum eſſe cognoſcat.* *Sacriuas* arbores eas vocat Concil. Antiſiod. can. III. *Non licet inter ſentes aut arbores ſacriuas vel ad fontes vota exſoluere.*

CAP. XXXV.

Frontinus De Aquæduct. duobus locis correctus.

DE libellis Aquæductuum non ſine cauſsâ dubitari poteſt, an eiuſdem ſint Frontini, qui Strategematum collegit. Purior enim & emendatior in illis videtur ſermo. Vitia tamen, vt fit, ac menda quædam irrepſerunt. quale eſt hoc lib. I.

> *Martia autem parte ſui, poſt hortos Pallantianos, in riuũ qui vocatur Herculaneus, deiicit ſe per Cælium. Ductus ipſius montis vſibus nihil vt inferior ſubminiſtrans, initur ſupra portam Capenam.*

Si enim ductus ille per montem Cælium, quomodo eo inferior? Corrigo: *Ductus ipſius montis vſibus nihil, at inferioribus miniſtrans, finitur ſupra portam Capenam.* Sententia eſt: Aqua Martia etſi per Cælium ducta, tamen colli illi non ſeruit, ſed tota & illibata fertur ad loca ſubiecta.

Libro ſecundo:

Nam cùm oriatur Anio ſupra Trebam anguſtã (ſcribo *Auguſtam*: eſtq; Treba opidum Latij Plinio & Ptolomæo notum) *ſeu quia per ſaxoſos montes decurrit, paucis circa ipſum opidis obiacentibus cultis, ſeu quia lacus altitudine velut depuratur*, &c.

Legerim: *circa ipſum opidum obiacentibus cultis*. Pauci, inquit, agri culti aut vomere ſciſſi adiacent opidum Trebam: ideóque purior illic Anio, quoniam luti nihil trahit, aut radit è cultis ripis. Hæc enim cauſſa eſt, cur infrà Anio ſit turbidior, *quòd* (verba eius ſunt è lib. I.) *terras cultas circum ſe habeat, ſoli pinguis, & inde ripas ſolutiores*. Vel poſſit etiam legi, *paucis circa ipſum opidò*. id eſt, opidò paucis, Comicâ phraſi.

CAP. XXXVI.

De pueris ac puellis alimentariis.

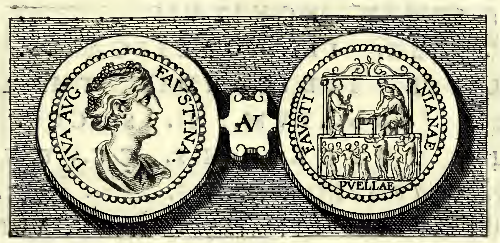
MOrem hunc, etſi ſatis memorabilem, vix eſt vt putem à quoquam antehac libatum. Et ideò pro bono me facturum exiſtimo, ſi caput hoc ei dicauero. Fuerunt pueri puellæque tenuiores, eíſque cùm alendis tum erudiendis annui reditus, vel ex ærario fiſcóve, vel è priuatorum donis & legatis: idque partim miſericordiæ cauſsâ, partim in honorem & cultum Auguſtorum Auguſtarúmve; ſed cum ſexus diſcrimine, & vt illorum nomen pueri, harum puellæ referrent. Quæ diximus, ſubiectorum aſpectu locorum patebunt. Et primò quidem de pueris Martianus ad leg. Falc. *Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, pecuniam relictam ad alimenta puerorum Falcidiæ ſubiectam eſſe: & vt idoneis nominibus collocetur pecunia, ad curam ſuam reuocaturum Præſidem prouinciæ*. Et iterum lib. I. De legatis: *Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne valet: ſiue in diſtributionem relinquatur, ſiue in opus, ſiue in alimenta, vel in eruditionem puerorum, ſiue quid aliud*. Sed & lapis antiquus:

*

DIVO
ANTONINO
AVG. PIO
ALIMENTARI

De

De puellis autem Iul. Capitolinus, in Antonino Pio: *Puellas alimẽtarias in honorem Fauſtinæ Fauſtinianas conſtituit*. In M. Antonino Philoſopho: *Nouas puellas Fauſtinianas inſtituit in honorem vxoris mortuæ*. Et de his vetus exſtat numus, quem videre fuit in Muſæo viri nobilis & tertiùm Antuerpiæ iam Conſulis Nicolai RokoxI; tum etiam omnibus hoc loci videndum dare. Eſt enim vir ille, ſi quis alius, in commune bonus, publicorumq́ue commodorum, quà publicè, quà priuatim, admodum ſtudioſus: ac proinde & rei antiquariæ & omnis elegantiæ theſauros, quos habet ampliſſimos, tam liberaliter omnibus recludit, vt quæ optimo iure ſunt ipſius, ea publici iuris eſſe videantur. Huius igitur beneficio prodit in lucem hic numus, ad Capitolini loca nimis quàm accommodatus, & ex quo ſupplere ſimul & emendare poſſis eum, cuius epigraphen tum mancam tum vitioſam Adolfus Occo publicauit.

Sed hactenus de pueris puellíſve ſeorſim; videamus qui coniungant. Facit Paulus IC[tus] libro iam allegato de Legatis, qui locus inſignis, & eâ re totus hîc à me tranſcribendus: *Ciuitatibus*, inquit, *legari poteſt etiam quod ad honorem ornatumq́ue ciuitatis pertinet. Ad ornatum: puta quod ad inſtruendum forum, theatrum, ſtadium, legatum fuerit. Ad honorem: puta quod ad munus edendum venationémve, ludos ſcenicos, ludos Circenſes, relictum fuerit. hoc ampliùs, quod in alimenta ætatis puta infirmæ (ſenioribus, vel pueris, puellisq;) relictum fuerit; ad honorem ciuitatis pertinere reſpondetur.* Faciunt quoq; Spartianus & Capitolinus. ille in Hadriano: *Pueris ac puellis, quibus etiam Traianus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adiecit.* hic in Alexandro Seuero: *Puellas & pueros, quemadmodum Antoninus Fauſtinianas inſtituerat, Mammæanas & Mammæanos inſtituit.* Adhæc lapides antiqui, Traiani vnus, alter Antonini Pij:

IMP. NERVAE. TRAIAN. AVG
GERM. P. MAX. TRIB
POTEST. COS. IIII. P. P.
NOMINE. PVERORVM
PVELLARVMQVE
VLPIANORVM
EX. S. C. P.

T. AELI. HADRIANI
ANTONINI. AVG
PII. PONT. MAX
TRIB. POT. XIII
IMP. II. COS. IIII. PP.
FILIO
PVERI. ET. PVELLAE
ALIMENTARI

Tertius elegantiſſimi doctiſſimíque Secundi noſtri, quem honoris eius cauſsâ L. M. deſcribo.

C. PLINIVS. L. F. OVF. CÆCILIVS
AVGVR. LEGAT. PROC. PR. PROVINCIÆ. PONT
CONSVLARI. POTEST. IN. EAM. PROVINCIAM. ET
IMP. CÆS. NERVA. TRAIANO. AVG. GERMAN
CVRATOR. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPARVM. ET
PRÆF. ÆRARI. SATVRNI. PRÆF. ÆRARI. MIL
QVÆST. IMP. SEVIR. EQVITVM . . . .
TRIB. MILIT. LEG. III. GALLICÆ. . . . .
X. VIR. STLITIB. IVDICANDIS. THER. . . . .
ADIECTIS. IN. ORNATVM. H. S. CCC. . . . .
AMPLIVS IN TVTELA. H. S. CC. T. F. I. . . . . . .
ET. LIBERTORVM. SVORVM. NOMIN. H. S. XVII. LXVI. DCLVI. REI
INCREMENT. POSTEA. AD. EPVLVM. PLEB. VRBAN. VOLVIT. PERTIN
AMPLIVS. DEDIT. IN. ALIMENT. PVEROR. ET. PVELLAR. PLEB. VRB. HS . . .
IN. TVTELAM. BIBLIOTHECÆ. H. S. C. . . . .
. . . .

Nec omittendum quod ipſe Plinius Ep. IIX. lib. I. *annuos ſumptus in alimenta ingenuorum* pollicetur, & educationis eorum munus commendat, vtiliſsimúmq; appellat. quod quidem non abſimile orphanotrophorum muneri videtur, cuius in Codice Iuſtinianeo Conſtitutionibúſque Principum aliquoties mentio. Adhæc in lapidibus reperire eſt hæc talia:

QVAEST. ALIMENT.
Q. ARC. PVBL. ET. PEC. ALIMENTAR.
QVAE. AER. ET. ALIM.
CVRATOR REIP. ALIMENT.

Verùm an hæc ad frumentariam modò diſtributionem pertinuerint, an & ſimul noſtram hanc rem alimentariam reſpexerint, in medio relinquam. Sed nec plura concenturiabo, ne fortè

puti-

putidum & * ἀμετροεπῆ me quiſquam eſſe clamet. Vnum Dionis locum appingo, quo Traianum ita liberalitatem ſuam diffudiſſe conſtat, ὥς καὶ ταῖς πόλεσι ταῖς ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς τὴν παίδων τροφὴν πολλὰ χαρίσασθαι. *vt etiam opidis Italiæ multa, ad puerorũ alimenta, contulerit.*

* *Verborũ immodicũ.*

Cap. XXXVII.

In Claudiano diuinationes. Diſſenſus à viro docto.

IN Claudiano, de bello Getico:

Vulneribus pars nulla vacat, inciſaque cuncti
Gloria fœdati ſplendet iactantior oris.

Stephanus Clauerius iuris & humanitatis conſultus qui Commentario Poëtam hunc illuſtrauit, hos verſus ita vulgauit. Rectè præut quo pacto paſſim: *reciſaque cunctis.* Tὸ *cunctis* enim certè eſt * ἀπόβλητον & nulli rei, cùm de vno mentio fiat. Quia tamen omnes ferè libri ſic habent, orta mihi ſuſpicio, adulterinum & * ὑπόβλητον eſſe pro *contis*, id eſt lanceis aut haſtis, quibus illæ gentes vſæ, & vnde κοντοφόροι dicti. Iul. Pollux lib. 1. Onomaſt. Examina Lector, & omnes in vtraque parte calculos pone. * Ἐῤῥίφθω δὲ κύβος. Lib. II. in Eutropium:

* *reiiciendũ.*

* *ſuppoſititium.*

* *Iacta verò ſit alea.*

Subter adulantes tituli nimiæque leguntur
Vel maribus laudes: claro quòd nobilis ortu;
Cùm viuant domini? quòd maxima prælia ſolus
Impleat; hoc patitur miles? quòd tertius vrbis
Conditor; hoc Byzas Conſtantinúſque videbunt?

Ita locum hunc, ſi quis alius, corruptiſſimum R. P. Mart. Antonius Delrius egregiè iam olim emendauit. A quo tamen abit Clauerius, & in tertio verſu edit, *Conuiua & Domini*; in ſequenti, *& pariter miles.* Quid hoc aliud, quàm inuentis frugibus ad glandes redire?

——— * ἦ μάλα τοῦτο ἔπος νημερτὲς ἔειπε

vir ille in omni doctrinæ genere eminentiſſimus, probamq́; planè ſcripturam in integrum reſtituit. Cùm autem in eius explanatione Clauerius per Dominos ipſos deſignari dicit Imperatores, * Οἶδε καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι. Non enim illi omnium Domini, ſed Eutropij tantùm, à quibus faſtiditus & venum datus fuerat, intelligi debent, hac ſententiâ:

* *Verè equidem nimis eſt ea verba loquutus*

* *Sermone hoc aliũ meliorem promere nouit.*

tentiâ: nihil ineptius eſſe vel intolerabilius, quàm quòd ille genus & longos iactet natales, cuius adhuc domini ſint ſuperſtites, ſub quibus ſeruitutem eum ſeruiſſe conſtet. [*] Τοιόνδ' ἐμὸν φρόνημα, &, audeo dicere, omnium, qui animum aduertunt. At ſecundo loco, quò minùs ab impreſſâ librorum orbitâ recedamus, exarari poſſit, *& patitur miles*.

* *Talis meus ſenſus.*

De IV. Conſulatu Honorij:

Quæ ſub te vel cauſſa grauis, vel iudicis error?
Nec legitur dubiis quis litibus addere finem
Juſtior, & merſum latebris educere verum.

Ita libri excuſi; ſed melioris notæ MS. in Bibliothecâ Vaticanâ:

Quæ ſub te vel cauſſa grauis, vel iudicis error
Neglegitur? dubiis quis litibus addere finem
Juſtior, & merſum latebris educere verum?

Vtrum concinnius, palàm eſſe puto. De nuptiis Honorij & Mariæ: —— *blando ſpirantem numine ceſton*
Cingitur, impulſos pluuiis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo ventos irataque flumina ſoluit.

Cui non ſuſpecta hæc ταυτολογία? an aliud amnis à flumine? Puto *fulmina* non *flumina* γνήσιον auctoris eſſe, idque, eiecto ſubdititio, ſuam in ſedem reducendum. Sic apud alios, *iracunda fulmina*: *fulminis ira*. Sed horum talium iam ſat eſt; imò vereor, ne nimis multum.

[a] Οὐ γάρ πως πάντεσσι χαριζόμενος τάδ' ἀείδω.

Nec ad omnium hæc palatum: &, vt maximè ſint, cauendum tamen, [b] μὴ κόρος ἐλθὼν κνίσῃ, vt ait Pindarus. Nam quod veriſſimè Poëta princeps;

[c] Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.

& breuiter idem Lyricus, [d] Κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι.

[a] *Fortè etenim cunctis non eſt mea cantio grata.*
[b] *ne ſatietas adueniens grauis ac moleſta ſit.*
[c] *Cunctarũ ſatias rerum eſt, ſomni Veneriſq; Et cantus prædulcis & egregij ſaltatus.*
[d] *Satietatem & mel habet.*

ERRATA.

Pag. 2. *lin.* 14. *lege* ὕπνιν. *pag.* 7. *l.* 2. καλλιερεῖσθαι. *ibid.* συνεληλυθότας. *pag.* 35. *in marg.* ſuppoſititium. *pag.* 68. *lin.* 13. Glanim.

PHILIPPI RVBENI

AD

IVSTVM LIPSIVM

POEMATIA.

GVILIELMO RICHARDOTO
IOAN. RICHARD. PRAES. FILIO
ACADEMIÆ DVACENÆ CANCELLARIO.

LAudes IVSTI LIPSI, cuius memoria mihi ſacroſancta, quò potiùs eant, quàm ad te, GVIL. RICHARDOTE, quem vnum omnium libentiſſimè lecturum exiſtimo? Perſuadet hoc eximius ille tuus erga τὸν μακαρίτην amor, ac debitus ille quidem cùm meritis eius & virtuti, tum affectui, quo te proſequebatur, pænè ſingulari. Talem certè fuiſſe iuxtà mecum tenent omnes, quos in eodem illo contubernio Felicitas intimè iunxit; & etiamnum probè meminerunt, quanti te ſemper fecerit vir ille omnium calculo maximus, quotiéſque & quàm pleno ore rectam indolem, ſuauiſſimos & optimos mores, ac mirificum in te ſtudium virtutis & litterarum commendarit. Sed quid opus in his priuatam conſcientiæ fidem interponere,

quæ tot litteris ac publicis teſtata monimentis patent? Ad tuam in me beniuolentiam venio, quæ ſpem mihi facit, quemadmodum amanti res etiam minimæ, quæ ab amatâ proficiſcuntur, in amore & deliciis, ita meum hoc qualecumque munuſculum aliquo penes te loco fore, communiſque potiùs amicitiæ, quàm ſui pretij æſtimatione ponderandum. Sed neque longior hac in parte ero, pluribúſve, quid cauſsâ meâ vel volueris vel feceris, enarrabo. *Satis magnum alter alteri theatrum ſumus.* Rogabo tantùm, ſpem hanc vti meam ratam facias; ac ſi verba rem, quod facilè video, non exæquant, id non ſolùm infantiæ meæ, ſed & amplitudini viri adſcribas, cuius hæc præcipua laus, *dignè laudari non poſſe.* Qui vel parua vel mediocria aggreditur, niſi fauet Euentus, reprehenſionem facilè incurrit;

—— in magnis vel voluiſſe ſat eſt,

& conatus etiam in laude. Etſi ne conabar ego quidem, neque tam longè ſpem meam porrigebam. Non enim ipſe me prorſus ignoro, nec ex eâ ſum litteratorum notâ, qui ſimul ac verſum pedibus inſtruxerunt, in Heliconem continuò ſe veniſſe putant. Quod damus officium eſt, & omitti ſine culpâ non poteſt. Iuſta DOCTORI noſtro ſolui-

ſoluimus, ac dolori, quem ex eius obitu cepimus, multò grauiſſimo, poſtque tam longam intercapedinem etiamnum recenti, piè parentamus. Sed & ſoluimus quod debemus: ſi quidem ille ſoluit, qui cùm ſoluendo non eſt, memorem atque gratum animum præſtat, ac nomen publicè profitetur. Quid, quòd ipſe LIPSIVS, huius conſilij olim fundus & ſubſcriptor? Notum id tibi, GVIL. RICHARDOTE; & vt aliis item ſit, ecce Epiſtolam eius teſtem. Cur autem ELECTIS hæc adiicio? Partim quòd Ampliſſimo PARENTI dignus eo FILIVS aptiſſimè ſubiungi videatur, partim faſtidij, quod illa Lectori fortean attulerint, leuandi & abſtergendi. ad morem videlicet ſcenicorum, qui reficiendis auditorum animis aliud argumenti in exodio plerumque promunt & aſſumunt. Si fallor, &, quod aiunt, * τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰῶμαι, voluntatem tamen ſtudiumque gratificandi non ingratum fore confido. Benè vale, & viue.

* malum malo curo.

IVSTVS LIPSIVS
Guil. Richardoto & Phil. Rubenio ſuis.

ABitis, imò abiſtis, & Vale illud, etſi mœſtis, dicendum tamen fuit. O quando iterùm Salue? Erítne vt videam, & viuam? Voueo:

Et non antè mihi claudantur lumina morte,

quàm ego vos brachiis iſtis claudam & aſtringam.

Quorum ego manantes oculos & ſaucia vidi
Pectora:

nec meis quidem illis ſiccis, aut hoc illæſo. Sed ite & redite felices, Italiam videte, ingenium polite, iudicium formate. Nam ego, cum Attio

Probis probatos potiùs quàm multis velim.

Noſtis æuum, vanitatem, luxum, delicias, ineptias:

——— *non ita Romuli*
Præſcriptum & intonſi Catonis:

neque hercules meum, vt tot annos audiſtis. Sed heus, tu Rubeni, nubem illam doloris circumfuſam Carmen tuum *ἀποβατήριον nonnihil diſpulit, ô dij boni, bonum. Palpo non te percutio, ſed cum Syracuſio,

*in diſceſſu

*Πλῆρές τοι μέλιτος τὸ καλὸν στόμα·

*Os plenũ eu mellis babes.

ô os Gratiarum & Muſarum! Vulgari poteſt, ſiue à te ſiue à me, ſed vulgari. Víſne vt ego per Moretum? promptiùs fecero, niſi ſint laudes meæ, & quidem ſuperfluentes. Sed vale, mi amice,

——— *τὸν ἐγὼ περὶ πάντων τῖον ἑταίρων
Ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ:

*quem ſuper omnes diligo amicos Vt caput hocce meum.

& caput hoc ipſum tango. Louanij XV. Kal. Oct. ∞.IↃCI.

PHI-

PHILIPPI RVBENI

CARMEN

Apobaterion & Euchariſticum

AD

IVSTVM LIPSIVM

Doctorem & hoſpitem ſuum.

ERgóne ſollicitos vacuum per inane precatus
Ventorum volucres animæ, ſcæuíve poteſtas
Cæca GenI rapuit, nec cæli ad lucida templa
Feruida ſe fauſtâ penetrarunt alite vota?
Ergo igitur Diuûm ſunt puluinaria fruſtra
Culta mihi, cunctáſque petitâ ritè per aras
Pace Deûm multâ genua incerata tabellâ?
Hæc ſortis promiſſa, hæc coniectoris apellæ
Reſponſa, & cælo, Phœnicum more, ſereno
Conſcia ſecreti ſcrutantis ſidera fati?
Hoc volucrum cantus, hoc præpetis omina pennæ,
A leuâ cornix, dextrâ Phœbæïus oſcen,
Multaque præterea, quibus immoderata cupido
Prona adhibere fidem, ſignorum læta notabant?
Heu ſpem fallacem! heu vanos ſimilantia viſus
Ludibria, in mentes hominum quos nocte ſoporâ
Limina candenti mittunt perfecta elephanto!

Non adeò nuper toto ſpem corde ſinuque,
Ceu minimè dubiam, ceu cælitus affulgentem,
Amplexus, curaque animum defixus in vnâ,
Italiam mea vota, tuis ſed MAXIME LIPSI
(Ah fruſtra!) auſpiciis ac ductu pænè videbar
Jam premere, & ſeptemgeminæ miracula Romæ
Per nebulam, quà fas, mihi cognita, cominus ipſis
Jam luſtrare oculis, cupidoque morantia longùm
Sæpè repræſentans animi mens gaudia (quid non
Illa potis, quas non ſpecies ingignere rerum?)
Vel ſacro fixum lateri, vel ponè ſequentem,
Vſque indiuiduum fantis fingebat ab ore
Pendère, atque auidis haurire tot aurea dicta
Auribus, & largo deductos flumine riuos.
Nunc multùm diuerſa ſoli cælique docebas
Ingenia; vt mutentur & hæc labentibus annis,
Quæque olim tellus culturam dura negabat,
Quæ neque Pomonæ neque Bacchi munera norat,
Jam facilis domino, nec in vllo tempore mendax
Largiter & Bacchi & Pomonæ munera fundat;
Fluminaque Arctoi quæ victa furoribus axis
Sæpiùs iniectâ ceu compede torpeſcebant,
Non interrupto labantur libera curſu:
Nunc, quibus hic vaſtus diſtinguitur vrbibus orbis,
Haut ſecùs ac paruis in grandi corpore næuis:
Quæ quibus emineant inprimis opida rebus,
Quæ populis legum, quæ ſit variantia morum,
Quæ rerum regnique vices, vt in omnibus ortus
Occaſusque, ſuis vt quæque obnoxia fatis:
Nunc decora Italiæ veteris, ſub flore virorum:
Hîc villam & magno prætoria culta colono:

Hîc

Hic exſpiratum caua per tectoria ſulphur;
Nec procul inde lacus ac frigida piſcinarum
Balnea, & illuſtres buſta aſſeruantia manes:
At fragmenta alibi cuneatæ ingentia molis,
Deque triumphatis eductos gentibus arcus:
Quà lapſantem aram, quà crebrâ fulta columnâ
Tecta Deûm: grandes dehinc mirandáſque ruinas,
Ac fortunatam teſtantia rudera Romam.
Hæc in delitiis & amoribus: illa voluptas
Titillare animum, ſeu cælum Phoſphoros albis
Seu furuis Nocturnus equis alterna ſubirent.
His dapibus paſcebam oculos, hæc mattya tamquam
De Superûm miſſas inhiabam ſigmate partes,
Cùm velut hoſpitij ius & genialia ſacra
Aut fidi numen violaſſem Sigalionis,
Ipſis à labris tam dulcia ſcitamenta
Fugêre, & medio flos Bacchi euanuit ore.
Iam cælum ſublimis & aurea ſidera adibam
(Sæpè iterare iuuat, iuuat indulgere dolori)
Cùm velut ille olim facinus puer auſus inauſum
Remigio liquidæ defectus in aëre pennæ,
Aut Hyperïonius vibrati fulminis ictu
Excuſſus patriæ Phaëton temone quadrigæ,
Votorum ſummo de vertice præcipitaui:
Cùm ſoli carpenda via eſt (quæ Diique Deæque
Hæc Tropica?) illunæ ceu per caliginis vmbram,
Quòd duce deiectus tali, qui nocte vel atrâ
Lumen, qui mihi turba fuat per ſola locorum.
Vſqueadeóne igitur miſeris mortalibus ægrè
Proueniunt votiua? adeò ſors altera paſſim
Obuia? candidior tam raró calculus exit?

I nunc, & vultu Fortunæ crede ſereno.
Nimbos ille parat nimius nitor, illa procellas
Sæuas illa hiemes pellacia blanda minatur.
Sed quid agis, quò me laxis ſpatiatus habenis
Prouehis affectus? Summi Prætoris in albo
Sic erat, & ſolido, cui fata inſculpta, metallo.
Quod ſtatuit, nos velle decet, cælique negata
Decreto vanâ non ſuſpirare querellâ.
Quin, quod & officij ratio nunc poſtulat, & mos,
Triſte vale potiùs facio? quin dicere grates
Accingor tibi SVMME VIRVM? *nam reddere dignas,*
Et grande hoc tecum pariando expungere nomen,
Tam pote, flammigeræ quàm more volucris, in ora
Intonſi radiata Dei, cùm pleniùs orbem
Peruolgat, cùm iam medio aurigatur Olympo,
Inconniuam aciem & rectum fixiſſe optutum:
Quàm velut aëriam referentia pennipotentum
Corpora naturam, ſuperam volitare per æthram;
Errare aut inſtar animantum Nerinorum
Molem per liquidam & ſpatioſi terga profundi.
Quid tibi, ſi tabulas inſpêxis, debeo, quid non
Debeo? tu modicâ inuectum freta cæca carinâ,
Non ad Erythræo latitantem gurgite prædam,
Aut ſpolia illa nouæ noua Colchidos, aut Eoï
Meſſeſque mercéſque ſoli; ſed ad optima rerum,
Ad pretioſum animi cenſum cultumque parandum,
Dirigis, vt ſpeculâ nocturnum lumen ab altâ,
Ardentéſque aſtrorum ignes, quibus arboris vnctæ
Nauita per tumidum moderatur Nerea greſſus.
Tu tamquam ignotâ paſſim regione vaganti
Sponte tuâ certam monſtras rectamque viarum.

Quæ ſacros patet ad latices & Muſica labra,
Ac breuiore iſthinc quaſi tramite ducit ad illa
Edita doctrinâ ſapientum templa ſerenâ.
Ad ſummam, anguſto deſcribam vt pluria gyro,
Tu ſatus Iäpeto, tu Maiæ filius almæ,
Tu bonus ille mihi Genius, qui noxia miſſus
Munera Pandoræ cumulo penſare bonorum,
Nectareum rectæ mentis cratera propinat.
Quid ſanctum patuiſſe domus, quid in ipſa receptum
Tecta loquar? quæ Muſæo communia cœtu
Muſarum antiſtes colis, & mediocria quamuis,
Maieſtate tui ſupra omnia culmina, ſupra
Cæſarea ambitioſa altè faſtigia tollis:
Tecta, mihi præ queîs tua vileat incluta Zeno
Porticus, ac tantum complexa Academia nomen,
Aut clarum variæ doctrinæ laude Lycæum,
Cuncta togatorum facunda aut atria patrum.
Nec diſpar noſtræ reliquæ ſententia turbæ.
Quamuis ante alias tibi dedita factio plaudit,
Cui propiùs ſpectaſſe datum; tamen inſimul omnis
Hic caueæ fauor, hæc plenis vox vna theatris.
Inuidiæ victor ferrugineique veneni
Omnibus es, LIPSI, *mirabilis: omnia iunctim*
Puncta caput docti te conſtituere ſenatus.
Quin tua te veterum pænè obſtruxiſſe triumphat
Ætas luminibus: quin tanto Belgica alumno
Turritum cælo caput infert, iamque vetuſtæ
Helladis Italiæque excelſos æquat honores.
Quid mirum? vt vario diuerſa per oſtia lapſu
Se gremio latæ confundunt Tethyos amnes,
Vuida maternis libantes oſcula Nymphis:

 Sic

Sic tibi (mira fides) cunctorum miſta bonorum
Copia, ſic largus mentem confluxus inundat;
Quæque alios hominum vix ſingula diſque parata
Condecorauerunt, in te ſtipata relucent.
Omnia ſolus habes: labris Dea Dædala Peitho
Inſidet, atque ſuos inſtillat mellea ſuccos.
Doctrina & virtus pariter (prô pulcra ſynoris!)
Illa auguſta tui ſacraria pectoris ædem
Delegere ſibi: quoquò veſtigia flectis,
Quicquid agis, certo ſequitur pede dia Minerua,
Nec ſecùs in quouis felicem dirigit actu,
Neſtora quàm Pylium, Laërtiademque heröa.
Illa etiam à primis vagitibus amplexata eſt,
Aſſeruitque ſuum: mox omni ſedula curâ
Commiſit Phœbo & Phœbi formare puellis.
Hinc de Pieriâ facias ſeu verba cathedrâ,
Quouis cumque animos Alcides Gallice ducis:
Siue premas calamum, calamo feliciùs illo,
Quem donum Cephalo dederat Latonia virgo,
Quidlibet aſſequeris; quidquid venare, potiris.
Hinc, vt Amalthea Nympharum munere cornu
Jugiter & pomis & odoro flore repletum,
Omnigenas tu mentis opes ſemperque vigentis
Ingenij fœtus auctumno perpete fundis,
Qui ſæclis proſint pòſt omnibus, & longæuæ
Non metuant vmquam cariem tabemque ſenectæ.
Quid ſtabilis vitæ ratio, nec diſcolor vllâ
Parte, nec in vario variantes tempore mores?
Sed placidi ſemper, faciles duráque remoti
Tetricitate; quibus tantumnon prodigus, omni
Te vulgas populo, tua paſſim æraria pandis.

Quid

Quid Decor, & ſuaui quæ cuncta lepore venuſtat
Componitque pari Grauitatis Gratia librâ?
Nempe palàm ſtuduit Natura oſtendere in vno,
Quem voluit cunctis cumulatum excellere rebus,
Vnde ſatum mortale genus, quo ſemine oriundum,
Quoque tenus prodire queat, quæque vltima creta.
Sed quid tam vaſtum laudum inconſultus in æquor
Labor, & obſequio tenuis te lædo Camenæ?
Non ſunt apta meæ tam grandia vela carinæ;
Nec verò alterius, totam licet ille Aganippen
Hauſerit, inque iugis Parnaſſi exegerit æuum.
Non magè Vlyſſeum cuiuſquam viribus arcum
Quàm domini curuare fuit, nec Pelian vllis,
Præter Achilleos, pronum vibrare lacertis;
Quàm tua fas alij conſummatiſſima verbis
Ornamenta ſequi. condignè te tua tantùm
Muſa canat; cuius complecti anguſtia mentis
Haut valet, effari nec linguæ poſſit egeſtas.
Ten' igitur numero nos allegiſſe tuorum,
Dignatum menſæ ſecreto? méne beatum
Hoc apice & tanti mactatum culmine honoris!
Qui mihi communis cum paucis, qui mihi faſces,
Qui toga cum ſellâ rutilans prætexta curuli.
En quibus aſtringar vinclorum nexibus: en queis
Vndique circunder nodis, quos nec ducis anceps
Æmathij ferrum, nec vis Vulcania ſoluat.
Verùm, age, cæleſtem qui duxti largiùs ignem,
Cæleſtes imitatus opertos inſpice ſenſus,
Inſpice, quáſque agimus penito tibi pectore grates,
Ponderibus perpende ſuis, & prompta probetur
Ac veterem iuxta morem deuota voluntas.

Nec

Nec porrò vulgata ſiet mihi fabula fraudi,
Fabula fuſcarum culpâ ſublata animarum,
Hac modò grata tenus benefacta exiſtere, citra
Dum ſpem ſoluendi conſiſtunt; longiùs autem
Progreſſa in tenues euanida ſpargier auras.
Dum viuo & video, dum copula coniugiúmque
Corporis atque animæ diuortI ignara vigebunt,
Nulla erit hac nobis aut cura aut cautio maior,
(Per lapidem deiuro Iouem, per numina Phœbi
Et quarum cluet hic præſes præſtéſque ſororum)
Quàm ne ſancta tui reuerentia claudicet hilum,
Quàm tua ne minimo violetur gratia næuo.
Sin mala me tantùm manus, & cui (prô pudor!) ingens
Hoc mundi Chaos atque ipſe eſt obnoxius æther,
Ipſa ſuos etiam ſubmittit Delia faſces,
Æmoniæ peſtis (quod abominor) infatuaret,
Extremóque meam turparet crimine vitam:
Te Dea, te vindex ſcelerum Rhamnuſia teſtor,
Infauſtamque Aten, damnatorúmque miniſtras
Immites operum Eumenides, cuicumque daturum
Vltrò me noxæ generi, quæcumque volentem
Supplicia hauſurum: Siculi tunc æra iuuenci,
Tunc formidatos tunicæ flagrantis amictus
Nullus defugiam: tum dirum Ixionis axem,
Augentemque famem dapibus, fecundáque pœnis
Viſcera, cum veſtris depoſcam Belides vrnis.
Sed meliora Dij, ſed ter monſtra illa nefaſque
Deſpuo: quæ fieri tum demum poſſe putabo,
Æternâ cùm lege Dei cumque ordine verſo
Naturæ, tellus cælo diffuſior, aſtra
Inferiora globo terræ, cùm flumina retro

In caput alta ſuum ſalſis à fluctibus ibunt.
Quòd ſi non prorſus ſimilem popularibus vſti
Memnonis, Eoïque colentibus vltima mundi,
(Queis atro noctis ſunt ora imbuta colore,
Lucida cùm primi naſcentis tela diei
Excipiant, primi radiatum inſigne ſalutent)
Et claro iubare & radiorum luce propinquâ
Nonnihil ille meus me Cynthius illuſtrarit:
Ac velut hoc ſolùm regio ſuprema caleſcit
Aëris, ætheriæ quòd ſit contermina flammæ,
Fors itidem ſacer hanc glaciem tepefecerit ardor,
Vicinúſque leuem ſtricturam diderit ignis:
Si non hoc animi, quod lumine conſeris, aruum
Depoſitum fallet, ſiquid lætamine longi
Percoctum ſtudij, commentandíque ſubactum
Vomere, venturis frugum profuderit annis
(Si modò venturos Lacheſis mihi neuerit annos)
Quantulacumque tuis rationibus illaturus
Semper ero, LIPSI *: ſeptem quodque ille Sophorum*
De numero petiit Mileſius hoſtimentum,
Tu mihi tu ſolus memorabere fundus & auctor.
Te, te prælatum cunctis mortalibus vnum
(Sic dextrum mihi numen, & hæc ad cœpta ſecundum)
Eximio quodam cultu venerabimur; vni
Cælicolûm vt Regi fortiſſimus Æacidarum,
Certo cratere & proprio libabimus auro.

IN EIVSDEM NATALEM.

CAſtalios quiſquis fontes & Muſica labra
Acceſſit, liquidoque rigauit nectare mentem,

O Cecropiæ

Cecropiæ pia turba Deæ, cui dedita mens eſt
In Sophiæ ſtudiis, & pura in corde voluptas;
Eia, agedum, niueo iam quiſque inſignis amictu,
Incinctusque comas ederâ & Parnaſſide lauro,
Lætitiæ vultum mihi ſumite, ſumite cultum.
Templa Deûm reſerate, coronatasque recenti
Flore aras nubes Panchæi turis inumbret.
Lux agitur, verè quam ſignet candida Eöi
Bacca maris, feſtis & faſti lucibus addant;
Lux bona, LIPSIADEN cui doctior imputat orbis;
Lux magna, humanis quâ ſeſe obtutibus ipſi
Vulgauere Dij. Summo nam venit Olympo,
Et dignata ſuo terras eſt corpore ſancto,
Caſta puerperiis quæ præſidet Ilithyia,
Vt maturatis prodiret nixibus infans.
Ipſa videbatur cari præuertere patris
Officium, manibusque ſuis de matre rubentem
Tollere & altrici protendere dia Leuana.
Innuba quinetiam Pallas, doctique Heliconis
Numina ſe pueri voluerunt ſiſtere cunis,
Atque haurire oculis, qui mox ſuus eſſet alumnus,
Et famâ reliquis ſic antiſtaret alumnis,
Vt matutinos præſtinguit Lucifer ignes.
Si qua fides, ternas huc ſe penetraſſe ſorores
Narrant, atque aliis ſubtemen nentibus aureum,
Præmonuiſſe vnam diuino carmine Clotho,
Qui vagitantis ſplendor, quàm clara futura
Fama foret, quantumque olim voluentibus annis
Muſarum ſtudiis portenderet incrementum.
Hic puer, illa inſit, hic erit velut ætherius Sol
Deſubitò exortus, qui peplum ſoluet opacæ

Noctis,

Noctis, & in clarâ mortales luce locabit.
Per quem, ſopitæ fuerant quæ turpiter artes,
Pulchriùs exſurgent, Auguſteique reſument
Maieſtatem æui: per quem ſquallore remoto,
Abſterſóque ſitu, ſcriptorum ſæcla priora
Veros induerint habitus veteremque nitorem.
Gaudete illuſtres animæ, ſi quid modò, ſi quid
Iam ſapitis, ſenſusque aliquis Acherunte ſub imo eſt.
Aurea mens illi, vox dulcis tincta Suädæ
Nectare, & omne genus rara ac miranda bonorum
Congeries: vno ſe pectore cuncta recondent.
Varronis memini, docti memini Arpinatis;
Sed taceo. & tacuit cum dicto præſcia Diua.
Salue cura Deûm. Sed & ô mea maxima cura
Ac deſiderium: quem ſuſpiramus, & vſque,
Ingenti quamquam diſpeſcimur interuallo,
Viſibus hinc animi tuimur tamen omnituentis.
Hæc tua lux & amœna tibi & genialis agatur,
Antiquumque tuum obtineas. nam ſcimus, & vnà
Commemini tecum feſtum hoc agitare ſuäue,
Vitigenumque hilarè Genio libare liquorem.
Ferrea non animi delibent tempora pacem,
Non vis morborum, non ærumnabile bellum,
Et noſtræ, heu, minitans patriæ res vertere fundo.
Fortè breui meliora ſequentur, moxque futurum,
Vt tantis ſtet pauſa malis, aliquiſve Deorum
Hos patriæ fluctus, hos tranquillauerit æſtus.
Namque vices rerum (tua ſit fas dicta referre
Hoc ſignata animo) ſunt; & quæcumque geruntur
In terrarum oris, rapido ceu turbine ſemper
Verſantur, nihilumque loco conſiſtit eodem:

Ac veluti variat faciem Oceaneïa Tethys,
Nunc hiemante mari, cælóque minantibus vndis,
Nunc iiſdem placidis & leniter æquore ſtrato;
Hæc itidem alternare volunt & vertier vſque
Fati lex æterna atque immutabilis ordo.
Ipſe vnus ſapiens ſibi conſtat: cumque minetur
Horrida tempeſtas ſupra caput, ille futuri
Securus fruitur præſentibus; ac pote quantum,
Curaſque luctuſque animorum cæca venena
Declinans, placidum tranquillumque exigit æuum:
Secreto aſſimilis mundo ſummum aëra ſupra
Lunaremque globum, quem numquam grando niueſque
Horrificant, numquam vis fulminis ignea flammat,
Non agitat Boreas, non imbricus Auſter; at vnum
Obtinet ac nullâ violatum nube ſerenum.
Seria ſed valeant hodie valeantque ſeuera:
Abſit ſollicitus ſermo, nec fabula mæſta
Obſcurâ nitidam temeret ferrugine lucem.
Nulla hodie occurrant atri veſtigia luctus,
Obſcæuetque nihil. per ſudum nulla vagentur
Nubila, ſiluifragus requieſcat flamina Caurus,
Atque ingens placidum ſtagni ſtet more profundum.
Deſinat argutam Pandione nata querellam:
Deſinat & leſſum coniunx miſeranda Ceycis.
Ipſam areſcentem ſpectet Sipyleïa pubes
Tantalida, & lachrimam ſtupeat non depluere vllam.
Largior at ſolito laticum fluat Aönius fons,
Et plus Pierij ſaltus ſiluæque virete.
Omnia lætitiæ ſint noſtræ adfinia: fauſta
Paſſim verba ſonent, plauſus atque omnia læta.
Hoc ius, hoc fas eſt: tu porrò candide ſæpè

Natalis

Natalis redeas; tu feſte & fauſte dierum,
Iucundumque habeat ſeris te LIPSIVS *annis,*
LIPSIVS *Adriaci qui vincere pulueris annos*
Pluriaque eſt dignus viuendo condere ſæcla.

QVERELLA ABSENTIÆ.

QVid me nunc vrbis ſtrepitum fumumque quiete
Mutaſſe & cælo liberiore iuuat?
Quid ruris ſecreta, quid optata otia proſunt,
Et ſopor ad fontem lenè ſtrepentis aquæ?
Quò mihi natiuos prati ridentis odores,
Quóſque leui ſpirant à pluuiâ ſegetes?
Quò liquidas auium voces per frondea tecta,
Cùm matutino rore madeſcit humus,
Si procul à Muſis, abs te cultiſſime LIPSI,
Dego rudes inter diſſimiléſque mei?
Si te mens animi miſerè cupit & ſuſpirat?
Quo nil Sol ſpectat doctius & melius:
Humanam ſuprà qui menſuramque modumque es,
Atque ita ſim felix, Numinis inſtar habes.
Quicum vnà quoties, aurâ inuitante FauonI,
Grudia non celeri culta pererro pede,
Sermonemque bibo ſuſpenſis auribus omni
Conditum Sophiæ Pïëridumque ſale,
Sermonem Hyblæo ſtillantem melle, quod ipſa
Adſperſit Peitho, quod Venus & Charites,
Protinus exuitur quicquid dolet, atque animo omnis
Prorſus amarities & ſcabitudo fugit,
Quicquid & internam pacem delibat, ab herbâ
Ceu Lacedæmoniæ lætificante Helenes;

Inq́ue vicem purâ pectus dulcedine tangor,
Quæ ſit vel dulci dulcior ambroſiâ:
Cætibus & qualem cæleſtibus aſſumptorum
Percipere Heröum credibile eſt animas,
Concilio Diuûm cùm Jupiter ora reſoluens
Resq́ue hominum pandit fataq́ue tam varia:
Sollenni aut epulo, cùm quà præclara Deorum
Dona canunt molli voce Heliconiades,
Quà tenerum argutâ teſtudine carminis auctor
Carmen mobilibus temperat articulis.
O niueam quæ tanta reducet gaudia lucem!
O mihi felicem terq́ue quaterq́ue diem!
Quòd ſi fatorum lex durior intercedet,
Summaq́ue habent ſummi numinis imperia,
Me longè externas aliquando diuidere oras,
Expertemq́ue tuis, ah, facere alloquiis,
Tum nec arena Tagi me tota, nec aurifer Hermus
Theſauriq́ue iuuent diuitis Arabiæ:
Nec magè Sidonio ſaturatæ murice veſtes,
Lectaq́ue Erythræis bacca ſub æquoribus:
Nec domus ampla, vbi eburq́ue renideat atque argentum,
Et ferat auratas Afra columna trabes,
Aſſiduè populo quæ concelebretur, & omni
Mane ſalutantum perſtrepat officiis:
Quicquid & eſt horum, quæ Janus ſummus ab imo,
Nec nemo è vulgo ſuſpicit atque ſtupet.
Hæc alius cupiat atque æſtimet, improba quanti
Ambitio taxat ſtultaq́ue auaritia,
Quæ neque curarum ſtrepitum mentisq́ue tumultus
Sedant, & repetit perfida ſæpè Dea.
At mihi ſit (voti ſumma hæc) te, PRIMA VIRORVM,

Simplice

Simplice vel cultu, ſis vbicumque, frui:
Sis vbicumque, domum ſeu perpetuò vrbicam habebis;
Seu, dudum quod aues, auia rura coles:
Seu certum, in patriâ ſortem quamcumque manere,
Siue erit illa bona, ſiue erit illa mala:
Seu potiùs, ſtatione alibi te condere tutâ,
Dum venti ponunt, dum fera lenit hiems.
Tecum ego nam poſſim vel regna niuoſa Aquilonis,
Aduerſi fines vel penetrare Noti;
Et ſiue Heſperios ſtabile eſt ſeu viſere Eöos,
Viſere & Eöos, viſere & Heſperios.
Ergo iam valléſque mihi colléſque valete,
Aruáque quæ veſtit iam reſecanda Ceres.
Ergo ſilua vale, cuius ego tutus in vmbrâ
Defendi capiti torrida ſolſtitia:
Silua vale, toties quâ nulli debita curæ
Moráque cum fragis legimus & ceraſa,
Capripedéſque ſalax Faunos genus & Satyriſcos
Vidimus arte vagas prendere Hamadryadas.
Ite procul teneris cum fœtibus, ite capellæ;
Iam veſtri ſatias me tenet ac pecoris:
Non ego vos poſthac pendentes rupe videbo,
Bucera nec vallem ſæcla per irriguam.
Sed neque vos alacri iuuenes contendere curſu,
Miſſilibúſve ſcopum figere arundinibus:
Nec molleis choreas, nudâ cùm ruſtica ſurâ
Virgo leues ſcitè ſubſilit ad numeros.
LIPSIVS *antiſtat rebus longè omnibus vnus:*
Hoc omnes vno ſunt mihi deliciæ.
Hîc nos te ſubigat Rhodopeïe deſerere Orpheu,
Atque Amphioniæ dulce melos cytharæ:

Tu quamuis blandus auritas ducere quercus;
Hic lapides cantu mouerit & ſcopulos.
Ac veluti Clytien Sol aureus, atque Erymanthis
Iugiter Herculeum ſtella trahit lapidem:
LIPSI *me virtus rapit incluta, & obſtupefactum*
In ſe admirandis figit imaginibus.

IN SENECAM A I. LIPSIO RESTITVTVM.

ANtiqui monimenta Sophi, quo ſidera tangit
Et Pandioniis vrbs Martia certat Athenis,
Indignis affecta modis, multiſque pudendùm
Manca & hiulca locis; ſed & aſpera vulnera paſſa
A Criticorum obelis & auari dentibus æui
In medio leti quaſi limine verſabantur,
Iam tineis deuotæ epulæ blattæque voraci.
Non tulit hoc, reliquis tacitè muſſantibus, ardens
LIPSIADAE *virtus, quæ paſſim ſternere monſtra,*
Quæ coniuratas acies atque agmina contra
Barbariæ ire ſolet, totamque immane furentem
Ac tumidam imperio & latè dominantibus armis
Verſa fugâ dare terga ſubegit, & excellentes
Reſtituit Latio ciues, orbique magiſtros.
Ille atrox prodire nefas haud paſſus, & hocce
Tam deteſtando temerari crimine ſæclum,
Occupat auxilium, & notas accingitur artes:
Noxia queis gangræna ac tabida ſerpere peſtis
Deſiit vlteriùs: queis cruda & hiantia latè
Sicut Apollineis coïerunt vulnera ſuccis:
Stigmata queis facieſque cicatricoſa receſſit,

Inque

Inque vicem nitida illa ac germaniſſima forma,
Carmine ceu magicæ've redIt Titanidos herbis.
O ſacer, ô magnus LIPSI *labor, optima leto*
Eripere, integramque colum & noua condere fata!
Nam verè mors eſt geminata atque altera Parca
Scriptorum interitus: quibus auctor quippe ſuperſtes
Ipſe ſibi, Famæque æternùm viuit in ore.
Scilicet hi fructus, hæc præmia digna laborum,
Bis Stygios innare lacus, bis turpia monſtra
Formidare Erebi, nec fungi ſimplice fato.
Verùm hæc vt paueant alij; tibi nulla timenda
Magne tamen LIPSI: *te tutum viuida virtus*
Inque alios præſtat pietas: tibi neſcia lædi
Membra, tibi nullo corpus penetrabile telo:
Quale tuum Perrhæbe, tuum Neptunie Cycne.
Si non ergo nigris miſcentur cuncta fauillis,
Si mens, vt certum, cineri buſtoque ſuperſtes,
Deſuper ex altâ mortalia deſpicit arce,
Quis tibi nunc, ANNAEE, *videnti talia ſenſus,*
Quídve modò eſt animi, cùm præſtantiſſima cernis
Ingenij monimenta tui, iam pænè ſepulta,
Ac triſti cinefacta rogo, dubitata tueri
Aſtra & ſucciduo meliùs ſplendeſcere cultu?
Cùm prodire iterumque virûm volitare per ora
Scripta tui ſanctos animi teſtata receſſus,
Vnde velut diti fluxerunt aurea venâ:
Scripta, quibus ſacro Virtutis pectora thyrſo
Percuſſa exſtimulas, pulchroque Cupidine honeſti
Vel ſupra Alpinas inflammas algida ningueis.
Virtutem ſolam dum concinnare beatos
Poſſe doces: hanc & tranquillâ in luce locare

Et veris cumulare bonis, quæ turbine nullo
Fortuna excutiat, quæ firma & fixa perennent:
Cetera quæ vulgum capiunt ceu grandia, paruæ
Eſſe rei, fucum titulo faciente decoro.
O ter & ô quater hoc felicem in vindice! quo ſe
Porget ab Occaſu rediuiuum nomen ad Ortum,
Nullaque venturis diſpendia ſentiet annis:
Corniger vt quondam Laurente Numicius orâ
Ænean Anchiſiaden iam cærula cæli
Sidereasque domos ſpectantem mortis ab omni
Labe priùs liquidis in fontibus expurgauit:
Vt Thetis in mœſti nimiùm ſolatia nati
Nectaris ambroſiæ confuſo rore iacentem
Imbuit Actoriden, & caſſum lumine corpus
Integrum ad ſeros tumuli ſeruauit honores:
Ille tibi quicquid luteæ ſuperabat ab vdâ
Fæcis humo, quicquid reliquum contagis ineſſet,
Eluit, æternaque dedit vernante iuuentâ
Securum immanes æui contemnere vires.
At benè te, LIPSI, *benè te, cui cura mereri*
De multis benè, & officiis commune iuuare:
Qui velut aſtrorum dominus, velut ætherius Sol
Ingenij radiis ardentibus abdita claras,
Obnuptáſque altâ ſoluis caligine mentes.
Te lemniſcatæ decora ambitioſa coronæ
Gemmatique premant orbes: tua tempora mille
Circumeant laurus: tibi ceræ & magna elephanti
Congeries, varij tibi pondera vaſta metalli
Et picturatis animentur marmora venis:
Omnis te celebret Phœbi Chorus: ingeniorum
Omne tibi ceſſet genus, & perſoluere tantis

Mer-

Mercedem meritis immiſſis certet habenis.
Ipſe quidem paruâ facio tibi pauper acerrâ,
Vilibus & Samiis ad nudi ceſpitis aram;
Sed puris herclè manibus, ſed pectore caſto.
Ac veluti cùm magna caput contingere ſigna
Altè educta vetat moles, tum ponitur imâ
In baſe florentis donum ſollenne coronæ:
Sic nos tantarum ad faſtigia ſurgere laudum,
Temporaque & ſacros inopes incingere crines
Floridula ante pedes deponimus hæc tibi ſerta:
Serta, mihi nuper quæ concinnata reductâ
Phocidos in conualle ſub vmbrifero Parnaſſo.

ALTERVM APOBATERION.

ERgo tanti erit è patriæ decedere flammâ,
Ac fortunatas rurſus adire plagas?
Tanti erit æternâ ſedem mihi figere in vrbe
Inque clientelâ principis eſſe viri,
LIPSIVS *vt linquatur? hic editus ex Ioue ramus?*
Palladis hic myſtes atque Heliconiadum?
Qui me præcipuo complexus amore, parentem
Tantumnon operâ conſilioque gerit:
Quem præter cunctos ego diligo, proque parente
Obſeruo atque piis proſequor officiis.
Diſpice ſis anime, & totum benè diſcute tecum,
Nilque inconſulto quicquam age conſilio.
Nam temerè quiſquis rem cœptat & impete cæco,
Turpiter hunc paullò pòſt piget atque pudet.
Omnia ſunt penſanda, vagi nec fluminis vnda
Stultè intentato eſt ingrediunda vado.

Sed quid ego hæc toties nequicquam vulnera tracto?
Quid toties vnum hunc me refero ad ſcopulum?
Nil iam nil horum me fallit, & omnia mecum
Sæpè volutaui corde animoque priùs.
Sentio quæ faciam diſpendia, quo cruciatu
Mæſtum hoc afficiet me modò diſcidium,
Cùm lacrymis ſparſus rorantibus osque genasque,
Triſte inclinatá voce iterabo Vale:
Vt deſideriis poſt factum ingentibus ictus
Ipſe accuſabo meque meumque abitum.
Sed tamen eſt fundus mihi LIPSIVS: *ille futurum*
Vtibile atque in rem deputat iſtud iter.
Imò etiam iurat, melior ſibi ſanguis & ætas
Eſſet, in afflictâ non fore diu patriá;
Sed grata exſilia & felicia quæſiturum,
Quæ Diui nondum deſeruere, loca.
Hoc hoc auſpicij ſatis eſt; non vos ego vates,
Non ego vel lituos templaque veſtra morer:
Non ego penſi habeam, pecudum quid fibra minetur,
Quid creperi fati prouida cantet auis.
LIPSIVS *eſt nobis augur, Chaldæus, haruſpex:*
Hic mî de cælo ſeruat, hic exta ſpicit.
Huic ego dum lito, Phœbe tuos ignoro profatus:
Nil mihi cum monitis Iuno Moneta tuis.
Nec cauſſa eſt, illum cur credam abeundo relinqui;
Pectore geſtabo tempus in omne meo:
Et cùm diſiunget tantum terræque marisque,
Mente indiuiduus, mente ego iunctus ero.
Semper inerrabit ſermonum vena Venusque:
Semper inhærebunt aurea tot monita.
Quin etiam coràm velut aſpectare videbor,

Et

Et dicam, Sic fert ora, manus, oculos :
Morumque effigies occurret, & illa ſuaui
Temperie lenis lætaque ſerietas:
Illud neſcio quid mentes inflectere præſens,
Et capere, vt magico ſaga miniſterio.
Nec me deficiet quoſuis accurrere Belgas ,
Pænula quosque teget, cauſia quóſque teget,
Omnibus atque habitis poſt rebus, quærere id vnum,
Dicite dum, Rectè LIPSIVS *an'ne valet?*
Ingenuéque oculos ipſi debere fatebor,
Atque adeò nexu & mancupio eſſe ſuum.
Euentura loquor: ſpirare abſiſtite venti,
Nil vobis ſeritur, nil nebulæ aëriæ.
Sic longum mihi iter Dij fortunate viales,
Quod grauibus me angit ſollicitudinibus:
Sic tutò Alpinas mihi ſit transſcendere rupes,
Et cælo atque ſolo reddier Italiæ,
Pacatáque olim patriâ carisque fruiſci,
Et ceſſare meis vſque Heliconiaſin.

LACRYMÆ IN FVNERE IVSTI LIPSI.

FErales numeros & lamentabile carmen
Ægro animo, nigráque obſeptus nube doloris
Ordior. An Cyrrham mihi fas atque antra mouere
Delia? an Aönias precibus ambire ſorores?
Et ius & fas eſt. nec enim parua vmbra cietur;
Manibus, heu, lacrymas LIPSI *damus, illius olim*
Myſtæ Phœbe tui, atque tui, Polyhymnia, cœtus.

Ergo ſeu rupes vos Theſpia, ſiue biuertex
Parnaſſus, doctive tenent iuga ſacra Heliconis,
Seu nemorum ramoſa domus, ſecretáque ſanctæ
Caſtaliæ, ſecreta animis gratiſſima veſtris,
Sufficite infando vocem ingeniúmque dolori.
O noſtrum quondam LIPSI *decus! ô mihi cari*
Patris amate vicem, quis te rapit, heu, mihi liuor?
Quis feſtinatis, heu, ſic intercipit annis?
Siccin' abis noſtri ſidus mirabile ſæcli,
Siccin' abis, nec te pòſt vſurpare licebit
Ampliùs hiſce oculis? non auſcultare loquentem,
Et dignas adytis voces dimittere in aures?
O Atlantiade, & cum virgine Phœbe patrimâ,
Vos decuit, decuit vos intercedere iuſſis
Fatorum & veſtro noxam defendere alumno:
Quò nil Cecropiæ tulerunt præſtantius arces,
Nil Latium vetus atque nouum, nil Gallia triplex.
Qui dignus Pylias æui contingere metas,
Atque omni tandem poſito ſenióque ſitúque
Æſonis in morem reuireſcere, ſiue Iölai.
Saltim cygneam ſi vocem & iuſſa fuiſſet
Excipere, atque aliquod ſupremo tempore fungi
Triſte miniſterium: ſi prono colligere ore
Effugientem animam, caligantéſque propinquâ
Claudere morte oculos, mœſtúmve ſubire feretrum,
Solamen tanto ſit lenimenque dolori.
Nunc eſt omni expers fomento plaga, nec vllâ
Ad ſanum coitura die: nunc prorſus in ima
Viſcera totum enſem & vitæ ſecreta recepi.
Nec certè Ægiden grauioribus externauit
Luctibus interitus letúmque parentis acerbum,

Quàm

Quàm me nigra dies properatáque funera LIPSI.
Nam quamuis nullâ conſanguinitate propinquum,
Hic me non alio complectebatur amore,
Quàm ſi ſanguis ego verè ipſius: omnia nobis
Vnus erat, quæ læua mihi ſimul omnia Diua
Abſtulit. O vbi nunc amor ille & cura paterna?
O vbi ſpes, vbi votorum menſura meorum?
Arx vbi præſidiumque meum? quo ſoſpite ouabam
Toto animo, cælumque manu contingere rebar:
Pampinus vt palmesque tener, cui grandior vlmus
Firma pedamenta & ramorum fulcra miniſtrat,
Mox animos tollit, mox dulceis cogitat vuas:
Ah, quis apex animi nunc internuncius ibit?
Quis dubio reſponſa dabit? quis fulgida cæcis
Errorum in tenebris præpandet lumina menti?
Quis varios ægri ſedabit pectoris æſtus
Dulcibus alloquiis, poſtliminióque reuerſum
(Si quando hoc voto Superis damnabimur æquis)
Excipiet, blandisque premet mea colla lacertis?
O cælum! ô tellus! ô ſalſipotens Neptune!
Omnia mî periere, illi cùm lumen ademptum,
Qui mihi lumen erat; iam nox manet atra dolorum,
Omnia iam triſti mihi tempora felle madebunt.
Nec me ſacra iuuent, quorum percuſſus amore
Antè fui; valeant mea quondam gaudia Muſæ.
Tantùm flere lubet; luctum pro LIPSIO *amabo;*
Et rudibus cantabo modis lacrymabile carmen,
Quale vel Alcyones in littoribus deſertis,
Vel ſub populeâ modulatur Daulias vmbrâ,
Pignora cùm nido detraxit callidus auceps.
Ipſæ cum ſocio Charites grege Fontigenarum

Tam

Tam cari capitis queritantur præcoque fatum
Et gemitu & lacrymis & luctiſono concentu,
Caſtaliisque timent poſthac ne fontibus humor
Deſit, & aſſuetas ſilua arida deneget vmbras.
Adde & Muſarum comites, & quotquot vbique
Virtuti Sophiæque litarunt, omnibus ægrè eſt,
Omnes exceſſu LIPSI *tenerè illacrymarunt.*
At miſera ingeminans lugubres Belgica leſſos
In cælum & Superos liberrima verba profundit
Dirumpitque ſinus, nudataque pectora plangit,
Aut deturpatos laniat ſibi puluere crines,
Luctu amens, tumuloque inconſolabilis hærens.
Elyſium contra Chaos & iucunda virecta
Fortunatorum nemorum tanti hoſpitis ergô
Lætitiâ plauſuque fremunt: hunc agmina ſtipant
Semideûm Heroum: hunc certatim vndeundique magnæ
Aduolitant animæ, mirabundæque pererrant
Luminibus tacitis, ſociumque adiungere gaudent:
Haud aliter quàm cùm feto patris edita buſto
Prodit auis, magni tendens per inania mundi
Ad Ptolemæëas Arabum de finibus oras,
Alituum coit omne genus, ſolisque volucrem
Attonitæ denſo circum agmine conglomerantur.
Salue ſupremùm Suadæ illibata medulla,
Doctrinæ Sophiæque penus, clariſſima priſci
Fax æui, & veterum ſcriptorum acerrime vindex,
Humano propè maior, & egregium indulgentis
Naturæ ſpecimen, LIPSI *optime maxime ſalue,*
Supremùmque vale, facilisque hos pectore ab imo
Depromptos gemitus atque illætabile murmur
Accipe; ſi mea non odioſa ingrataque quondam

Muſa fuit; ſi te mappam mittente, tuiſque
Auſpiciis primùm ſpatia hæc decurrere cœpi.
Accipe quod præſtare Diis hîc manibus vnum
Officioſa poteſt pietas, quæ ſoluere iuſta
Mens ægra ac magno valet oblimata dolore.
Poſteriùs cùm me patriæ fors proſpera reddet,
Cottidie tua buſta ſalutaturus adibo,
Et benè, mi Doctor, repetam placidéque quieſcas:
Cottidie flores ſerti ſimul atque ſoluti
Plenis ſpargentur calathiſcis, vrnáque felix
Myrrhâ & Achemenio ſemper ſtillabit amomo.
Semper apud memorem meritorum gratia ſtabit,
Et ſincera tui reuerentia. Non potes vllos
Parca ferox magno fines præſcribere amori,
Non potes; ipſa ſuis paret mens legibus, omni
Libera hero, nullis docta inſeruire lupatis.
Quid libri? quid ſcripta? quis illis marmora & altos
Pyramidum ſumptus animoſáque conferat æra?
Hæc ferro, hæc flammâ fugitiuorumque caduca
Ictibus annorum; nulla illis tempora, nullæ
Sunt metæ: quæuis leget ac mirabitur ætas.
Namque olim Genio ſunt nata Diiſque ſecundis,
Sæpiùs & dio rore imbuit alma Iuuenta.

TAntum eſt: nec iſtis de Heröe noſtro, quod eò non pertineat, adiici quicquam decorè poſſe videatur. Corollarij tamen vice attexam Elegeidion ad ſuauiſſimum & optatiſſimum fratrem meum: non muſteum illud quidem atque recens, ſed ante triennium, cùm in Italiam ex Hiſpaniâ traiiceret, ad eum

miſſum. Diſcupio enim aliquod hîc exſtare amoris & grati in ipſum animi monimentum, qui tum artifici manu, tum acri certoque iudicio non parùm in Electis me iuuit.

AD PETRVM PAVLLVM RVBENIVM nauigantem.

Non ſic Æmonio trepidauit mater Achilli,
Cùm Laërtiadæ cognitus indicio
Pro Menelaëâ ſumpſit bella horrida cauſsâ,
Et præceps arces iuit ad Iliacas:
Non ſic dilecti diſcrimine mota mariti
Penelope, Graiæ fama pudicitiæ,
Spumantem quoties Maleam atque Caphareа ſaxa,
Ionîique audit tanta pericla maris:
Nec ſic Ægæo poſuit qui nomina ponto
De caro Theſei ſollicitus capite,
Dum ſoluit patriis à littoribus Pyræi,
Androgeoneis manibus inferiæ:
Quàm modò magna tui diuexat cura meum cor,
O mihi vel luce hac frater amabilior.
Tyrrhenum te nunc paruâ trabe currere marmor
Et maris, heu, fluxæ credere te fidei!
Nunc vbi ventorum vis horrida debacchatur,
Infeſtiſque hiemant æquora ſideribus.
Ah, gemat æternùm, qui primus, naue paratâ,
Auſus in immenſo velificare ſalo.
Hinc nos ludibrium facti pelagique notique:
Hinc immaturæ mortis aperta via.

Hectora

Hectora qui magnum ſæpè & Phrygia agmina contra
Inuicto ſteterat cum Telamoniade
Locrorum ductor, nimiâ vi merſus aquarum
Littoreis iacuit fœda rapina auibus.
Et tibi, quâ cunctis mortalibus antiſtabas,
Quid verſutia, quid prouida mens, Ithace,
Iönio in magno valuit? longè tibi longè
Tum fuit, heu, dolus & callida conſilia.
Nec tibi litterulæ, mi frater, nec tibi quidquam
Vena vigorque acris proderit ingenij:
Nec manus artifices effingere docta figuras,
Ac vel Apelleis pingere par tabulis.
Diique Deæque omnes, qui cæli lucida templa,
Qui terram colitis, qui mare nauigerum,
Et vos ante alios, Tyrrhenum quos penes æquor,
Ferte ſalutarem (namque poteſtis) opem.
Formidata rati defendite ſidera, nimbos
Quæque ſolent, pelagi quæque ciere animos.
Æoliam rabiem metuat malè barbarus atrox,
Et cui non puræ ſacrilegæque manus.
Ille nigri fremitum ponti horreat: ille minantes
In cælum fluctus pallidus aſpiciat.
At tibi nec ſubitis quid peccet motibus Auſter
Noſſe ſit, & quantus detonet Oärion,
Nec miſerâ tacito iam muſſante arte pauore
Optatos trepidè quærere Tyndaridas;
Sed ridente ſalo & modicè vibrantibus vndis
Leniter adſpirans aura ſecunda ferat,
Grata coronatâ dum admotâ ad littora prorâ,
Æquoreis votum diſſoluatur heris.
En erit, vt veniat lux hæc properantibus horis,

Hic radiet niueis Delius alitibus?
En erit, vt fratri curram obuius, & venienti
Jucunda hæc manuum vincula vt iniiciam?
Tum mihi fulua Tagi venient ſub tecta fluenta,
Eöïque legam dona opulenta maris.
At nunc, heu, miſero peraceſcunt omnia: nulla
Non mala, te rurſum dum potior, patior.
Quin etiam ſtudia hæc, queîs nil acceptius antè,
Et quaſcumque odi delicias animi:
Solis & ipſe parùm, mihi crede, eſt lucidus orbis,
Luridáque obtuſis cornibus ipſa ſoror:
Obſcuri aſtrorum, quibus æther pingitur, ignes;
Ipſi etiam melli fellis amaror ineſt.

CENSVRA,

PHILIPPI RVBENI Electorum Libros duos, eiuſdemque ad IVSTVM LIPSIVM Poëmatia, ab eruditione & elegantiâ commendo, ac publicâ luce & lectione digna cenſeo. Antuerpiæ, Id. Nouembr. M. DC. VII.

Laurentius Beyerlinck S.T.L. Eccleſiæ Cathedralis Antuerp. Canonicus & Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII

ALBERTI ET ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ, Archiducum Auſtriæ, Ducum Burgundiæ, &c. Sereniſſimorum Belgicæ Principum, Priuilegio cautum eſt, nequis *Philippi RubenI Electorum libros duos, eiuſdémque ad* IVSTVM LIPSIVM *Poëmatia*, præter voluntatem Ioannis Moreti, typographi Antuerpienſis, intra ſexennium excudat, aut alibi excuſa in inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliáve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum, & alia graui pœna mulctabitur: vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XV. Nouembris M. DC. VII.

Signat.

Buſchere.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
cIↄ. Iↄc. VIII.

LABORE. ET. CONSTANTIA.

ARRX-W
127500
RBB

IC NM

*-**⁴ A-Q⁴

[16], 124, [4] pp.

4 ftfs engraved pl